

**LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS
UGDYMO MOKSLŲ FAKULTETAS
UGDYMO PAGRINDŲ KATEDRA**

JŪRATĖ MALINAUSKIENĖ

**UGDYMO PARADIGMŲ REALIZAVIMAS PRADINĖSE
KLASĖSE**

Magistro darbas

Darbo vadovė
Doc. A. Žemgulienė

VILNIUS, 2012

TURINYS

IVADAS

1. UGDYMO PARADIGMŲ KAITA XX –XXI a. SANDŪROJE	7
1.1. Klasikinės ugdymo paradigmos bruožai	7
1.2. Mokymosi paradigmos bruožai	8
1.3. Ugdymo paradigms kaitos kontekstas	14
2. MOKYMOSI PARADIGMOS RAIŠKA PRADINIAME UGDYME	16
2.1. Ugdymo turinio kaita	16
2.2. Mokytojo vaidmens kaita	17
2.3. Mokyti padedantis vertinimas	19
3. MOKYMOSI METODAI KAIP MOKYMOSI PARADIGMOS RAIŠKOS PRIELAIDA	21
3.1. Mokymo(si) metodo samprata	21
3.2. Mokymo(si) metodų klasifikacija	21
3.3. Aktyvaus mokymo metodai	25
4. MOKYMO IR MOKYMOSI PARADIGMŲ RAIŠKOS PRADINĖSE KLASĖSE TYRIMAS	29
4.1. Tyrimo metodika	29
4.2. Mokytojų anketinės apklausos analizė	29
4.3. Mokinių anketinės apklausos analizė	44
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	56
SUMMARY	59
PRIEDAI	60

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Svarbiausi perėjimo nuo mokymo prie mokymosi paradigmos aspektai.....	15
2 lentelė. Mokymo metodai kaip mokymo ir mokymosi paradigmų raiška.....	19
3 lentelė. Mokymo(si) metodų požymiai pagal psichologines teorijas.....	22
4 lentelė. Kiekvienam asmeniui būtini gebėjimai.....	38
5 lentelė. Bendrųjų gebėjimų ugdymo būdai ir priemonės.....	39
6 lentelė. Bendrųjų gebėjimų ugdymo problemos.....	40

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Dalyvavimas, orientuotas į mokytoją (poveikio paradigma)	8
2 paveikslas. Bloomo taksonomija	11
3 paveikslas. Dalyvavimas, orientuotas į mokinius (mokymosi paradigma)	13
4 paveikslas. Ugdymo turinio ir ugdymo proceso kaita	17
5 paveikslas. Mokytojo veikla	18
6 paveikslas. Tradiciniai mokymo metodai	23
7 paveikslas. Šiuolaikiniai mokymo(si) metodai	26
8 paveikslas. Mokymo ir mokymosi paradigų raiškos modelis	28
9 paveikslas. Respondenčių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją	30
10 paveikslas. Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokytojų kvalifikacijos palyginimas	30
11 paveikslas. Respondenčių pasiskirstymas pagal stažą	31
12 paveikslas. Mokytojų kompetencijos ugdyti mokinių bendruosius gebėjimus vertinimas	31
13 paveikslas. Bendrųjų gebėjimų ugdymo būdai ir priemonės	32
14 paveikslas. Bendrųjų gebėjimų ugdymo problemos	33
15 paveikslas. Mokytojų kompetencijos ugdyti mokinių bendruosius gebėjimus vertinimas	34
16 paveikslas. Mokytojų kompetencijos ugdyti mokinių bendruosius gebėjimus vertinimas	34
17 paveikslas. Dalyvavimas bendrųjų gebėjimų ugdymo kvalifikacijos tobulinimo seminaruose ir kursuose	35
18 paveikslas. Respondenčių dalyvavimo bendrųjų gebėjimų ugdymo seminaruose ir kursuose palyginimas	36
19 paveikslas. Informacijos naudojimas ruošiantis pamokai (Vilniaus miesto mokytojai)	37
20 paveikslas. Informacijos naudojimas ruošiantis pamokai (Vilniaus rajono mokytojai)	37
21 paveikslas. Ugdomosios veiklos organizavimas pamokoje (Vilniaus miesto mokytojai)	38
22 paveikslas. Ugdomosios veiklos organizavimas pamokoje (Vilniaus rajono mokytojai)	38
23 paveikslas. IKT naudojimas pamokose	39
24 paveikslas. IKT naudojimo pamokose palyginimas (mokytojų nuomonė)	40
25 paveikslas. Mokytojų ir mokinių nuomonių apie IKT naudojimą pamokose palyginimas	40
26 paveikslas. Mokinių pasiekimų vertinimas (Vilniaus miesto mokytojai)	41
27 paveikslas. Mokinių pasiekimų vertinimas (Vilniaus rajono mokytojai)	42
28 paveikslas. Mokinių pasiekimų vertinimas (Vilniaus miesto mokytojai)	42
29 paveikslas. Mokinių pasiekimų vertinimas (Vilniaus rajono mokytojai)	43
30 paveikslas. Mokinių pasiskirstymas pagal lytį	44
31 paveikslas. Veiklos organizavimo pamokoje būdų vertinimas	45
32 paveikslas. Veiklos organizavimo pamokoje būdų vertinimo palyginimas	45
33 paveikslas. Mokinių požiūris į IKT naudojimą pamokose	46
34 paveikslas. Mokinių nuomonių apie naudojimąsi IKT palyginimas	47
35 paveikslas. Mokinių požiūris į mokytoją	48
36 paveikslas. Mokinių požiūris į savo veiklą pamokoje	48
37 paveikslas. Mokinių naudojimasis informacijos šaltiniais	49
38 paveikslas. Mokinių naudojimasis informacijos šaltiniais	50
39 paveikslas. Ugdomosios veiklos organizavimas (Vilniaus miesto mokiniai)	50
40 paveikslas. Ugdomosios veiklos organizavimas (Vilniaus rajono mokiniai)	51
41 paveikslas. Mokinių vertinimo būdai (Vilniaus miesto mokiniai)	52
42 paveikslas. Mokinių vertinimo būdai (Vilniaus rajono mokiniai)	52
43 paveikslas. Mokinių vertinimas per pamokas	53

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuvos švietimo sistema šiandien išgyvena kaitos procesą: nuo *mokymo paradigmos* pereinama prie *mokymosi paradigmos*. Tokia ugdymo paradigmu kaita yra unikalus reiškinys Lietuvos švietimo istorijoje, nulemtas susiklosčiusių istorinių aplinkybių. Ugdymo paradigmos skiriamos pagal santykį su asmens prigimtimi – *poveikį* arba *sąveiką*. Mokymo paradigma remiasi didesne ar mažesne prievarta ugdomajam, kai telkiamasi į mokytoją kaip į pagrindinį žinių ir informacijos šaltinį. Jis nustato mokymo sąlygas, numato drausminimo ir skatinimo priemones šiame procese. Tokioje didaktinėje kultūroje mažai vietos iniciatyvai, vyksta labiau reprodukcinis mokymas. Mokymosi paradigmos svarbiausias uždavinys - atsigręžti į žmogų kaip absoliučią vertybę: puoselėti jo fizinę ir psichinę prigimtį, sudaryti sąlygas atsiskleisti jo individualybei, pažadinti siekimą per saviugdą tapti asmenybe. Su asmens prigimtimi siekiama kooperuotis. Taikomi metodai ir strategijos turėtų padėti panaudoti jau turimą patyrimą, suteikti galimybę mokytis savarankiškai, padėti ugdytis vertybines nuostatas, bendruosius bei dalykinius gebėjimus, įgyti būtinų žinių, taip pat skatinti imtis iniciatyvos nustatant ugdymo(si) poreikius, pasirenkant ir įgyvendinant tinkamas pasiekimų vertinimo strategijas. Į mokomąjį dalyką orientuotos mokyklos kryptis keičiama orientavimusi į ugdytinio asmenybę. Ta linkme orientuojamos ir ugdymo strategijos.

Temos naujumas ir iširtumas. Ugdymo paradigmos ir jų kaita nemažai tyrinėta. Ugdymo paradigmos bruožai nuodugniai aptarti užsienio mokslininkų C. Rogers (1969), R. I. Arends (1998), M. Foucault (1998), P. Senge, T. Lucas, B. Smith ir kt. (2000), ir kt. darbuose. Mokslininkai pabrėžia, kad ugdymo paradigmos susiklosto atsakant į pagrindinius ugdymo filosofijos klausimus: kokie ir kodėl ugdymo tikslai pasirenkami, kokią asmenybę siekiama ugdyti, kokia švietimo raidos kryptis tokios asmenybės ugdymui būtina ir t.t. Klasikinio ir laisvojo ugdymo įvairūs aspektai nagrinėti lietuvių edukologų V. Aramavičiūtės (1998), B. Bitino (1998; 2000), R. Bruzgelevičienės (2008; 2006), L. Žadeikaitės (2008), P. Jucevičienės (1997; 2005), O. Monkevičienės (2008) ir kt. darbuose. Atlikti tyrimai rodo, kad problema yra tai, kad dar nemažai mokytojų kol kas dirba vadovaudamiesi mokymo paradigma. Ugdymo(si) proceso dalyviai save dar dažnai identifikuoja skirtingose pedagoginėse paradigmos. Mokytojai, apibrėždami savo vaidmenį ugdymo procese, vadovaujasi sąveikos pedagogikos principais, o mokiniai, apibrėždami dabartinio mokytojo vaidmenį, vis dar mato poveikio paradigmai būdingą mokytoją instruktorių.

Magistro baigiamasis darbas naujas tuo, kad jame analizuojamas ugdymo paradigmu realizavimas pradinėse klasėse.

Darbo problema - vaikų ir į žinias orientuotų ugdymo paradigmu realizavimo aspektai pradinėse klasėse.

Darbo objektas – ugdymo paradigmu realizavimas pradinėse klasėse.

Darbo tikslas – išanalizuoti ugdymo paradigmu realizavimo pradinėse klasėse ypatumus.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą, siekiant palyginti mokymo ir mokymosi paradigmas.
2. Atskleisti mokymo ir mokymosi paradigmu raiškos pradinėse klasėse ypatumus.
3. Atlikti mokymo ir mokymosi paradigmu raiškos pradinėse klasėse tyrimą.

Darbo metodai. Norint atskleisti nagrinėjamos problemos esmę, išskirti tai, kas aktualu numatytam tyrimui apibendrinti, palyginti, analizuoti, darbe naudojamas mokslinės literatūros analizės metodas. Kaip teigia Sklizmantaitė ir Velička (2008), mokslinės literatūros

analizė yra tiesiogiai su tyrimo objektu susijusių faktų paieška. Pasitelkiant sukauptus faktus apibūdinama, kas jau yra atlikta šioje srityje, nustatomi literatūros šaltiniai ir jų autoriai, kurie laikosi skirtingos nuomonės, remiantis tiriamojo dalyko esamos būklės vertinimu, numatomos perspektyvinės darbo gairės.

Siekiant išsiaiškinti, kaip pradinėse klasėse realizuojama mokymosi paradigma, atlikta Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono pradinių klasių mokytojų bei mokinių anketinė apklausa. Anketinės apklausos metodas puikiai tinka tada, kai tyrimo dalykas yra visuomeninės arba individualios sąmonės elementai: poreikiai, interesai, motyvacija, nuotaikos, vertybės, įsitikinimai ir t.t. (Kardelis, 2002). Tyrimo duomenų analizė atlikta naudojant Microsoft Office Excel 2003 programą.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro keturi skyriai. Pirmame skyriuje pateikiama ugdymo paradigmos samprata, lyginamos mokymo ir mokymosi paradigmos, analizuojami jų kaitos ypatumai. Antrajame skyriuje aprašoma mokymosi paradigmos raiška pradiniam ugdyme. Trečiajame skyriuje aptariami mokymo(si) metodai kaip vienas svarbiausių mokymosi paradigmos realizavimo pradinėse klasėse raiškos aspektų. Ketvirtajame skyriuje pateikiama mokymosi paradigmos realizavimo pradinėse klasėse tyrimo metodika, tyrimo duomenų analizė ir išvados.

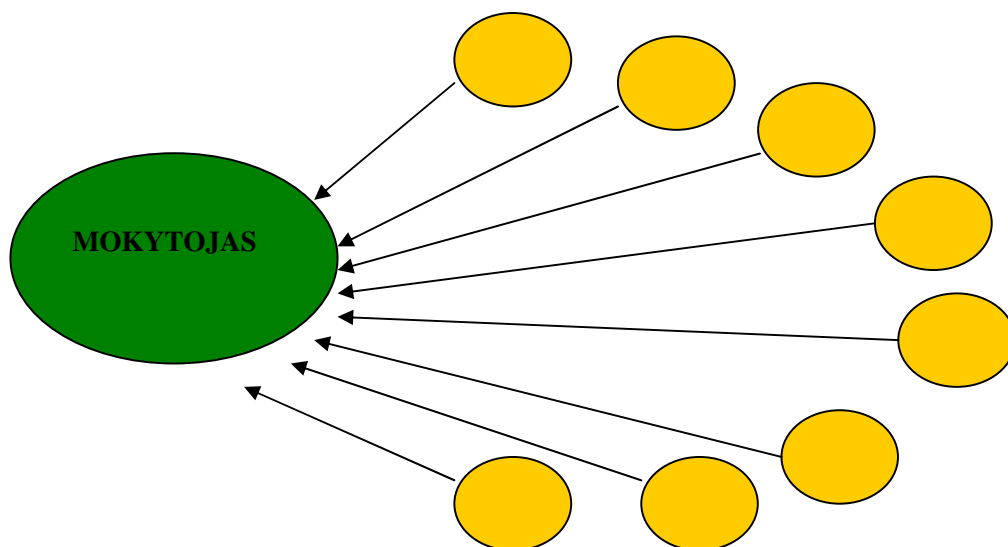
1. UGDYMO PARADIGMŲ KAITA XX –XXI a. SANDŪROJE

1.1. Klasikinės ugdymo paradigmos bruožai

Lietuvos švietimo sistema šiandien nuo mokymo paradigmos pereina prie mokymosi paradigmos. Tokia ugdymo paradigmų kaita yra unikalus reiškinys Lietuvos švietimo istorijoje, nulemtas susiklosčiusių istorinių aplinkybių. Pasak T. S. Kuno (1962), paradigma – tai mokslo filosofijos ir sociologijos išeitinė konceptualioji schema, problemų kėlimo ir sprendimo, tyrimo metodų, vyraujančių tam tikru istoriniu periodu mokslo bendruomenėje, modelis, kurio pagrindu formuojasi istoriškai susiklosčiusi pažiūrų sistema. Ugdymo paradigmos pobūdis nulemtas epochos savitumo: kas būdinga visuomenei, kokios asmens savybės vertinamos, kiek laisvės gali turėti individas, koks asmens santykis su aplinka, koks veiklos stilius priimtinas. Ugdymo paradigma pasireiškia trimis aspektais: *ugdymo samprata, vertybių ugdymu, didaktika*.

Skirtingos paradigmos – tai skirtingų pažiūrų sistemų variantai (Bruzgelevičienė, 2007). Ugdymo paradigmų atveju jie susiklosto atsakant į pagrindinius ugdymo filosofijos klausimus: kokie ir kodėl ugdymo tikslai pasirenkami, kokią asmenybę siekiama ugdyti, kokia švietimo raidos kryptis tokios asmenybės ugdymui būtina ir t.t. (Bitinas, 2000). Ramutė Bruzgelevičienė (2008) teigia, kad **klasikinę ugdymo paradigmą** šiandien keičia **laisvojo ugdymo humanistinė paradigma**. Esminiu ugdymo paradigmų skirstymo į klasikinę ir laisvąją pagrindu ji laiko santykį su asmens prigimtimi – ja **operuojama** ar su ja **kooperuojamasi**. Palmira Jucevičienė (1997) šias ugdymo paradigmas vadina **autoritarinės pedagogikos** ir **liberalaus ugdymo**. Autorė paradigmas taip pat skiria pagal santykį su asmens prigimtimi – **poveikį** arba **sąveiką**. Svarbiausi ugdymo paradigmų kaitos bruožai – kokie ugdymo tikslai keliami, kaip suvokiamas švietimo vaidmuo, kokia ugdymo samprata teikiama, koks ugdomos asmenybės vaizdinys formuluojamas.

Ugdymo, arba autoritarinės pedagogikos, paradigma remiasi didesne ar mažesne prievarta ugdomajam, kai telkiamasi į mokytoją kaip į pagrindinį žinių ir informacijos šaltinį (žr. 1 pav.). Jis nustato mokymo sąlygas, numato drausminimo ir skatinimo priemones šiame procese. Tokioje didaktinėje kultūroje mažai vietos iniciatyvai, vyksta labiau reprodukcinis mokymas.

1 pav. Dalyvavimas, orientuotas į mokytoją (poveikio paradigma)

Šaltinis: sudaryta autorės

Mokytojas, besiremiantis poveikio, arba operavimo, paradigma, dažniausiai naudoja šiuos metodus:

- aiškinimas;
- klausinėjimas;
- demonstravimas;
- rašymas;
- skaitymas;
- mokyklinė paskaita (Bruzgelevičienė, 2008; Jucevičienė, 1997).

Mokymo paradigma paremtas ugdymas vadovaujasi tokiu žmogaus ugdymo filosofiniu pagrindu: vaikas integruojamas į visuomenę pasisavindamas, perimdamas apibendrintą žmonijos, visuomenės patirtį ir taip tampa visaverčiu visuomenės nariu. Tokiai paradigmai ugdymas yra asmens mokymas, lavinimas ir auklėjimas, kaip mokymas suprantamas kaip žinių apie pasaulį perteikimas, lavinimas – kaip asmens žinių, mokėjimų ir įgūdžių formavimas, auklėjimas – kaip asmens socialinių idealų, dorovinių, estetinių vertybių, dvasinių poreikių formavimas (Bitinas, Rajeckas ir kt., 1981). Asmuo yra objektas, formuojamas pagal tam tikras visuomenės ar vyraujančios ideologijos priimtas normas.

1.2. Mokymosi paradigmos bruožai

XIV-XVI a. įvyko didysis persilaužimas Vakarų ir Vidurio Europos visuomeniniame kultūriniame gyvenime, pažadinęs naujas visuomenės švietimo teorijos bei praktikos tendencijas. Tapo būtina sukurti vientisą žmogaus, visuomenės švietimo, lavinimo teoriją. Jau šio amžiaus žmonijos šviesūs protai suprato mokslo, teorijos svarbą praktinei žmogaus veiklai.

J. A. Komenskis buvo naujųjų laikų pedagogikos kūrėjas, apibendrinęs pažangias savo meto pedagogines mintis ir sukūręs vieningą, liaudiškumo principu paremtą mokymo ir lavinimo teoriją. Komenskis vadinamas „Pedagogikos Niutonu“ ir „Pedagogikos Koperniku“,

„Pedagogikos Kolumbu“, „Pedagogikos tėvu“ ir „Tautų mokytoju“. Ir nors mūsų epochą nuo Komenskio laikų skiria trys amžiai, daugelis jo idėjų neprarado vertės ir šiandien.

Vienas iš trijų auklėjimo tikslų, Komenskio nuomone, yra ugdyti žmogaus savitvardą, kuri pasiekama doroviniu auklėjimu. „Ne mažiau svarbus Komenskiui dorovinis (moralinis) auklėjimas, auklėjimas žmoguje žmogaus“. Tai viena pagrindinių lavinimo funkcijų. „Mums reikalingas toks lavinimas, kuris darytų mus sugebančius visada viską teisingai išmanyti, norėti, daryti, pasisakyti, tikrai tada, pasiekę protu, siela.“ (A. Komenskis, 1975, pus. 36). Labai vertinamos tokios dorybės kaip išmintis, saikingumas, drąsa ir teisingumas. Taip pat patarė ugdyti vaiko klusnumą, kuklumą, tvarkingumą, palankumą kitiems žmonėms, tvarkingumą, mandagumą, pagarbą vyresniems, darbštumą. Dorovinį auklėjimą, pasak Komenskio, ugdo tėvai, mokytojai, draugai, pokalbiai su vaikais.

A. Komenskis teigė, kad mokytojo profesija yra labai garbinga. Mokytojas turi būti doras, išsilavinęs, darbštus, mylintis savo darbą ir vaikus, skatinti vaikus mokytis.

A. Komenskis išskėlė penkis didaktikos principus:

- Gamtą atitinkantis ugdymo principas, nes žmogus, kaip gamtos dalis, paklūsta jos dėsniams.
- Ugdymo sąmoningumo principas. Neversti mokinių mokytis atmintinai to, ko jie nesuvokia savo protu.
- Ugdymo sistemingumo principas, einant nuo faktų prie išvadų, nuo pavyzdžių prie taisyklių, kurias mokiniai apibendrina.
- Prieinamumo mokiniams principas. Atsižvelgia į mokinių amžiaus ypatumus, mokinių patirtį.
- Išmokymo tvirtumo principas padedant mokinių žinioms tvirtą pagrindą, kad mokiniai išmoktų naują medžiagą, susietą ją su žinoma, apibendrintų išvadomis, įtvirtintų kartodami.

A. Komenskis vertino vaizdumą, reikalavo ne tik savarankiškai tyrinėti tikrovės daiktinius reiškinius ar jų atvaizdus, kad ne tik iš žodžių, bet ir savarankiškai suvokdamas bei stebėdamas, vaikas išmoktų giliau pažinti pasaulį.

Taigi jau A. Komenskio pedagogikoje glūdi mokymosi paradigmos ištakos, nes keliant tikslą ugdyti dorą krikščionių, iškelto sąmoningo, vaizdumu (įspūdžių) ir patirtimi grįsto mokymo principų, organizavimo, metodų paieškos.

Dar konkretesnių mokymosi paradigmos apraiškų galima rasti J. H. Pestalocio pedagogikoje, nes jis kelia tikslą – ugdyti, atskleidžiant vaiko prigimtines (fizinės, psichinės, protinės, dorinės) galias. J. H. Pestalocis rašė: „Vaiko gimimo valanda yra pirmoji jo mokymo valanda.“ (J. Vaitkevičius, 2001, p. 60). Labai vertino mokymą šeimoje ir mokykloje, kur svarbiausias vaidmuo teko mokytojui. J. H. Pestalocis pasisakė už grupinį vaikų mokymą, auklėjimą ir lavinimą šeimoje nuo pat gimimo. Tačiau, kad mokymas, motinos, mokytojo poveikis vaikui būtų veiksmingas, reikia tą vaiką gerai pažinti. Vaiko mokymą mokykloje J. H. Pestalocis laikė jo harmoningo vystymosi būtina sąlyga. Jis labai vertino vaizdinių priemonių panaudojimą mokyme, ir ne vien tik natūralių, bet ir dirbtinių, paties mokytojo sukurtų, taip pat vertino vaikų aktyvumą.

J. H. Pestalocis pirmasis giliai pažvelgė į vaiko prigimties, aplinkos ir mokymo proceso derinį, atsižvelgdamas į vaiko psichikos ypatumus siekė rasti būdų, kaip pagerinti vaiko psichikos vystymąsi. Elementariojo švietimo teorija Pestalocis stengiasi pabrėžti bendruosius žmogaus psichikos vystymosi dėsnius, žmoguje slypinčių dorovinių, fizinių ir protinių jėgų aktyvumo skatinimą. Elementariojo lavinimo teorija ugdymo procesą turėjo lengvinti, padaryti jį prieinamą kiekvienai motinai. Mokymo tikslas yra pažadinti vaiko įgimtą

pažinimo jėgą aktyviai veiklai, puoselėti išties jo pažintinių gebėjimų kompetenciją, kurioje daugiausia dėmesio skiria pastabumo lavinimui.

Prancūzų švietėjas Ž. Ž. Ruso daug rašė visuomeninio gyvenimo klausimais, juridiškai įteisindamas žmonių lygybės idėją ir ją propaguodamas. Ž. Ž. Ruso teigė, kad žmogaus protą lavina, jo rengimą gyvenimui lemia ne išoriniai veiksniai, bet vidinės paties žmogaus savybės ir žmogaus veikla – mokymasis. Jis teigė, kad vaiko mokymas, jo ugdymas turi būti organizuotas taip, kad vaikui nebūtų nurodinėjama, komanduojama, kad nebūtų varžoma jo prigimtinė teisė į laisvę, savarankišką apsisprendimą, kuris negali būti blogas, netikęs, nes vaiko prigimtis yra tobula, tik neatsiskleidusi. Teigė, kad prigimčiai reikia laisvės.

Proto lavinimas, anot Ruso, turi vykti be prievartos, paties vaiko valia. Mokytojo vaidmuo yra stebėti vaiką, padėti jam veikloje ir nukreipti jį mokytojui norima linkme. Tačiau taip nukreipti, kad šito vaikas nepajustų, kad nepastebėtų dirbtinai sudarytos situacijos, ir viskas vyktų natūraliai. Todėl mokymas, pasak Ruso, turi vykti ne klasėje, mokantis iš vadovėlių pagal iš anksto sudarytus mokymo planus, programas, bet gamtoje, natūralių daiktų, reiškinių apsuptyje, vaikui stebint daiktus, reiškinius, veikiant su jais.

Mokymo turinį, anot Ž. Ž. Ruso, sudaro gamtos mokslai: geografija, astronomija, biologija ir kt., kuriuos vaikas gali stebėti. Vaikui, bendraujančiam su daiktais, savaime kyla poreikis suvokti šių daiktų esmę, reikšmę, tarpusavio ryšius.

Ž. Ž. Ruso didaktikos teorijoje buvo akcentuojamas ne tik protinis, bet ir darbinis mokymas. Jo ugdymo tikslas yra ugdyti laisvą, savarankišką žmogų, o laisvas žmogus yra tas, kuris pats dirba ir užsidirba pragyvenimui. Ž. Ž. Ruso teigė, kad mokyti reikia tik miesto vaikus, ypač aukštųjų visuomenės sluoksnių vaikus. Valstiečių vaikai mokosi patys savaime, gyvendami šeimose, stebėdami tėvų darbą, su jais kartu dirbdami gamtos aplinkoje.

Apibendrinus galima teigti, jog naujųjų laikų didaktikoje yra vertinga tai, kad pripažįstamos kiekvieno vaiko prigimties galios, atsižvelgiama į amžiaus ir individualias vaiko savybes, palaikomas vaiko savarankiškumas, jo iniciatyva, akcentuojama asmeninė laisvė, kaip būtina vaiko asmenybės vystymosi sąlyga, prievarta neprimetama kito žmogaus nuomonė. Visa, ko reikia žmogui, vaikas turi išsiugdyti pats, be prievartos. Mokytojas yra tik pagalbininkas. Šios idėjos jau yra laikytinos mokymosi paradigmos pradžios prielaida. Kai kurie autoriai (pvz., R. Bruzgelevičienė) net laiko, jog tai yra laisvojo ugdymo paradigma, kuri iš esmės tapatinama su mokymosi paradigma.

Mokymosi paradigmos svarbiausias uždavinys - atsigręžti į žmogų kaip absoliučią vertybę: puoselėti jo fizinę ir psichinę prigimtį, sudaryti sąlygas atsiskleisti jo individualybei, pažadinti siekimą per saviauklą ir savikūrą tapti asmenybe. Yra žinomos trys psichologijos mokyklos prisidėjusios prie mokymosi teorijos: *kognityvinė*, *bihevizizmo* ir *humanistinė*. Kognityvinė mokykla domisi mąstymo procesais, vykstančiais mokantis (atstovai J. Piaget, I. Bruneris, B. Bloomas, D. Ausubelis). Bihevizizmo mokykla domisi, kaip mokymąsi veikia mokytojo elgsena ir kiti išoriniai veiksniai (atstovai B. F. Skinneris, J. B. Warsonas C. L. Hunas, A. Bandura). Humanistinę mokyklą domina švietimas, kaip mokinių emocijų ir tobulėjimo poreikių patenkinimo priemonė (atstovai C. Rogersas, A. Maslow).

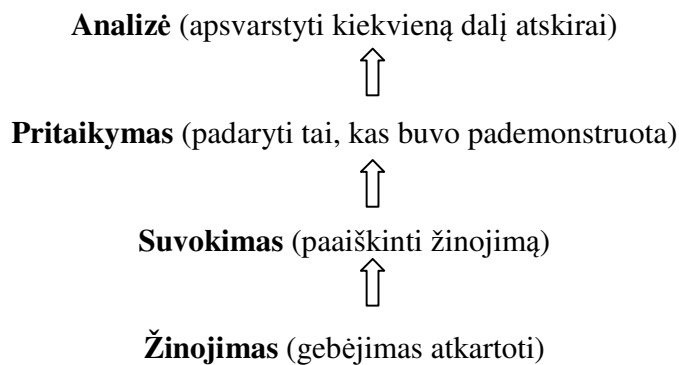
Kognityvizmo mokyklos atstovas B. Bloomas suskaidė mokymąsi į užduočių ir įgūdžių „spektrą“, kurį pavadino taksonomija (Petty, 2007).

Įvertinimas (nuspręsti, kritiškai įvertinti)

Sintezė (sukurti, sumodeliuoti, sugalvoti)

2 pav. Bloomo taksonomija

Šaltinis: Petty, 2007, p. 16

Schemos apačioje esantys įgūdžiai yra labai paprasti, bet kuo aukščiau, tuo jie sudėtingesni ir svarbesni. Kognityvizmo teorija dar vadinama konstruktyvizmu, nes aiškina kaip mokinys konstruoja savo žinias. Žemesnieji įgūdžiai yra aukštesniųjų įgūdžių sudėtiniai elementai. Tema yra išmokta tik tuomet, kai įgyjami visi įgūdžiai, nurodyti schemeje. Pagal kognityvizmo mokyklą, mokytojai turi *skirti aukštesniojo lygio užduotis*, t.y. skatinti analizuoti, sintetinti ir vertinti. Taip žinojimas bus maksimaliai panaudojamas ir išmokimas nebus paviršinis. *Aukštesnieji įgūdžiai nėra prigimtiniai, jų reikia mokyti*. Šie įgūdžiai apima detaliam išdėstyto proceso, rašinio rašymo, vertinimo remiantis aiškiais kriterijais taikymą. *Užduotis suplanuoti laipsniškai*, t.y. nuo paprastų ir konkrečių pereinant prie sunkesnių ir abstrakčių užduočių.

Bihevizmo mokyklos atstovai teigia, kad vienas iš svarbiausių mokymosi principų yra skatinimas. *Mokinius už mokymąsi būtinai reikia paskatinti*. Geri mokytojai suvokia, kokie svarbūs yra pagyrimas, išskirtinis dėmesys ar kitoks mokinio paskatinimas. Jie parenka įveikiamas užduotis kiekvienam, o didesnes padalija į mažesnes, todėl kiekvienas mokinys turi galimybę teisingai atlikti užduotis ir būti paskatintas. *Paskatinimas turi būti skiriamas kaip galima greičiau po tinkamo poelgio*. Mokinys, pagirtas už darbą iš karto, daug labiau stengsis pasiekti gerų rezultatų, nei tas, kuris paskatinimą gauna tik po kurio laiko. *Mokymasis vyksta laipsniškai, bet kaip tas pats tikslo siekimo metodas nuolat pasikartoja, išmokstama lengviau*. Žmonės sugaišta laiko, kol ko nors išmoksta, bet pavykę bandymai pagreitina mokymąsi. Jei mokiniui pamokoje nuolat nesiseka, jis netrukus liausis nors kiek stengęsis. Bihevizmų teigimu, *geriausiai atsimername tai, kas buvo neseniai ir dažnai kartojosi*. Mokytojas pamokos pradžioje turi pabrėžti svarbiausius dalykus, o pabaigoje pateikti jų santrauką. Jis taip pat pasinaudoja mokinių seniai išmoktais dalykais, dėstydamas naujas žinias (Petty, 2007).

Humanistinės mokyklos atstovai jausmus ir asmenybės augimą ir vystymąsi laiko didžiausiomis vertybėmis, bet mano, kad pernelyg vartotojiška, objektyvi ir mechaniška visuomenė jas ignoroja. Mokiniui turi būti sudaryta galimybė užsiimti tuo, kas jam įdomiausia ir geriausiai sekasi, tuomet jis galės nevaržomai tobulėti savo pasirinkta kryptimi ir dar geriau išsivystys. Svarbiausias humanistų mokymosi principas yra tai, kad *mokiniai turėtų patys sau vadovauti*. Mokytojai turėtų padėti pasirinkti, kokių žinių ir įgūdžių mokiniui reikėtų įgyti. Medžiaga, metodai, ir mokymosi sparta – visa turi būti pritaikyta prie konkretaus mokinio poreikių. Taip pat humanistams labai svarbus *savęs vertinimas*. Savęs vertinimas skatina pasitikėjimą savimi ir gebėjimą nukreipti save tinkama linkme. Mokytojo įvertinimas gali sukurti sąlygas baimei, žeminimui ir mokinio savigarbos mažėjimui. Mokytojai turėtų dažnai prašyti pačių mokinių pažymiu įvertinti atliktas užduotis ir tik šiam įvertinimui neatitikus tikrovės skelbti savąjį. Dar vienas svarbus humanistinis mokymosi principas – *kuo*

mažiau baimės, tuo mokyns noriau, efektyviau ir lengviau mokysis. Mokinį turi skatinti ne baimė susikirsti, o noras pasiekti tikslą, ką nors iširti, atrasti, pagerinti. Mokiniam reikėtų leisti gauti pažymį tuomet, kai jie pasiruošę, o ne kviesti atsakinėti mokytojo primestu laiku. Jei mokyns dar nevertas gero pažymio, reikia leisti jam pasitaisyti (Petty, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad mokymasis yra sudėtinis procesas, ir kognityvistinė, biheviorizmo ir humanistinė mokyklos atskleidžia tam tikrus šio proceso aspektus ir papildo viena kitą.

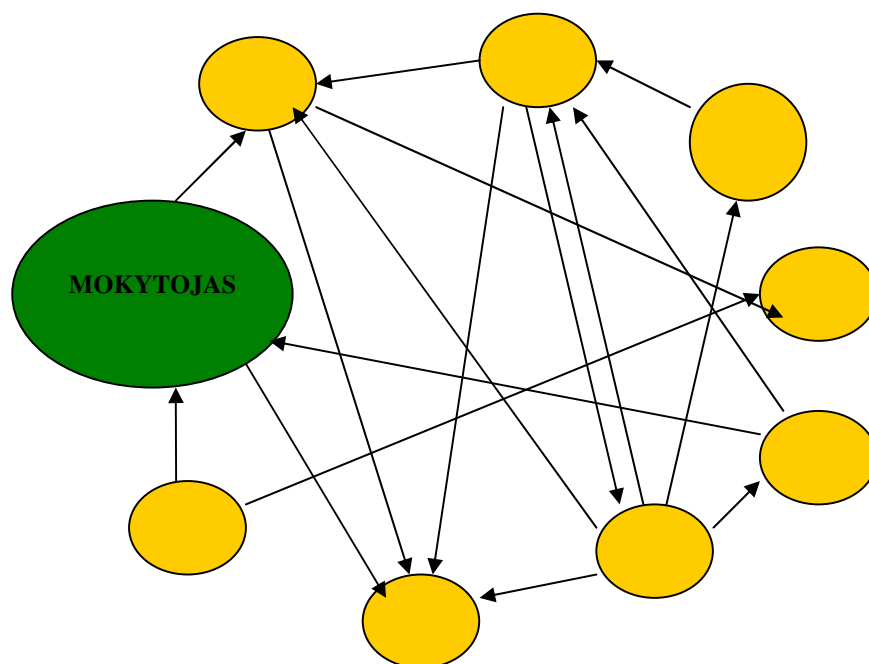
Vienas svarbiausių mokymosi paradigmos bruožų – orientavimasis į vaiko asmenybę. Vienas pirmųjų į vaiką orientuoto ugdymo paradigmą pagrindė J. Dewey (1961). Pasak autoriaus, ugdytiniai turi aktyviai dalyvauti priimant sprendimus, kurie lemia jų laisvus pasirinkimus, interesų kryptis. O pedagogas turi būti ne autoritetas, bet pagalbininkas, turintis savo teises ir akademinį autonomiškumą. Su asmens prigimtimi siekiama kooperuotis. Ugdymo samprata holistinė (visuminė) ir pagrindžiama tokiomis konceptualiomis nuostatomis: žmogus, integrali esybė, ugdymo procese skleidžiasi holistiškai – kaip visuma: jo visos galios yra integralios ir vienodai puoselėtinios; dėl individualios prigimties asmuo yra unikalus, autonomiškas, ugdomi kaip savarankiškas subjektas; žmogus geba kurti save, dalyvauti kultūros ir gamtos kaitoje, tam reikia pažinti ir suprasti krašte ir pasaulyje vykstančius procesus, reikia brandžios asmens savimonės, humanizmu ir bendrosiomis žmogaus vertybėmis pagrįstos pasaulėžiūros; žmogus susijęs su aplinkos pasauliu, sąlygojamas sociokultūrinio konteksto – šeimos, bendruomenės, visuomenės, tautos ir žmonijos (Bruzgelevičienė, 2008; Grigaitienė, 2004).

P. Jucevičienės nuomone (1997), naujosios ugdymosi, arba liberalaus ugdymo, paradigmos realizavimas sąlygoja laisvą asmens kaip individualybės vystymąsi, individo prioritetinę poziciją visuomenėje. Asmens liberalaus ugdymo tikslas – individualybės, laisvo žmogaus ugdymas/saviugda. Pasak autorės, vienas svarbiausių formalios švietimo sistemos uždavinių – parengti žmogų kompetentingai saviugdai per visą jo gyvenimą. Pabrėžiama didelė saviugdos svarba. Didelis dėmesys neformaliajam ugdymui: tai ugdymas šeimoje, mokymasis iš draugų, bažnyčios, masinės informacijos priemonių, darbo organizacijos įtaka, mokymasis iš gyvenimo patirties.

Asmenybės tapimo pagrindas – dorovinis ugdymas. Laipsniškai nusistovėjo tokia humanistinio ugdymo paradigmą atitinkanti mokyklos dorinio, kaip ir pilietinio, ugdymo nuostata: mokiniai potencialiai yra savarankiški ir moralūs asmenys, atsakingi už savo sprendimus ir veiksmus, gebantys ieškoti tiesos ir atitinkamai elgtis bei veikti. Iškeliamas asmens atsakomybė, o mokykla tik padeda, t. y. sukuria terpę, kurioje asmeninės vertybės egzistuoja, tokioje terpėje ugdomi asmenys vertybes atpažįsta, išgyvena, taip jos greičiau tampa asmens savastimi.

Jau 1988 m. bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos koncepcija brėžia ribą tarp sovietinėje mokykloje įtvirtinto principo, jog pasaulį vaikas pažįsta kaupdamas apie jį teorines mokslo žinias ir taikydamas jas įvairiose gyvenimo situacijose. Naujoji orientacija – skatinti mokinių natūralų norą pažinti, tyrinėti, skatinti savarankiškumą, kūrybiškumą. Vadovėlis, mokytojas – ne vieninteliai žinių šaltiniai, pasaulis pažįstamas ne tik mokykloje, todėl kiekvienas mokyns turi unikalią žinių įgijimo patirtį, kurios būtina paisyti, kaip ir dera atsižvelgti į bendruosius, nuo amžiaus tarpsnių priklausančius asmens pažinimo procesus. Į *mokomąjį dalyką orientuotos* mokyklos kryptis keičiama *orientavimusi į ugdytinio asmenybę* (Bruzgelevičienė, 2008; Jucevičienė, 1997). Ta linkme orientuojamos ir ugdymo strategijos. Vadinamoji *mokytojo žodžio ir pavyzdžio* strategija (apibūdinama principu *klausyk, ką aš sakau, daryk, ką aš darau*), bei *vadovėlinė* strategija (apibūdinama principu *teisinga tai, kas vadovėlyje, tereikia tai išmokti*) keičiamos ugdytinių veiklos organizavimu – visur, kur galima, sudaryti sąlygas savarankiškai ir kūrybiškai dirbti, organizuotina pažintinė, žaidybė, žaidybė,

visuomeninė, darbinė, meninė ir kita įvairiausia veikla (žr. 3 pav.). Pasak Freire (2000), pedagogo dialogas su vaiku padeda pastarajam prisiimti atsakomybę už savo veiklą.

3 pav. Dalyvavimas, orientuotas į mokinius (mokymosi paradigma)

Šaltinis: sudaryta autorės

Mokytojas, veikiantis sąveikos, arba mokymosi paradigmoje, taiko aktyvaus mokymosi metodus:

- diskusijos;
- žaidimai;
- mokymasis bendradarbiaujant;
- problemų sprendimo paieškos (individualios arba grupėse);
- individualūs arba grupiniai projektai;
- mokymasis iš patirties;
- kūryba, drama ir t.t. (Bruzgelevičienė, 2008; Jucevičienė, 1997).

Kad vyktų sėkmingas darbas, reikia sukurti tam tikrą socialinį klimatą, kuris skatintų bendravimą ir bendradarbiavimą. Mokytojas turi sudaryti sąlygas veikti, vadovauti, nurodyti pavyzdžių ar pasidalyti patirtimi, siekti, kad būtų žinoma ir suprantama. Mokymo metu įgyjami žinių pagrindai, mokiniai mokosi jas taikyti praktikoje, savarankiškai plėtoti ir tobulinti (Patersonas, 2002). Mokymasis nėra žinių ir įgūdžių perdavimas pasyviai jas priimantiems mokiniams. Mokymasis traktuojamas kaip aktyvus veikimo, reikšmių ir įgūdžių konstravimo procesas. Kognityvus mokymasis reiškia, kad mokymasis yra procesas, kurio ašis – mokinys, o pažinimo procesai leidžia jam kurti reikšmes (Sahlberg, 2004). Šiuolaikinės didaktikos objektas – ne tik mokymas, bet ir mokymasis, kuris suprantamas kaip interaktyvus dinamiškas individualus procesas, lydymas nuolatinės savistabos ir refleksijos bei turimos kompetencijos plėtotei ir atsinaujinimo (Gudeliene-Gudelevičienė, Kaušlylienė, 2006).

Apibendrinant galima teigti, kad keičiantis mokymo paradigmai į mokymosi, į žmogų atsigręžiama kaip į aukščiausią vertybę, ugdymo procese siekiama sąveikauti, arba kooperuotis, su žmogaus prigimtimi, naudoti naujus ugdymo metodus. Mokymosi paradigma yra siejama su vaiko prigimtimi: siekiama sudaryti kuo palankesnes sąlygas ugdytinio vidinių galių plėtotei ir saviraiškai, keliant tikslą ugdyti laisvą, kūrybingą asmenybę.

1.3. Ugdymo paradigmos kaitos kontekstas

Ugdymo paradigmos kaitos kontekstas – tai ją lemiančios sąlygos. Ugdymo paradigmos kaita neatsiejama nuo šalies politinės ir socialinės situacijos. 1990 m. atkuriamą Lietuvos valstybę, deklaruojama, kad ji bus demokratinė, todėl formuluojamas ugdymo tikslas – ugdyti laisvą, savarankišką, demokratišką žmogų. Asmuo – absoliuti vertybė, jo prigimtis puoselėjama, jam padedama atskleisti bendrąsias vertybes ir grįsti jomis savo gyvenimą, ugdomas kritiškai mąstantis, savarankiškai veikiantis, atsakingai sprendžiantis Lietuvos valstybės pilietis (Žadeikaitė, Bruzgelevičienė, 2008).

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, iš esmės keitėsi ir valstybės visuomeninė santvarka. Visuomenė ryškiai skaidosi, iškyla nauji atskirų grupių poreikiai, keisdami požiūrį į asmenybę, jos išsilavinimą ir vietą visuomeniniuose santykiuose. Nauja visuomenės sankloda keičia žmogaus padėtį: nuo kolektyvo nario valdomo ir išlaikomo individo į žmogų užimančią subjekto, gebančio (Žadeikaitė, Bruzgelevičienė, 2008). Taigi, keičiantis ekonominei ir socialinei būklei ir pažiūroms, pakinta ir pedagoginės pažiūros: reikalaujama iš esmės savarankiškumo, iniciatyvos, kritiškumo, todėl ir ugdymo tikslai, mokyklų sistema ir vidaus santvarka yra daugiau ar mažiau visuomenės atspindys.

Klasikinė mokymo paradigma pamažu atmetama kaip nepajėgianti atitikti XX a. individo ir visuomenės poreikių. Įsimenamų žinių gausa ir jos reproduktivumas tampa nebeaktuali, abejotinos tampa ir sovietinėje mokykloje vyravusios mokymo strategijos, kurių išmokyti pedagogai. Mokymo strategijose mokytojas-naratorius, atliekantis tarpininko tarp mokinio ir teikiamų mokslo žinių vaidmenį, besiremias reprodukcinę ugdymo nuostatą, turi keisti principus – pereiti prie mokytojo ir vaiko sąveikos, besiremiančios interpretacine ugdymo nuostata, daugiau dėmesio skirti gebėjimų ugdymui. Tuo tikslu ugdymo turinys peržiūrimas ir suderinamas. Pakoreguojamos bendrojo lavinimo bendrosios programos, standartai, brandos egzaminų programos. Bendrosiose programose suformuluojamas svarbus mokyklos uždavinys - ugdyti bendruosius gebėjimus: *gebėjimą komunikuoti; informacinius gebėjimus; gebėjimą kritiškai ir konstruktyviai mąstyti, spręsti problemas, daryti savarankiškus sprendimus; gebėjimą ir nusiteikimą mokytis visą gyvenimą, įgyti įvairių mokymosi technikos įgūdžių ir juos panaudoti; gebėjimą dirbti grupėje, bendrauti ir bendradarbiauti; gebėjimą kurti ir dalyvauti kultūros kaitoje*. Turinys tiesiogiai susiejamas su asmens ir visuomenės gyvenimui būtinų vertybinių nuostatų, bendrųjų gebėjimų bei kompetencijų suteikimu. Visuose švietimo lygmenyse sustiprinamas dėmesys verslumo skatinimui ir finansinės išminties ugdymui. Pasiekama, kad ekonominio raštingumo pradmenis įgytų visi pagrindinės mokyklos mokiniai, kad šio raštingumo pagrindai ir verslumo įgūdžiai būtų suteikti visiems to pageidaujantiems gimnazistams, kolegijų ir universitetų studentams bei visiems profesinių mokyklų mokiniams. Bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir studijų lygmenyse esmingai sustiprinamas dėmesys informacinės kultūros ugdymui. Visuose švietimo lygmenyse įdiegiamos pragmatiškos kompiuterinio raštingumo programos, įvedami tarptautinius standartus atitinkantys kompiuterinio raštingumo egzaminai. Sustiprinamas užsienio kalbų mokymasis. Pagerinamas bendrasis kultūrinis mokinių ir studentų raštingumas. Ypatingas dėmesys skiriamas kūrybingumo ir pilietinės

kultūros ugdymui. Apibendrintai svarbiausi perėjimo nuo mokymo prie mokymosi paradigmos aspektai pavaizduoti 1 lentelėje.

1 lentelė

Svarbiausi perėjimo nuo mokymo prie mokymosi paradigmos aspektai

MOKYMO PARADIGMA	MOKYMOSI PARADIGMA
POVEIKIS	SĄVEIKA IR MOKYMASIS
Mokymas	Mokymasis
Mechaniškas mokymasis	Autentiškas mokymasis
Mokyklinis lavinimas	Mokymasis visą gyvenimą
Tradiciniai mokymosi keliai	Mokymosi kelių pasirinkimas
Indėlis	Rezultatai ir pasekmės
Dalykų mokymasis	Integruotas mokymasis
Centralizuotas UT	Decentralizuotas UT
UT kaip dalykų turinys	UT kaip mokymosi patirtys
UT kaip dokumentas	UT kaip procesas

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Jucevičienę 1997; Žadeikaitę, Bruzgelevičienę, 2008;

Šiuolaikinio ugdymo tikslams įgyvendinti švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose įtvirtintos naujos mokymosi strategijos - *mokymosi bendradarbiaujant, individualaus ir grupinio, savarankiško ir mokytojo vadovaujamo mokymosi derinimas*. Mokymasis suvokiamas kaip konstruktyvi paties individo veikla, sudarant jam mokymosi sąlygas bei suteikiant paramą. Ugdytiniai mokosi remdamiesi sukaupta patirtimi, įgūdžiais bei jiems būdingais mokymosi būdais, o pedagogas privalo parinkti mokymo metodus, kurie tenkintų individualius vaikų poreikius.

2. MOKYMO SI PARADIGMOS RAIŠKA PRADINIAME UGDYME

2.1. Ugdymo turinio kaita

Vykstant švietimo reformai, pereinama prie naujos turinio formavimo politikos, orientuotos ne į žinių perteikimą, siaurų profesinių įgūdžių lavinimą, bet į bendrųjų gebėjimų, vertybinių nuostatų ugdymą ir dabarties žmogui būtinų kompetencijų suteikimą, grindžiamos ne žinių reprodukuavimu, bet jų analize, kritišku vertinimu, naudojimu praktikoje.

Vienas svarbiausių ugdymo turinio dokumentų, orientuotų į šiuolaikinę mokymo ir mokymosi sampratą, yra Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, įgyvendinimo, vertinimo ir atnaujinimo strategija 2006-2012 m. (LR švietimo ir mokslo ministrės įsakymas 2007 m. gegužės 23 d. Nr. ĮSAK-970). Jos tikslas - pritaikyti ugdymo turinį taip, kad kiekvienas mokinys galėtų patenkinti savo poreikius ir išgales, bręstų kaip asmenybė, įgytų reikalingų kompetencijų, reikalingų prasmingam, aktyviam gyvenimui šiuolaikinėje visuomenėje.

Galima išskirti tokias svarbiausias ugdymo turinio kaitos kryptis:

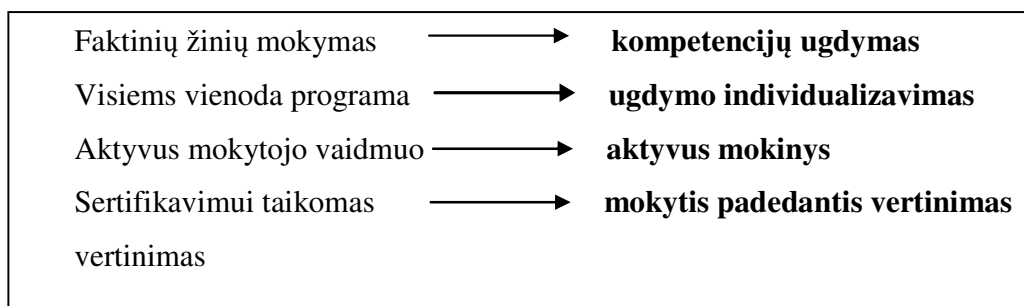
- Ugdymo turinio **orientacija į kompetencijų ugdymą** (visuomenei reikia kitokios ugdymo rezultatų kokybės):
  - Dalyko žinios + gebėjimai + nuostatos
  - Ugdymo turinio integracija
  - Esminės ir bendrosios kompetencijos (būtina sąlyga – motyvacija)

Esminės kompetencijos:

- komunikavimas gimtąja kalba
  - komunikavimas užsienio kalbomis
  - matematinė kompetencija ir esminės kompetencijos mokslo ir technologijų srityse
  - skaitmeninis raštingumas
  - mokėjimas mokytis
  - socialinės ir pilietinės kompetencijos
  - iniciatyvumas ir verslumas
  - kultūrinis sąmoningumas ir raiška.
- Ugdymo proceso **orientacija į aktyvų mokymąsi** (norint kitokios ugdymo kokybės, mokinys turi pats mokytis)
    - Ugdymo **individualizavimas**
    - **Motyvuojanti** aplinka mokiniams

Ugdymo turinys išplečiamas, padidinamos jo pasirinkimo galimybės. Mokiniai gali rinktis įvairias mokymosi strategijas, alternatyvius turinio variantus. Taip pat išplečiami turinio šaltiniai ir atnaujinami jo perteikimo būdai. Greta tradicinių vadovėlių imama efektyviai naudotis internetu pasiekiamomis duomenų bazėmis, bibliotekų fondais, žiniasklaida, mokinių socialine, kultūrine, ūkine aplinka. Visose švietimo pakopose įdiegiami aktyvūs, savarankiškumą ir bendradarbiavimą skatinantys ugdymo, mokymosi ir studijų metodai bei savarankiškos veiklos praktika. Apibendrintai ugdymo turinio kaita pavaizduota 4 pav.

4 pav. Ugdymo turinio ir ugdymo proceso kaita

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, įgyvendinimo, vertinimo ir atnaujinimo strategiją 2006-2012 m.

Bendriausiu mokyklos uždaviniu laikomos pastangos padėti vaikui išmokyti gyventi remiantis žmogiškomis vertybėmis ir realizuoti savo paties galimybes. Kad tai būtų įmanoma, pirmiausia žmogus turi save pažinti, arba atrasti savo autentiškumą ir pašaukimą. Vadinas, mokyklos uždavinys – sudaryti sąlygas jaunam žmogui reikštis gyvenime, o ugdymo turinys keičiamas taip, kad tas uždavinys būtų pasiektas.

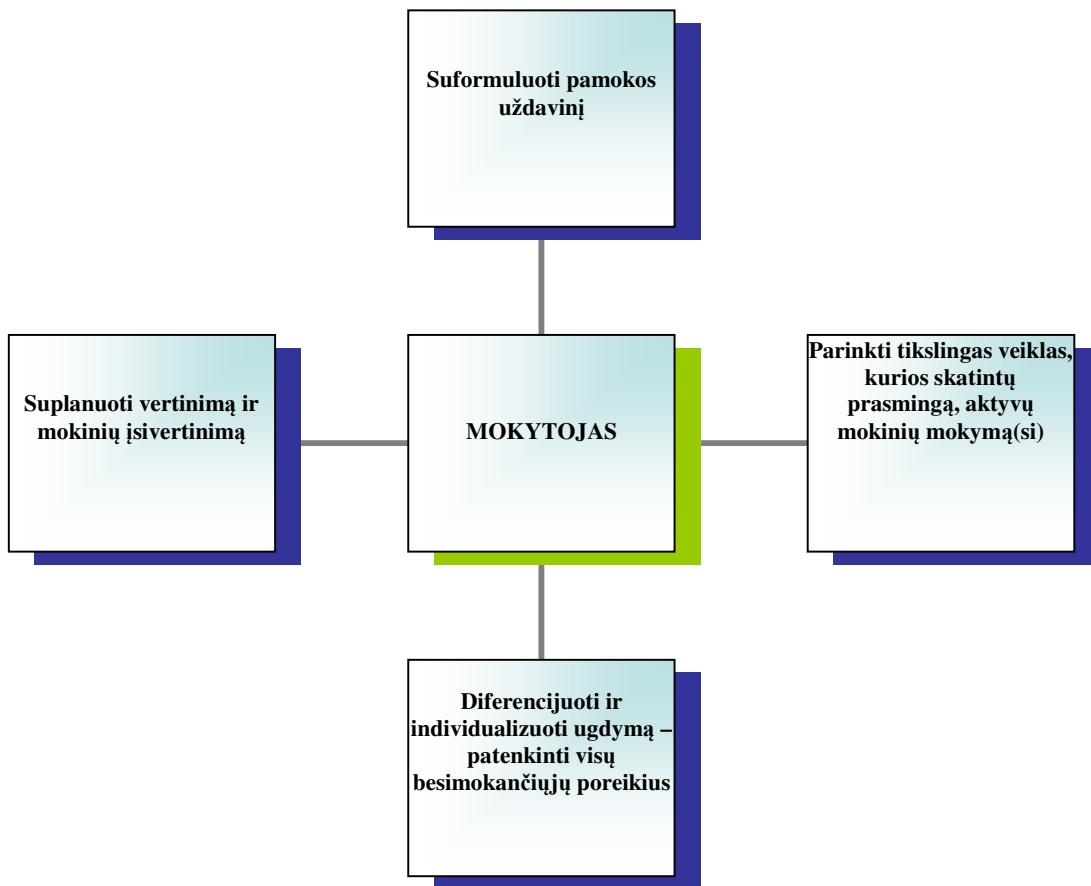
Dar vienas svarbus dokumentas - Bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos 1994- 2007 m. Bendrosios programos atnaujintos 2008 m. Atnaujintose Bendrosiose programose:

- subalansuota turinio apimtis, sumažinami krūviai;
- ugdymo turinys pritaikytas diferencijavimui ir individualizavimui – skirtingiems mokinių poreikiams, galioms ir mokymosi stiliumi;
- ugdymo turinys pritaikytas mokinio kompetencijų ugdymui;
- pabrėžiama mokinio ir mokytojo sąveika, aktyvus mokymasis ir mokyti padedantis vertinimas;
- orientuojama į ugdymo rezultatus;
- stiprinama dalykų integracija ir ryšys su gyvenimu.

Ugdymo turinys keičiamas siekiant lavinti mokinių saviraiškos gebėjimus, kurie leistų jiems lavintis patiems ir ne tik prisidėtų prie formalaus mokymo sėkmės, bet ir skatintų mokytis visą gyvenimą. Mokytojui svarbu sukurti situacijas ir taip organizuoti veiklą, kad mokiniai jaustųsi saugiai, būtų kūrybiški, pajustų atradimo džiaugsmą, patys išsikeltų mokymosi tikslą ir kryptingai jo siektų.

2.2. Mokytojo vaidmens kaita

Įgyvendinant mokymo paradigmą, labai svarbus ugdymo procese yra mokytojo vaidmuo. Kaip jau minėta, mokytojo vaidmuo pamokoje jau nebėra vien žinių perteikėjo ir mokinių veiklos, rezultato kontrolieriaus (Čiužas, 2007). Mokytojas parenka reikiamą, aktualią, susietą su mokinių patirtimi ir interesais mokymo medžiagą, įtraukia juos į aktyvų mokymąsi, kuomet mokiniai skatinami klausti, tyrinėti, ieškoti, bandyti, pritaikyti, analizuoti, spręsti problemas, kurti (žr. 5 pav.).

5 pav. Mokytojo veikla

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Čiužą (2007)

Pasak G. Butkienės ir A. Kepalaitės (1996), šiuolaikinė didaktika akcentuoja didesnę mokytojų kompetenciją, psichologinius sugebėjimus ir atsakomybę ne vien už mokinio žinias, bet ir už jo brandą. Mokiniui siūloma tai, kas ugdytų jo dalykinę ir socialinę kompetenciją, individualias nuostatas bei sugebėjimą veikti; programos pateikiamos taip, kad jos sudarytų situacijas, skatinančias kelti bei aiškintis gyvenimo ir visuomenės problemas, svarstyti bei rinktis; mokyti ir mokytis – tai reiškia, kad mokinys ir mokytojas sutartinai turi veikti, planuoti, apmąstyti ir įgyvendinti sumanymus.

Mokinio aktyvi veikla pamokoje priklauso nuo mokytojo profesionalumo ir gebėjimų **parinkti:**

- aktualią, susietą su mokinio patirtimi ir interesais mokymosi medžiagą;
- į uždavinio įgyvendinimą orientuotus mokymosi metodus;
- metodus, atitinkančius mokinių mokymosi stilių, amžių, galimybes;
- efektyvias, pagrįstas užduotis.

Ypatingai svarbu mokytojui tinkamai parinkti mokymo(si) metodus. Pagal „Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos nuostatus“ pedagogai turi teisę laisvai rinktis pedagoginės veiklos formas ir metodus, rengti individualias ugdymo programas. Jie privalo ieškoti ugdymo turinį ir jo kaitą atitinkančių pedagoginės veiklos formų ir metodų. Metodų pasirinkimo laisvė skatina mokytojus diegti naujoves, kurti savo mokymo sistemą, orientuotą į programos tikslus. Nuo to priklauso vaiko mokymosi, ugdymo bei pasiekimų kokybė, jo galių

plėtojimas ir paties pedagogo autoritetas. Mokytojo autoritetas išliks, jei jis sugebės savyje suderinti skatintojo, bendradarbio, konsultanto vaidmenis.

2 lentelė

Mokymo metodai kaip mokymo ir mokymosi paradigimų raiška

Mokytojo, veikiančio remiantis mokymo paradigmomis, taikomi metodai	Mokytojo, veikiančio remiantis mokymosi paradigmomis, taikomi metodai
Aiškinimas Klausinėjimas Demonstravimas Rašymas Skaitymas Mokyklinė pamoka	Žaidimai Ekskursijos Išvykos Diskusijos Eksperimentai Bendradarbiavimas Problemų sprendimo paieškos Individualūs ir grupiniai projektai Kūryba, drama ir kt.

Kadangi vaikai toje pačioje klasėje yra labai skirtingi, skirtingi gali būti jų pasiekimai. Mokytojai derina individualizuoto ir diferencijuoto darbo būdą. Pagrindinis dalykas, akcentuojamas ugdymo programoje, ugdant vaikų intelektą, pasaulio suvokimą yra mokomųjų dalykų integravimas: vidinis ir tarpdalykinis. Mokytojas pats gali pasirinkti dalykų integravimo ašis (vieną ar kelias): bendras ar specifines. Naudojamas ir teminis integravimo būdas, kai keli dalykai jungiami į vieną kompleksą.

Mokytojas, pasirinkdamas mokomąją medžiagą ir jos pateikimo būdus, turi laikytis tokių principų:

- vaiko individualybės puoselėjimo;
- nuomonių įvairovės ir skirtingų sprendimų galimybes;
- mokytojos ir mokinio bendravimo;
- naujausios informacijos, dar nesandios vadovėliuose, naudojimo;
- vertinimo humaniškumo (Beresnevičienė, Butkienė ir kt., 1993; Čiužas, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad šiandien mokytojas turi būti asmenybė, gebanti užmegzti autentišką santykį su mokiniais, lanksčiai planuoti, savarankiškai priimti sprendimus, kritiškai vertinti ugdymo turinį, jį atnaujinti bei keisti, atsižvelgiant į mokinių poreikius, galimybes ir pasiekimus. Mokytojo profesionalumas labai priklauso nuo taikomų mokymo(si) metodų įvairovės ir metodų taikymo meistriškumo, kūrybiškumo. Mokytojo darbe tai pasireiškia gebėjimu diegti naujoves, kurti ir perimti inovatyvius mokymo (si) metodus, kai mokinys mokosi pats, taikydamas žinias įprastomis ar naujomis sąlygomis, savarankiškai ir kritiškai mąstydamas, aktyviai ir sąmoningai veikdamas.

2.3. Mokytis padedantis vertinimas

Vertinimas yra nuolatinis informacijos apie mokinio pažangą ir pasiekimus kaupimo, informavimo ir interpretavimo procesas. Jis užtikrina veiksmingą mokymo ir mokymosi ryšį ir yra sudedamoji ugdymo proceso dalis. Vertinimo tikslas yra padėti mokiniui mokyti ir bręsti kaip asmenybei; pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą;

nustatyti mokytojo, mokyklos darbo sėkmę, priimti sprendimus (Vaškelienė, 2009). Vertinimo informacija – įvairiais būdais iš įvairių šaltinių surinkta informacija apie mokinio mokymosi patirtį, jo pasiekimus ir daromą pažangą (žinias ir supratimą, gebėjimus, nuostatas). Pasak Arends (1998), vertinimas paprastai siejamas su visa renkama informacija, o pastaroji gali būti renkama formaliais ir neformaliais būdais.

R. Meškauskienė (2007), teigia, kad vertinimas yra duomenų, informacijos rinkimas ir kaupimas, grįžtamosios informacijos gavimas bei būdas, skatinantis tobulėti. Mokytojas tampa vaiko partneriu, pagalbininku, patarėju, nuoširdžiai besidžiaugiančiu kiekvieno vaiko pažanga, ieškantis individualių pagalbos būdų. Nuolatinis tinkamas vertinimas įvairiomis priemonėmis padeda tobulinti ugdymą ir geriau planuoti ugdymo turinį.

LR švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakyme Nr. ISAK-256 „Dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos“ pabrėžiamas pagrindinis vertinimo tikslas – padėti mokiniui mokytis ir bręsti kaip asmenybei, pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą, nustatyti mokytojo, mokyklos darbo sėkmę, priimti pagrįstus sprendimus. Pasak Motiejūnienės (2003), mokymas bei mokymasis neįmanomas be vertinimo, jis glaudžiai susijęs su ugdymo tikslais ir keičiasi jiems keičiantis. Mokytojas visada privalo žinoti, ko jis siekia ugdydamas mokinius ir kokius pasiekimus, koku tikslu vertins.

Pagal vertinimo tikslus taikomi šie pagrindiniai vertinimo tipai:

- Diagnostinis vertinimas - vertinimas, kuriuo naudojama siekiant išsiaiškinti mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą baigus temą ar kurso dalį, kad būtų galima numatyti tolesnio mokymosi galimybes, suteikti pagalbą įveikiant sunkumus.
- Formuojamasis vertinimas - nuolatinis vertinimas ugdymo proceso metu, kuris padeda numatyti mokymosi perspektyvą, pastiprinti daromą pažangą, skatina mokinius mokytis analizuoti esamus pasiekimus ar mokymosi spragas, sudaro galimybes mokiniams ir mokytojams geranoriškai bendradarbiauti.
- Apibendrinamasis vertinimas - vertinimas, naudojamas baigus programą, kursą, modulį. Jo rezultatai formaliai patvirtina mokinio pasiekimus ugdymo programos pabaigoje.
- Norminis vertinimas - vertinimas, kuris sudaro galimybes palyginti mokinių pasiekimus.
- Kriterinis vertinimas - vertinimas, kurio pagrindas - tam tikri kriterijai (pvz., standartai), su kuriais lyginami mokinio pasiekimai (LR švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. ISAK-256 „Dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos“).

Ugdymo procese labai svarbus yra *savo pasiekimų ir pažangos vertinimas* bei mokinių *vienas kito vertinimas*. Svarbu išmokyti mokinius visada jausti ir teisingai vertinti savo žinias, ugdyti sugebėjimą jas pritaikyti, atskleisti kitus savo sugebėjimus bei įgūdžius, bręstančios asmenybės savybes. Pasak Žadeikaitės (2003), vienas kito vertinimas vertingas dėl to, kad mokiniai priima bendramokslų kritiką rimčiau, negu mokytojo. Vertindami vienas kito darbą mokiniai turi bendradarbiauti, be to, vienas kito vertinimas padeda mokiniams ugdytis objektyvumą, reikalingą veiksmingam savęs vertinimui.

Apibendrinant galima teigti, kad mokymosi paradigma besivadovaujančio mokytojo tikslas yra suformuoti kiekvieno vaiko teigiamą savęs vertinimą, padėti mokiniui mokytis ir bręsti kaip asmenybei, stiprinti pasitikėjimą savo jėgomis, atsakomybės jausmą. Mokytojas turi taikyti ne sertifikuojančią, o mokytis padedančią vertinimą, kuris skatina vaiką siekti daugiau, tobulėti pagal savo išgales.

3. MOKYMOSI METODAI KAIP MOKYMOSI PARADIGMOS RAIŠKOS PRIELAIDA

3.1. Mokymo(si) metodo samprata

Metodas svarbus ugdymo proceso komponentas. Tarptautinių žodžių žodyne (1985) žodis „metodas“ (gr. *methodos* – tyrimo kelias) apibrėžiamas kaip veikimo ir reiškinių tyrimo būdas, veiksmas. Juo siekiama tam tikro tikslo sprendžiant pažintinius, praktinius uždavinius. Pasak S. Šalkauskio (1992), mokymo metodas yra racionalus mokymosi būdas, nukreiptas į mokymo tikslą ir suderintas su mokinio prigimtimi bei mokomojo dalyko ypatybėmis. Mokymo metodas gali būti apibrėžiamas kaip ugdytojo ir ugdytinio veiklos būdų sistema, padedanti įgyti žinių, ugdanti mokėjimus ir įgūdžius, tobulinanti kompetencijas (Pečiuliauskienė, Rimeika ir kt., 2007).

Bitinas, Rajeckas, Vaitkevičius, Bajoriūnas (1981) teigia, kad mokymas yra dvipusis procesas, todėl mokymo metodai reiškia tarpusavyje susijusį, kompleksiską, nuoseklų dėstymą, t.y. vadovavimą mokymuisi ir mokymąsi. Kitaip tariant, mokymo metodai yra mokytojo ir mokinio veiklos būdai, kuriais mokiniai, vadovaujami mokytojo įgyja žinių, gebėjimų.

Mokymo(si) metodai – mokytojo ir mokinių bendros veiklos būdų visuma mokymo(si) tikslui pasiekti (Jovaiša, 2007, p. 154).

Apibūdinamas metodo esmę, mokinio ir mokytojo sąveiką taip pat pabrėžia ir Gage (1993). Jo teigimu, metodas yra pasikartojančių mokytojo veiksmų modelis, kuris gali būti taikomas dėstant įvairius dalykus, būdingus daugiau negu vienam mokytojui ir svarbus išmokimui. Modelio sąvoka čia reiškia vienu metu ar nuosekliai vienas po kito atliekamus veiksmus. Pasikartojantis reiškia, kad tas pats modelis gali būti kartojamas tam tikrais laiko tarpais ir pritaikomas dėstant įvairius dalykus.

L. Jovaiša (1997, p.146) pabrėžia vidinę metodų struktūrą, kurią sudaro „psichiniai procesai, vyksta mokinio – mokytojo sąmonėje: motyvacija – suvokimas - atmintis – mąstymas – vaizduotė – emocijos – valia“.

Pasak G. Petty (2007), kuris mokymo metodas yra geriausias, niekas negali atsakyti. Mokymo metodai pasirenkami taip, kad geriausiai tiktų konkrečiam tikslui pasiekti. Mokymo metodų ir mokymosi veiklos pasirinkimas bei jų taikymas priklauso ne tik nuo pamokos tikslų. Labai svarbu atkreipti dėmesį ir į mokinius, į fizinę aplinką, t. y. patalpas, turimus prietaisus, ir emocinį klimatą. Metodų įvairovė ir augantis mokinių dėmesys bei susidomėjimas suteikia galimybių išspręsti daugelį didelių problemų, su kuriomis mokytojai anksčiau ar vėliau susiduria.

Apibendrinant metodo apibrėžimus galima teigti, kad jo esmė yra tarpusavyje susijusi mokinio ir mokytojo veikla. Tai tarsi mokytojo įrankis, kurį reikia parinkti ir gebėti panaudoti pagal paskirtį taip, kad būtų įgyvendintas konkretus mokymo tikslas ir pasiektas norimas mokymo(si) rezultatas. Pastaruoju metu metodų skirstymo pagrindu tampa mokytojo ir mokinio aktyvumas. Nuo mokytojo aktyvumo pereinama prie mokinio aktyvumo mokantis, t.y. nuo tradicijų mokymo metodų pereinama prie aktyviųjų.

3.2. Mokymo(si) metodų klasifikacija

Mokymo metodų yra įvairių. Jie gali būti klasifikuojami remiantis jų apibendrinimo lygiu: pagal išorinius veiklos požymius, pagal dalykų specifiką, pagal didaktinius tikslus, pagal mokymo priemones. Kaip jau buvo anksčiau minėta, šiuolaikiniam ugdymui daug įtakos

turėjo bihevioristinę, kognityvistinę, konstruktyvistinę ir humanistinę psichologinės teorijos. D. Nasvytienė ir L. Klimka (2007) apibendrina šių teorijų siūlytų mokymo(si) metodų požymius (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Mokymo(si) metodų požymiai pagal psichologines teorijas

Teorija	Bihivioristinė	Kognityvistinė	Konstruktyvistinė	Humanistinė
<i>Atstovai</i>	B. F. Skinneris J. B. Warsonas C. L. Hunas A. Bandura	J. Piaget I. Bruneris D. Ausubelis	J. Piaget	C. Rogersas A. Maslow
<i>Mokytojo vaidmuo</i>	Elgesio pokyčio šaltinis, modelis	Informacijos skleidėjas	Dialogo pradininkas, Informacijos skleidėjas	Instruktorius, klausytojas, partneris
<i>Mokymo struktūros lygis</i>	Aukštas (mokytojas visiškai vadovauja procesui)	Vidutinis	Žemas	Priklauso nuo studento
<i>Informacijos apdorojimo lygis, reikalaujamas iš ugdytinio</i>	Žemas (asociatyvinė atmintis)	Vidutinis	Aukštas (klasifikacija, problemų sprendimas)	Aukštas
<i>Metodai</i>	Informacijos perdavimo – paskaitos, eksperimentai	Kognityviniai (patyrimo, atskleidimo) ir metakognityviniai (refleksija)	Informacijos struktūravimo – dialogas, komandinis darbas	Informacijos įprasminimo – diskusija, projektai, vizualizacija, kryptinga refleksija, savęs įvertinimas

Šaltinis: Nasvytienė, Klimka, 2007, p. 47

Mokymo metodus galima klasifikuoti atsižvelgiant į skirtingas ugdymo technologijas. Edukologijos moksluose skiriamos keturios istoriškai susiklosčiusios bendrosios ugdymo technologijos: pirmoji grindžiama ugdytojo žodžiu bei jo demonstruojamu pavyzdžiu; antroji – vadovėliu; trečioji orientuota į ugdytinio vidinių galių, jo individualios patirties plėtrą; ketvirtoji grindžiama informacinėmis technikos priemonėmis (Targamadžė ir kt., 2010).

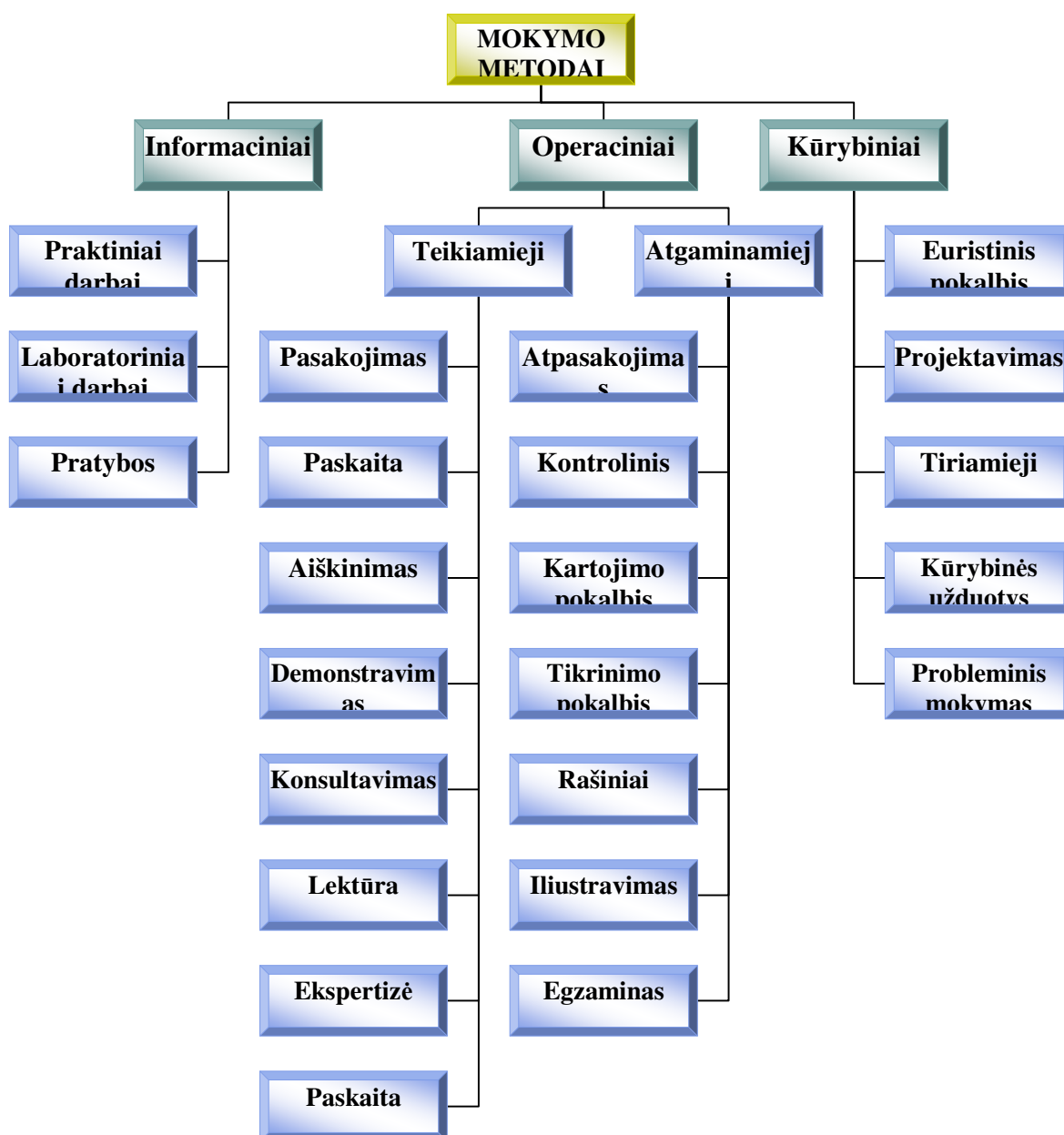
Iš jų istorinės raidos nesunku pastebėti, kad nuo žodinių (teikiančių informaciją) pereinama prie praktinių, o nuo jų – prie savarankiškumą bei kūrybiškumą ugdančių metodų (Pečiuliauskienė ir kt., 2007). Atsižvelgiant į tai skiriamos trys metodų grupės: 1) aiškinamieji

– iliustraciniai-atgaminamieji (informaciniai); 2) praktiniai ir operaciniai; 3) kūrybingumą plėtojantys (žr. 6 pav.).

Informaciniai metodai skirstomi į teikiamuosius ir atgaminamuosius. Šių metodų esmę sudaro žinių perteikimas, jų įtvirtinimas. Informaciniai metodai taikomi pradiniam, parengiamajame pažinimo etape.

Praktinių-operacinių mokymo metodų esmę sudaro organizuojama veikla su įgytomis žiniomis tam, kad būtų įgyjami mokėjimai, įgūdžiai, kompetencijos. Šių metodų sėkmę lemia tinkamas vaizdinių, mokymo priemonių parinkimas.

Kūrybiniai metodai skirstomi į euristinius, probleminius ir tiriamuosius metodus. Kūrybiniai metodai lavina mąstymą, teikia kūrybinės veiklos patirtį, rengia kūrybinei veiklai.

6 pav. Tradiciniai mokymo metodai
 Šaltinis: sudaryta autorės pagal L. Jovaišą, J. Vaitkevičių (1989)

Metodinėse pradinio ugdymo rekomendacijose (2009) pabrėžiama, kad pradiniam ugdyme tikslinga naudoti ugdymo metodus, kurie skatina prasmingą, aktyvų mokinių mokymą(si). Taikomi metodai ir strategijos turėtų padėti panaudoti jau turimą patyrimą; suteikti galimybę mokytis savarankiškai; padėti ugdytis vertybines nuostatas, bendruosius bei dalykinius gebėjimus, įgyti būtinų žinių; skatinti imtis iniciatyvos nustatant ugdymo(si) poreikius, pasirenkant ir įgyvendinant tinkamas pasiekimų vertinimo strategijas. Siūloma taikyti individualaus ir grupinio darbo metodus, kurie skatina aiškinimąsi, tyrinėjimą, interpretavimą, problemų sprendimą, projektavimą, kūrybą. Tai - pokalbis, diskusija, interviu, inscenizavimas, imitavimas, žaidimas, projektas, tyrimas (stebėjimas, eksperimentas) ir t. t. Bet kuriame mokymosi etape mokytojas siekia ne vieno, o daugiau tikslų. Todėl mokytojui nepakanka taikyti atskirus metodus, svarbu juos derinti.

Mokymo metodai:

- Pamokos dėstymas – tai labiausiai paplitęs mokymo būdas, vidutiniškai užimantis bent 60 % viso daugelio pamokų laiko. Žinoma, jis naudingas aiškinant ar detaliam demonstruojant, kitaip nei knygą, dėstymą lengva pritaikyti prie klasės lygio, o jo turinį prie klasės poreikių, pokalbis gali uždegti veiklai, patyrusiam mokytojui tereikia šiek tiek pasirengti ar peržiūrėti medžiagą, geras būdas pateikti medžiagą, tai asmeniškasis komunikacijos būdas negu raštu. Taipogi yra ir trūkumų. Mokiniai nereikia ir konstruoti suvokimo, nėra jokio atsako, patvirtinančio, kad buvo suvokta, mokiniai atsimena labai mažai, todėl reikia pastiprinimo, kad informacija tikrai būtų suvokta ir atsiminta, mokiniai procese nedalyvauja aktyviai, mokiniai neturi galimybės panaudoti dalykus, kurių yra mokomi.
- Prižiūrėta praktika – beveik visi įgūdžiai ir gebėjimai įgyjami prižiūrint ir taikant praktinę veiklą, todėl šis mokymo būdas yra būtinas. Taip mokiniams suteikiama galimybė ugdyti savo įgūdžius, o mokytojams – sužinoti, ar mokiniai ką nors išmoko, ir pataisyti ką jie išmoko blogai. Kai mokiniai atlieka praktines užduotis prižiūrimi, jie turi stengtis daug labiau, nei mokomi kuriuo kitu būdu. Jei ši veikla gerai suplanuota ir gerai vadovaujama, mokiniai jaučiasi labai patenkinti.
- Diskusija - kaip mokymo metodas, diskutavimas yra taikomas daug dažniau, nei galime įsivaizduoti. Jis susijęs su laisvai besivystančiu pokalbiu, duodant mokiniams galimybę išsakyti savo nuomonę, idėjas bei išgirsti, ką mano pašnekovai. Diskusijos dažniausiai yra taikomos, kai mokytojui reikia sužinoti mokinio nuomonę ir patirtį, kai tema daugiau siejama su vertybėmis, požiūriu, jausmais. Diskusija skatina mokinius pasitelkti aukštesnius kognityvinius įgūdžius (Petty, 2007).
- Darbas grupėse – suteikia mokiniams galimybę naudoti metodus, dėsnius ir žodyną, kurio buvo mokytis. Drovūs mokiniai, kurie dažniausiai nedalyvauja bendrame klasės darbe, grupėje veiks aktyviau. Mokiniai kartu gali padaryti to ko po vieną nepavyktų padaryti. Padeda mokiniams geriau susipažinti vieniems su kitais ir gerina tarpusavio ryšius, tai mokiniams sukuria pasitikėjimo atmosferą.
- Žaidimai ir aktyvieji mokymosi metodai – įtraukia į mokymąsi ir sutelkia vaikų dėmesį. Be to, trumpas žaidimas gali paskatinti pozityvų požiūrį į dalyką ir mokytoją su kuriuo dar ilgai teks susidurti.
- Skaitymo metodas – skaitymo, kaip mokymo metodo reikšmė vis didėja, bet skirtingose įstaigose ji nevienoda. Daugelyje mokyklų yra mokinių niekuomet neskaitančių bibliotekoje. Dar neseniai mokymąsis skaitant mokymosi įstaigose, išskyrus aukštojo mokslo, laikytas senamadišku dalyku. Dabar, iš dalies dėl to, kad pereinama prie specialių užduočių ir projekto darbo, kai kurie mokytojai šį metodą

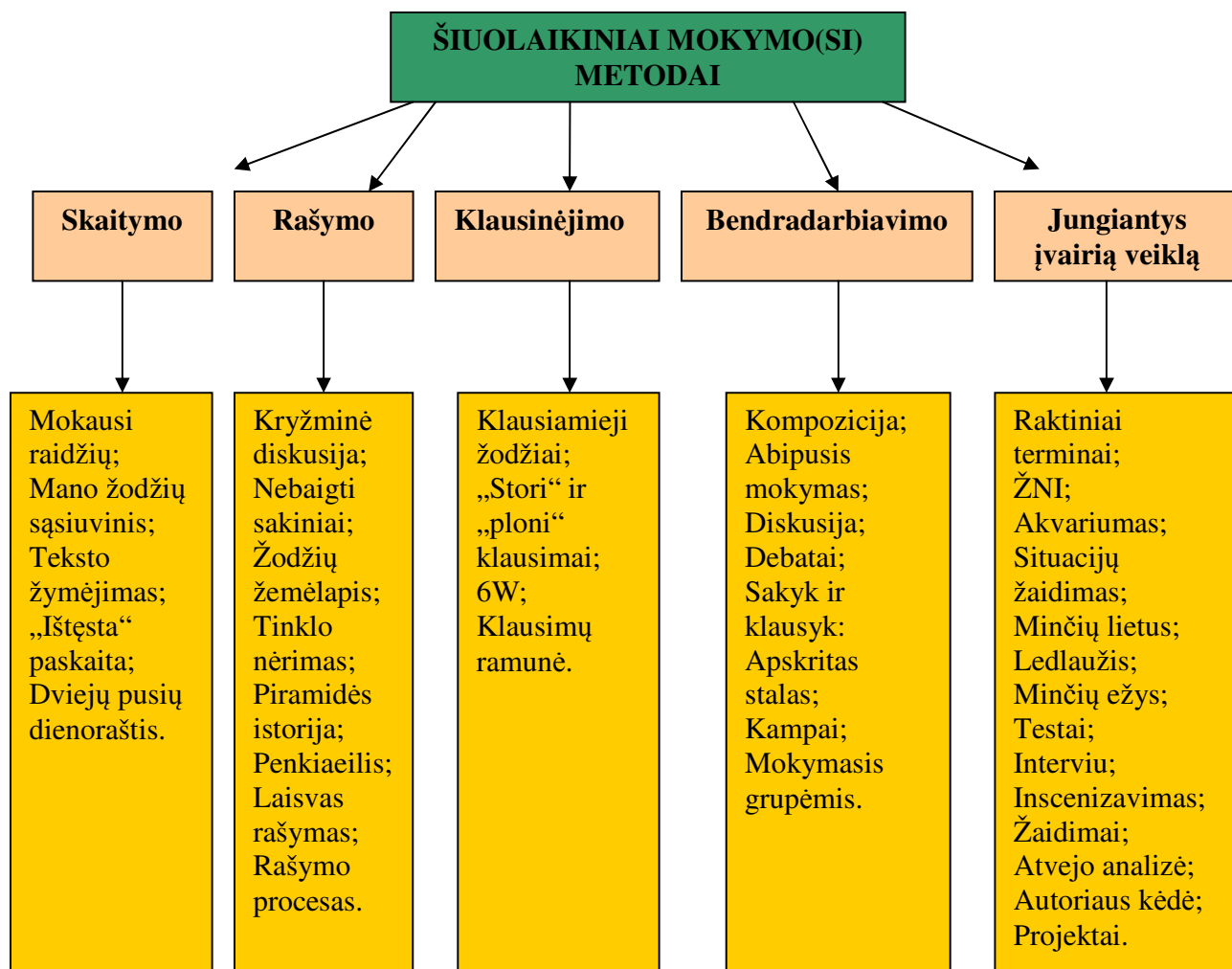
taiko plačiai. Kai kurie jį taiko sistemiskai, skirdami savarankiško mokymosi užduočių. Tokiu būdu brangus mokytojo ir mokinio laikas gali būti panaudotas produktyvesnei ir įdomesnei veiklai nei informacijos išdėstymas. Skaitydamas mokinys prisiima atsakomybę už suvokimą ir išmokimą, be to, skaitymas turi daug individualaus mokymosi privalumų. Mokiniai gali mokytis tinkamu tempu, todėl gabesnieji labiau gilinsis, o silpnesnieji daugiau laiko skirs paprastiesiems tekstams.

Apibendrinant galima teigti, jog kiekvienas mokymo metodas tinka mokyti vaikus, tačiau ne visi metodai mokymo požiūriu yra vienodai vertingi. Koks mokymo metodas yra geriausias, galima pasakyti tik tada, kai tiksliau įvertinamos mokinių savybės (amžius, motyvacija, ankstesnis mokymasis ir rezultatai) ir mokymo tikslai. Vieni metodai geriau padeda išmokyti vienus mokinius, kiti - kitus.

3.3. Aktyvaus mokymosi metodai

Aktyvaus mokymo metodai, grindžiami humanistine psichologija ir pedagogika, lavina kūrybinį mąstymą, kūrybiškumą, savarankiškumą. Tai metodai, atveriantys galimybę atrasti kažką naujo, atlikti tai pačiam ar mokantis grupėje su kitais. Jie yra demokratiškumo, humaniško ugdymo proceso pagrindas.

Mokslininkės Šiaučiukėnienė, Visockienė, Talijūnienė (2006) šiuolaikinius mokymo metodus klasifikuoja pagal mokinių veiklą, kurią jie atlieka, mokydamiesi šiais metodais. Mokslininkės skiria penkis metodų tipus: skaitymo, rašymo, klausinėjimo, bendradarbiavimo ir jungiančius įvairias veiklas (žr. 7 pav.).

7 pav. Šiuolaikiniai mokymo(si) metodai

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Šiaučiukėnienę, Visockienę, Talijūnienę (2006)

Šiuolaikinių aktyvaus mokymosi metodų yra labai daug. Lietuvos pedagogai Bižys, Linkaitytė, Valiukevičiūtė (1996), Petrulytė (2001), Teresevičienė, Gedvilienė (2003) ir kt. aprašo daug netradicinių mokymo metodų: išgyvenimo, tarpusavio pagalbos, vaikų klausimų, išsikalbėjimo, užmokyklinių užduočių, „Ledlaužio“, „Minčių ežio“, „Akvariumo“, žaidimų, inscenizavimo, „Aukcionas“, „Bokštas“, diskusiją, kampų metodą, „Mazgą“ ir kt. Visi šie metodai yra nukreipti į aktyvią mokinių veiklą ugdymo procese. Pasak Teresevičienės, Gedvilienės (2003, p. 79), „Modernioji didaktika, kuri remiasi humaniškais ir veiksmingais metodais, siekia kurti visiems palankų ugdymąsi, nes jos tikslas ne priversti mokinių paklusti, o stengtis jį sudominti, aktyvinti jo kūrybines ir darbines galias“. Aktyvaus mokymo metodai padeda mokytojams išdėstyti dalyko turinį taip, kad mokiniai jį lengvai įsisąmonintų. Šiuo atžvilgiu svarbu ne tik žinių suvokimo, bet ir tų žinių panaudojimo aspektas. Mokantis aktyviais mokymosi metodais, įgyjama ir žinių, ir gebėjimų (Aktyvaus mokymo metodai, 1999).

Pagal Bendrąsias programas (1997), ugdymo metodų pasirinkimą lemia: 1) asmenybiniai ir sociokultūriniai lūkesčiai; 2) ugdymo tikslai ir uždaviniai; 3) ugdymo turinys; 4) psichologiniai kriterijai (mokinio prigimtis, branda, amžiaus tarpsnių bendrosios ir

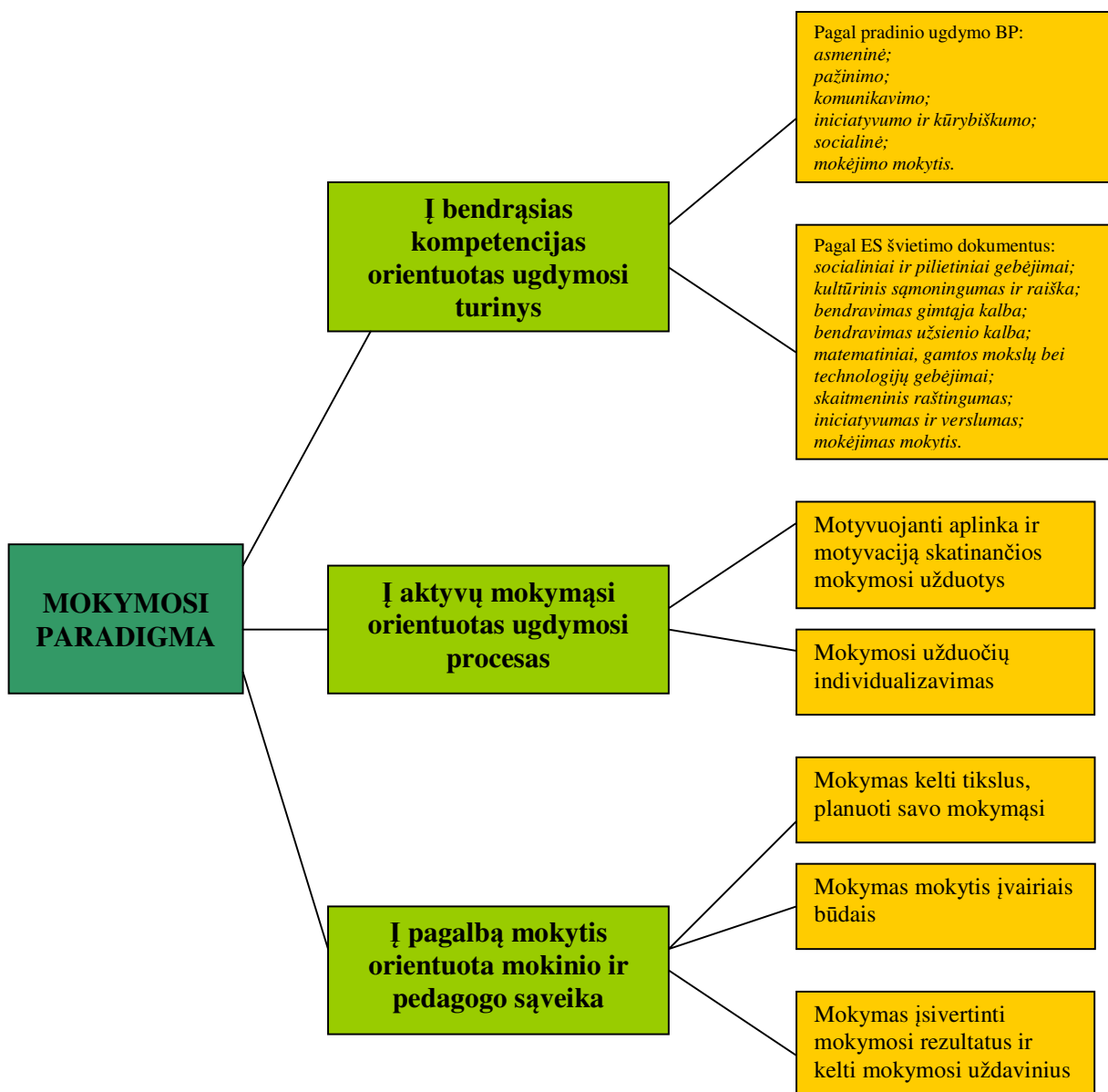
individualiosios charakteristikos, pažinimo proceso psichologiniai ir kiti dėsniumai); 5) sociokultūrinis kontekstas (artimiausios vaiko aplinkos ir pastovūs ar atsitiktiniai visuomeninės aplinkos ugdomieji poveikiai); 6) bendras kultūrinis mokytojo išprusimas, pilietinė bei dorinė pozicija, jo profesinis pasirengimas, individualūs polinkiai bei gebėjimai, gyvenimo patirtis.

Pagal „Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos nuostatus“ pedagogai turi teisę laisvai rinktis pedagoginės veiklos formas ir metodus, rengti individualias ugdymo programas. Jie privalo ieškoti ugdymo turinį ir jo kaitą atitinkančių pedagoginės veiklos formų ir metodų. Metodų pasirinkimo laisvė skatina mokytojus diegti naujoves, kurti savo mokymo sistemą, orientuotą į programos tikslus. Nuo to priklauso vaiko mokymosi, ugdymo bei pasiekimų kokybė, jo galių plėtojimas ir pačio pedagogo autoritetas. Mokytojo autoritetas išliks, jei jis sugebės savyje suderinti skatintojo, bendradarbio, konsultanto vaidmenis.

Netradiciniai aktyvaus mokymo metodai orientuoti į mokinį, jo veiklą. Taikant šiuos metodus, ugdoma gebanti bendrauti ir bendradarbiauti, kritiškai mąstyti, spręsti problemas asmenybė.

Apibendrinant darbo teorinę dalį galima teigti, kad ugdymo paradigmos kaita Lietuvoje buvo sąlygota šalyje vykstančių socialinių ir politinių pokyčių. Keičiantis visuomenei, turi keistis ir švietimo sistema, ugdymo turinys, jis turi būti susietas su įvairių sričių gyvenimo praktika, realiomis problemomis ir jų sprendimų paieška. Pagrindinis šiandieninio ugdymo tikslas ir laukiamas rezultatas – mokinys, kuris pasirengęs mokytis visą gyvenimą ir yra įgijęs būtinas kompetencijas, kritiškai mąstantis, siekiantis žinių, kūrybiškai ir logiškai jas taikantis problemoms spręsti.

Kad ugdymo procese pereinama nuo mokymo paradigmos prie mokymosi paradigmos, rodo tai, jog nuo faktinių žinių mokymo pereinama prie bendrųjų gebėjimų ugdymo, naudojant tam pritaikytas priemones ir technologijas (žr. 8 pav.). Taip pat šį perėjimą rodo pasikeitęs mokytojo vaidmuo – jis nebe žinių perteikėjas, o patarėjas, organizuojantis ugdomąją veiklą tokiais būdais ir metodais, kad mokinys būtų aktyvus ugdymo proceso dalyvis, taikantis mokytis padedantį, o ne sertifikuojantį vertinimą.

8 pav. Mokymosi paradigmos raiškos modelis

Šaltinis: sudaryta autorės

Atliekant ugdymo paradigmos raiškos pradinėse klasėse tyrimą, siekiama išsiaiškinti, kaip ugdymo procese ugdomos mokinio bendrosios kompetencijos. Tyrimo tikslui pasiekti išskirti tokie aspektai kaip *ugdamosios veiklos organizavimas, priemonių ir technologijų atitikimas, mokinių pasiekimų vertinimas*.

4. MOKYMO IR MOKYMOSI PARADIGMŲ RAIŠKOS PRADINĖSE KLASĖSE TYRIMAS

4.1. Tyrimo metodika

Tyrimo tikslas – išanalizuoti, kaip pradinėse klasėse realizuojamos mokymo ir mokymosi paradigmos.

Tyrimo instrumento parengimas. Šiame darbe, siekiant išsiaiškinti mokytojų ir mokinių požiūrį į naujos ugdymo paradigmos realizavimą pradinėse klasėse, pasirinkti tokie rodikliai kaip *ugdomosios veiklos organizavimas, priemonių ir technologijų atitikimas, mokinių pasiekimų vertinimas*.

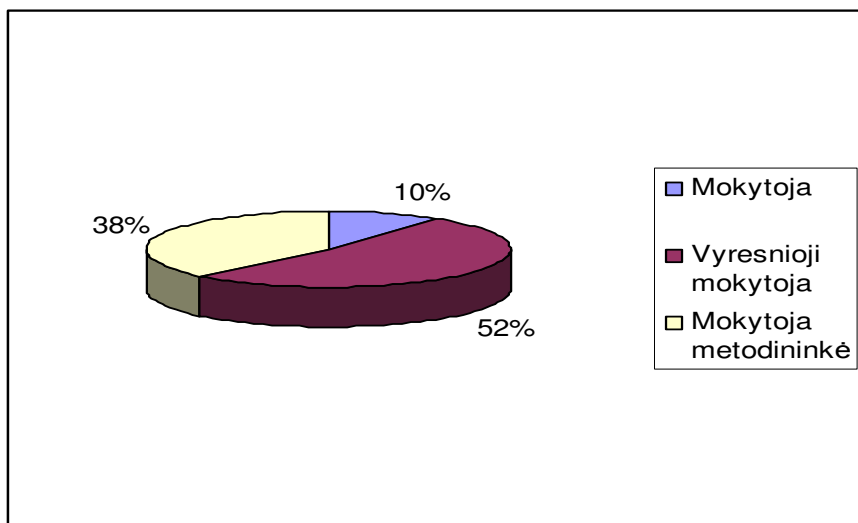
Ugdymo proceso kaitai iširti parengtas tyrimo instrumentas - dvi anketos (mokiniam ir mokytojams). Jos susideda iš įvadinės ir pagrindinės dalių bei demografinio bloko. *Įvadinė dalis* – tai kreipimasis į respondentus, trumpas tyrimo tikslo, anketos pildymo technikos paaiškinimas. Tyrimo instrumento *pagrindinę dalį* mokytojams sudaro 14 klausimų, o mokiniams – 11 (žr. 1 ir 2 priedus). Buvo stengiamasi parinkti tokius klausimus, kurie padėtų atskleisti pasirinktus ugdymo turinio ir ugdymo proceso kaitos aspektus. Anketose didelė dalis klausimų ir mokiniams, ir mokytojams pateikti panašūs. Tokiu būdu buvo siekiama palyginti mokinių ir mokytojų nuomonę tais pačiais aspektais. Mokytojų ir mokinių anketinės apklausos duomenys buvo apdoroti naudojant Microsoft Excel kompiuterinę programą.

Anketavimo organizavimas. Tyrime dalyvavo 80 mokytojų: 40 iš Vilniaus miesto mokyklų ir 40 iš Vilniaus r. mokyklų. Tyrime taip pat dalyvavo 100 pradinių klasių mokinių iš Vilniaus miesto mokyklų ir 100 mokinių iš Vilniaus rajono mokyklų.

Anketavimas buvo vykdomas 2012 metų gegužės mėnesį. Mokytojams ir mokiniams buvo išdalintos anketos, kurias jie turėjo užpildyti. Respondentams trumpai buvo paaiškintas tyrimo tikslas, užtikrintas anonimiškumas.

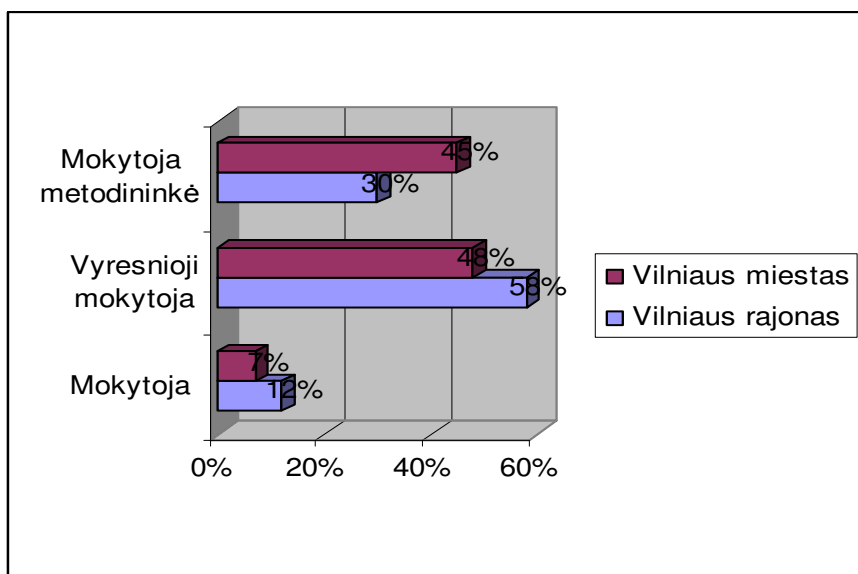
4.2. Mokytojų anketinės apklausos rezultatų analizė

Tyrimo metu buvo apklausta 40 Vilniaus miesto ir 40 Vilniaus rajono mokyklų pradinių klasių mokytojų. Iš viso apklausoje dalyvavo 80 mokytojų. Visos respondentės buvo moterys, iš kurių daugiau kaip pusė (52 proc.) įgijusios mokytojos metodininkės kvalifikacinę kategoriją, šiek tiek mažiau (38 proc.) vyresniosios mokytojos kvalifikacinę kategoriją ir keletas (10 proc.) mokytojų, dar neįgijusių aukštesnės kvalifikacinės kategorijos (žr. 9 pav.).

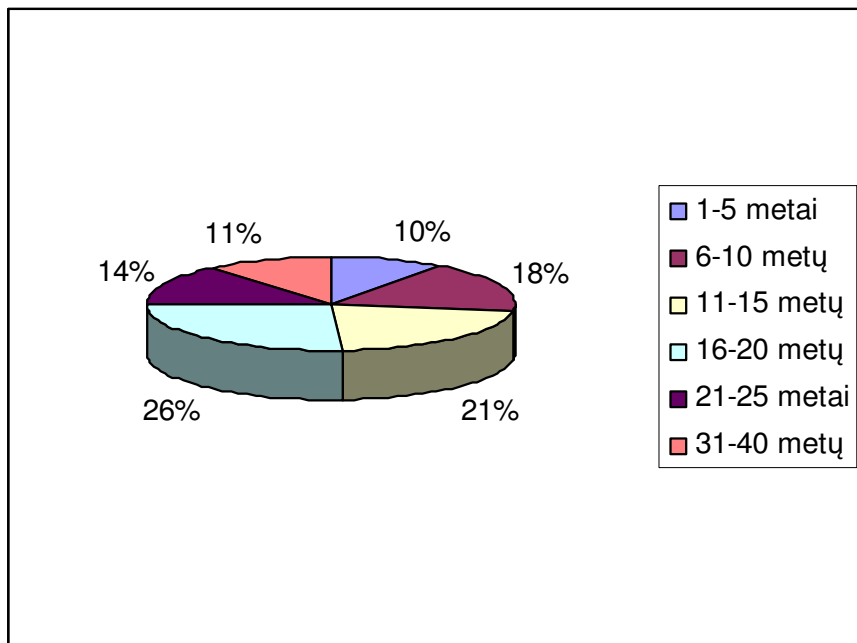
9 pav. Respondenčių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją

Palyginus Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono respondenčių kvalifikaciją, matyti, kad Vilniaus miesto mokytojų daugiau turi aukštesnę kvalifikaciją (45 proc. metodininkių) negu Vilniaus rajono mokytojų (30 proc. metodininkių). Vilniaus rajono respondenčių daugiausia yra įgijusių vyresniosios mokytojos kvalifikaciją (58 proc.). Iš Vilniaus miesto respondenčių mažiau (7 proc.) yra dar neįgijusių aukštesnės kvalifikacinės kategorijos nei iš Vilniaus rajono (12 proc.). Apklaustų Vilniaus miesto pradinėjų klasių mokytojų kvalifikacija yra aukštesnė, palyginus su rajono mokytojomis (žr. 10 pav.).

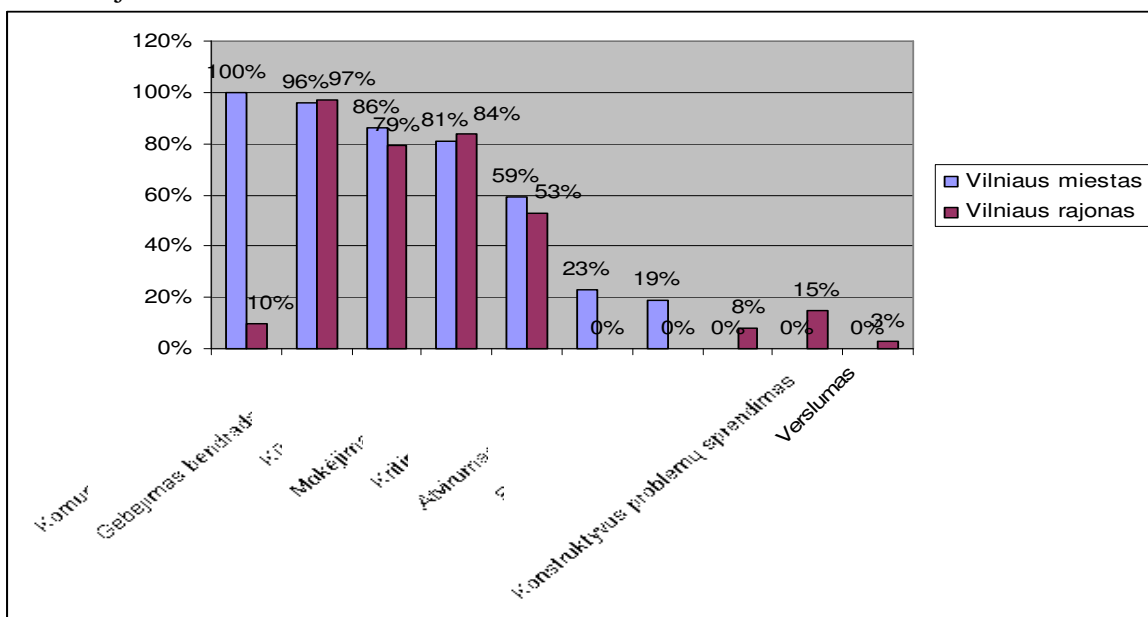
10 pav. Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokytojų kvalifikacijos palyginimas

Tyrimė dalyvavo nemažą pedagoginę patirtį turinčios mokytojos (žr. 11 pav.). Didžiosios daugumos (72 proc.) tyrimė dalyvavusių mokytojų pedagoginis darbo stažas yra nuo 11 iki 40 metų. Daugiau kaip 31 metų stažą turi 11 proc. respondenčių. Tik nedidelė dalis mokytojų (10 proc.) palyginus dar neseniai dirba mokykloje (stažas 1-5 metai).

11 pav. Respondenčių pasiskirstymas pagal stažą

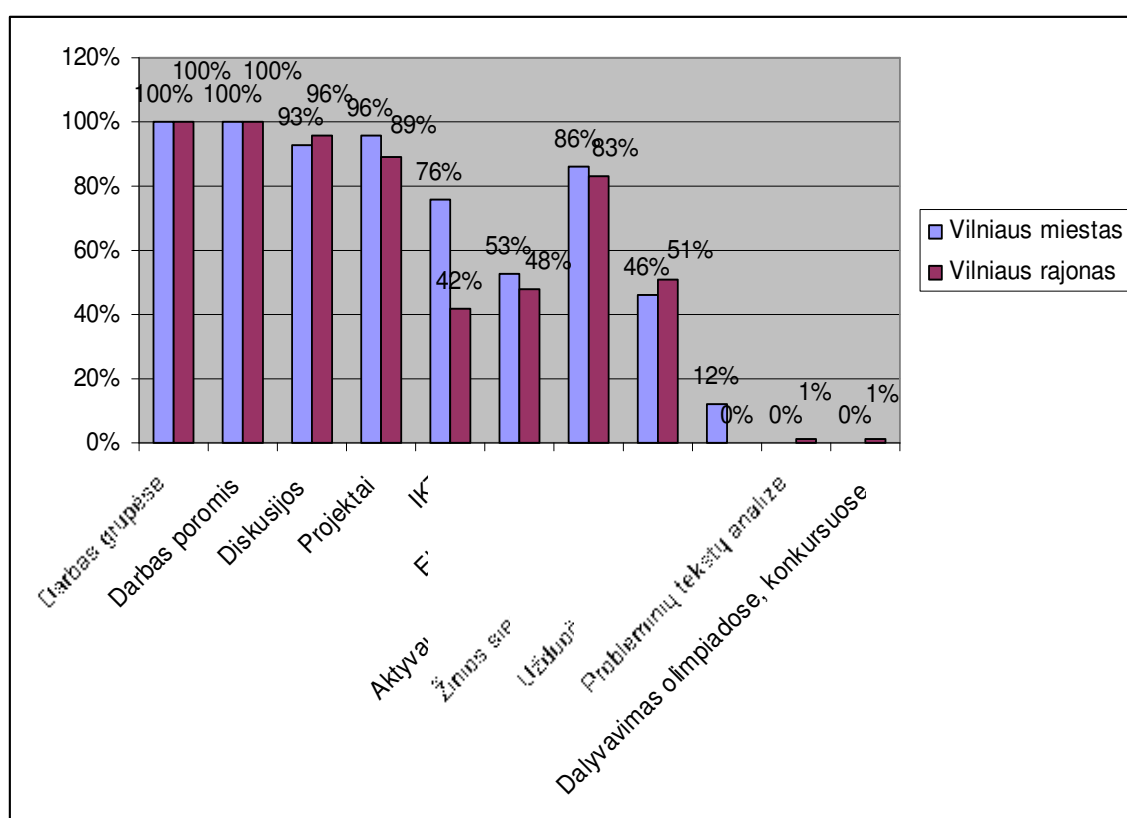
Kadangi šiuolaikinis ugdymas orientuotas į bendrųjų kompetencijų ugdymą, mokytojų buvo klausama, kokie gebėjimai, jų nuomone, yra būtini kiekvienam asmeniui, siekiančiam sėkmės tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime. Mokytojų įvardinti bendrieji gebėjimai surašyti 4 lentelėje.

12 pav. Kiekvienam asmeniui būtini gebėjimai

Palyginus miesto ir rajono mokytojų atsakymus, matyti, kad svarbiausiais asmens gebėjimais respondentės laiko *komunikacinius, arba bendravimo*, gebėjimus. Juos paminėjo visos respondentės. Taip pat labai svarbus gebėjimas *bendradarbiauti* – jį taip pat nurodė beveik visos ir miesto, ir rajono mokytojos. Labai svarbus mokytojoms atrodo ir *kūrybiškumas* – jį parašė 86 proc. miesto ir 79 proc. rajono mokytojų. Asmuo, kuris nori pasiekti visokiariopos sėkmės, turi ugdytis ir *mokėjimą mokytis, norą tobulėti* – taip mano 81 proc. miesto ir 84 proc. rajono respondenčių. Nuo mokymosi neatsiejami ir *kritinio mąstymo* gebėjimai. Juos paminėjo 59 proc. miesto ir 53 proc. rajono mokytojų. Miesto mokytojos kaip svarbius dar įvardijo *socialinius gebėjimus* (19 proc.), *informacinius gebėjimus* (28 proc.) bei *atvirumą pokyčiams* (23 proc.). Rajono mokytojos paminėjo *verslumą* (3 proc.), *darbštumą* (8 proc.), *konstruktivyvų problemų sprendimą* (15 proc.).

Mokytojų buvo klausama, kokiais būdais jos ugdo įvardytus gebėjimus. Respondenčių atsakymai pateikiami 132 paveiksle.

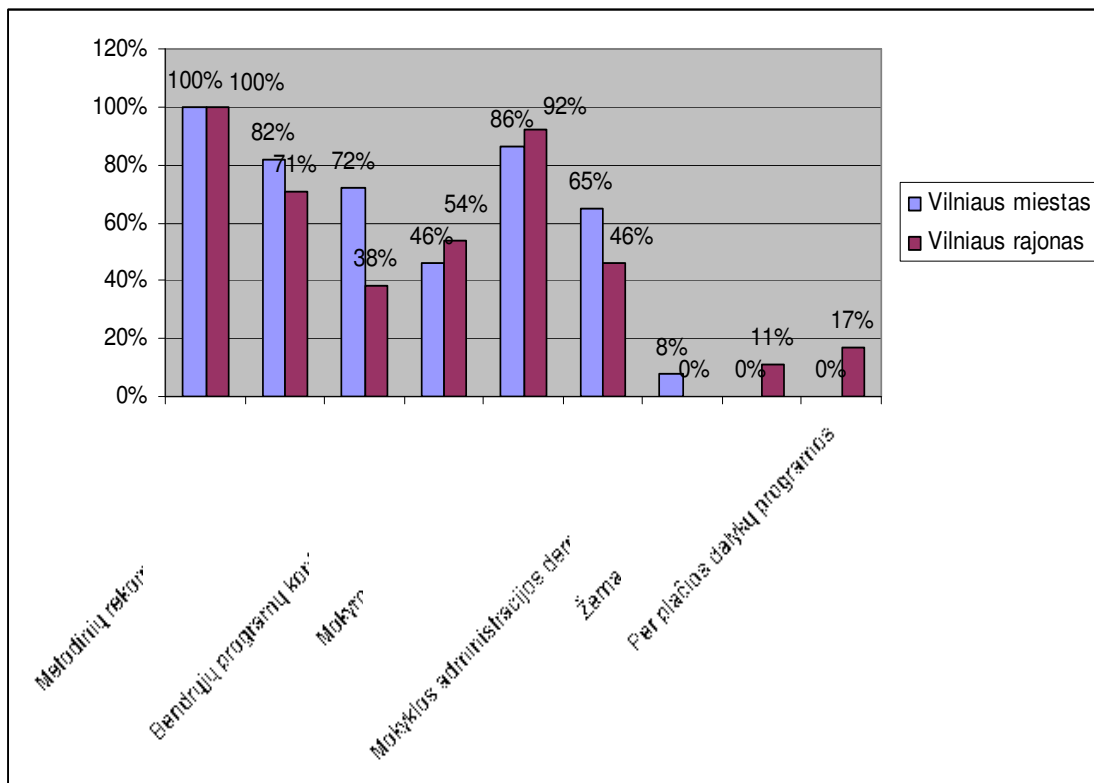
13 pav. Bendrųjų gebėjimų ugdymo būdai ir priemonės

Iš respondenčių atsakymų matyti, kad mokytojos mokinių bendruosius gebėjimus daugiausia ugdo organizuodamos jų darbą grupėmis (paminėjo visos apklausoje dalyvavusios mokytojos) ar poromis, skatindamos diskusijas, vykdydamos projektus. Visi šie būdai labai tinka komunikaciniams ir bendradarbiavimo gebėjimams, kūrybiškumui ugdyti. Didžioji dalis miesto mokytojų (76 proc.) nurodė, jog gebėjimų ugdymui naudoja IKT. Iš rajono mokytojų IKT kaip priemonę paminėjo gerokai mažiau (42 proc.). Galima daryti prielaidą, kad rajono mokytojų galimybės taikyti IKT yra mažesnės. Taip pat dauguma ir miesto, ir rajono mokytojų rašė, kad taiko aktyvaus mokymo metodus (kai kurie nurodė konkrečius metodus, tokius kaip „Apvalusis stalas“, „Minčių lietus“, „Ledlaužis“ ir kt.). Didelė dalis respondenčių (46 proc. miesto mokytojų ir 51 proc. rajono mokytojų) teigė, kad bendruosius gebėjimus

ugdo žinias siedamos su praktika, analizuodamos gyvenimiškus pavyzdžius. Miesto mokytojos, kurios kaip būtinus gebėjimus buvo įvardijusios kritinį mąstymą, mokėjimą mokytis, nurodė, kad juo ugdo diferencijuodamos užduotis. Rajono mokytojos dar nurodė, kad jos skatina dalyvauti mokinius konkursuose ir olimpiadose, analizuoja probleminius tekstus.

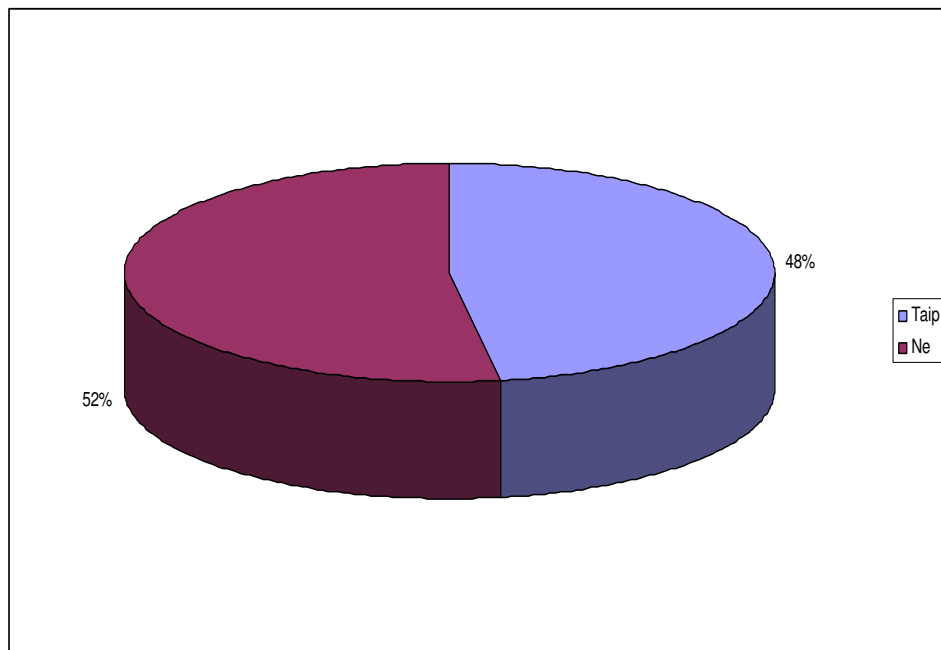
Respondenčių buvo prašoma įvardyti, su kokiomis problemomis susiduria ugdydamos bendruosius mokinių gebėjimus. Mokytojų atsakymai pateikiami 14 paveiksle.

14 pav. Bendrųjų gebėjimų ugdyimo problemos

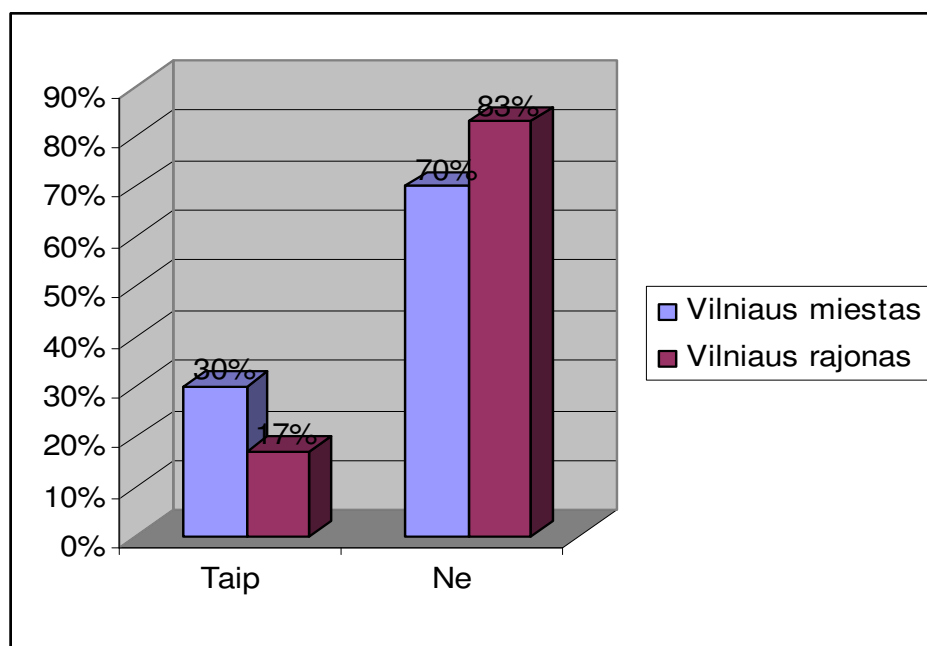
Ir Vilniaus miesto, ir Vilniaus rajono mokytojų atsakymai panašūs. Visos respondentės teigė, kad joms trūksta IKT, mokymo priemonių. Dauguma mokytojų pasigenda metodinių rekomendacijų, seminarų ir kursų, didelė dalis teigia, kad trūksta aiškumo bendrosiose programose, kaip ugdyti bendruosius gebėjimus. Mokytojai taip pat nurodo, kad jiems trūksta laiko (72 proc. miesto ir 38 proc. rajono mokytojų) bendriesiems gebėjimams ugdyti. 8 proc. miesto mokytojų nurodė, kad jų mokyklų administracija per mažai tam skiria dėmesio, o 11 proc. rajono mokytojų nurodė, kad jiems problemų kelia žema mokinių motyvacija.

Iš mokytojų atsakymų apie kylančias problemas matyti, kad jiems trūksta ir mokymo priemonių, ir žinių, kompetencijos ugdyti bendruosius gebėjimus. Respondenčių buvo prašoma išsakyti nuomonę, ar, jų manymu, mokytojams užtenka kompetencijos ugdyti šiuolaikiniam asmeniui būtinus gebėjimus. Didesnė dalis visų respondenčių (52 proc.) teigia, kad mokytojams trūksta tokios kompetencijos, šiek tiek mažiau (48 proc.) teigia, kad kompetencijos netrūksta (žr. 15 pav.).

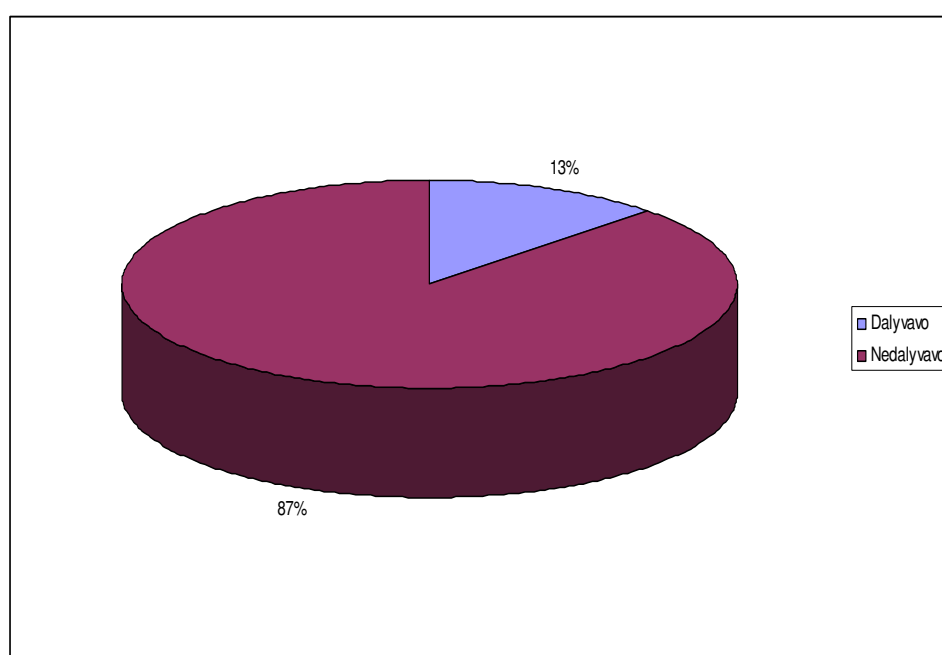
15 pav. Mokytojų kompetencijos ugdyti mokinių bendruosius gebėjimus vertinimas

Palyginus miesto ir rajono mokytojų atsakymus, matyti, kad kompetencijos trūkumą labiau jaučia rajono mokytojai. Iš jų 83 proc. mano, kad mokytojams neužtenka kompetencijos ugdyti mokinių bendruosius gebėjimus (žr. 16 pav.). Dauguma miesto mokytojų (70 proc.) mano, kad mokytojams kompetencijos pakanka.

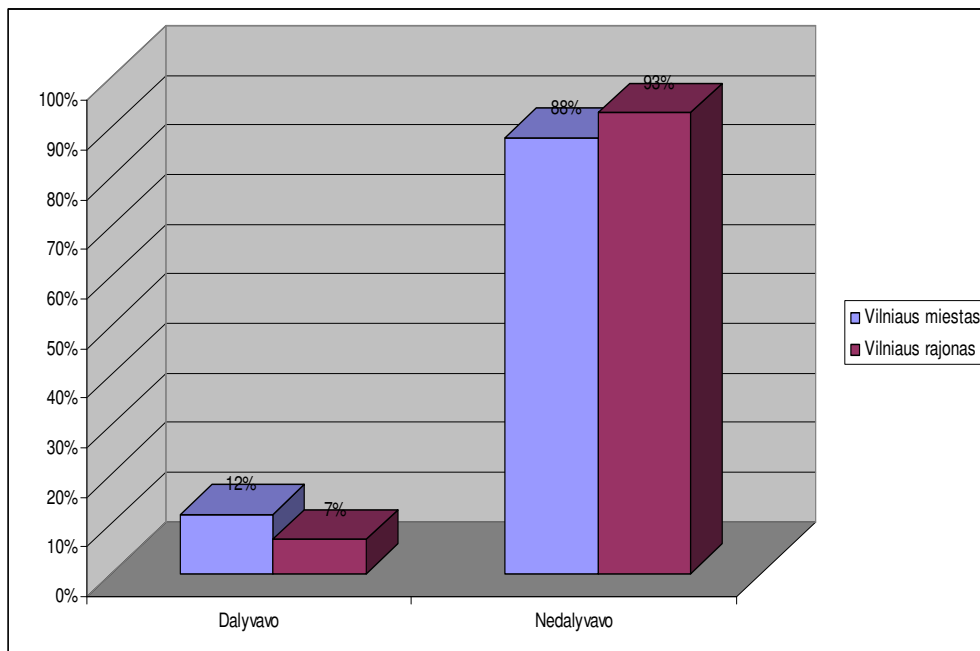
16 pav. Mokytojų kompetencijos ugdyti mokinių bendruosius gebėjimus vertinimas

Mokytojų kompetencija ugdyti bendruosius mokinių gebėjimus yra labai svarbi, nes gebėjimų ugdymas pirmiausiai priklauso ne nuo IKT, vadovėlių ar kitų priemonių, o nuo mokytojo, jo gebėjimu perteikti mokomąją medžiagą, organizuoti ugdymo procesą, taikyti metodus, orientuotus ne tik į žinių perteikimą, o ir į gebėjimų ugdymą. Respondenčių buvo prašoma parašyti, ar per pastaruosius metus jos dalyvavo bendrųjų gebėjimų ugdymo kvalifikacijos tobulinimo seminaruose ar kursuose. Tyrimo rezultatai rodo, kad net 87 proc. visų apklaustų mokytojų nedalyvavo per pastaruosius metus bendrųjų gebėjimų ugdymo kvalifikacijos tobulinimo seminaruose ar kursuose (žr. 17 pav.). Tik 13 proc. nurodė kėlusios savo bendrųjų gebėjimų ugdymo kvalifikaciją per praėjusius metus. Kai kurios moterys buvo parašę, kad tokių seminarų nėra. Tokie mokytojų atsakymai leidžia daryti prielaidą, kad mokytojams iš tikrųjų trūksta žinių, kaip organizuoti ugdymo procesą taip, kad jis daugiau būtų orientuotas į mokymąsi, o ne į mokymą.

17 pav. Dalyvavimas bendrųjų gebėjimų ugdymo kvalifikacijos tobulinimo seminaruose ir kursuose

Bendrųjų gebėjimų ugdymui skirtuose seminaruose daugiau dalyvavo miesto mokytojų (12 proc.) nei rajono (7 proc.) (žr. 15 pav.). Galima numanyti, kad miesto mokytojams yra daugiau galimybių dalyvauti tokiuose seminaruose ar kursuose, jie labiau apie tai informuoti.

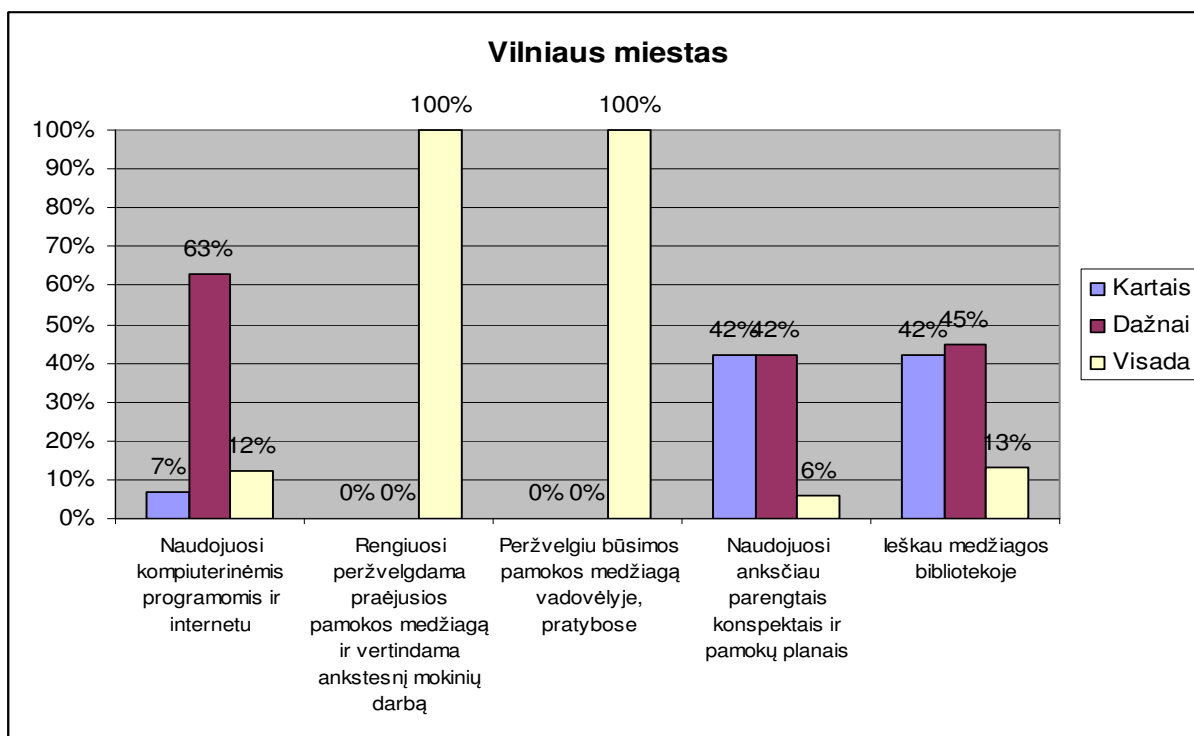

18 pav. Respondenčių dalyvavimo bendrųjų gebėjimų ugdymo seminaruose ir kursuose palyginimas

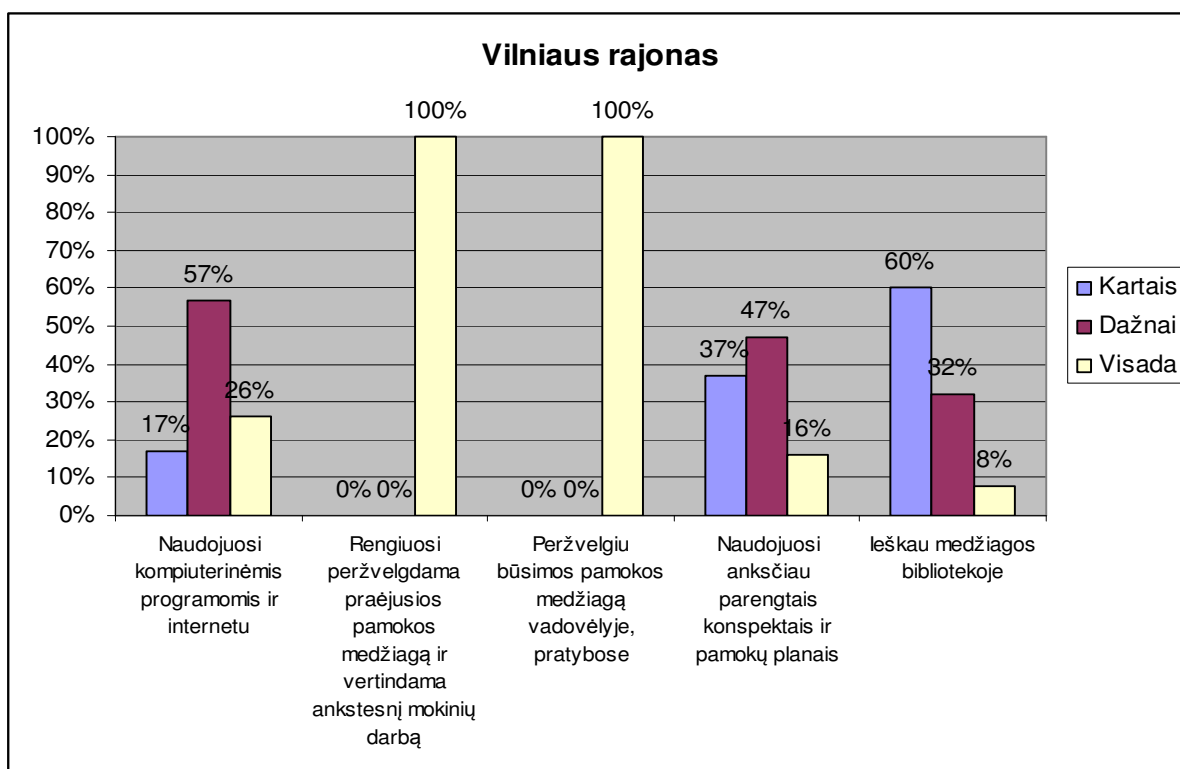
Nors šiandien vadovėlis nėra pagrindinė mokymo priemonė, tačiau jis vis dar labai svarbus ugdymo procese ir gali mokytojui daug padėti, įgyvendinant mokymosi paradigmą. Respondenčių buvo klausama, ar dabartiniai pradinių klasių vadovėliai ir kitos mokymo priemonės pritaikytos gebėjimų ugdymui. Visos apklausoje dalyvavusios mokytojos rašė, kad pradinių klasių vadovėliai ir kitos mokymo priemonės yra pritaikyti (88 proc.) arba iš dalies pritaikyti gebėjimų ugdymui (12 proc.). Viena respondentė pažymėjo, kad vadovėliai per mažai individualizuojami. Kita respondentė teigė, kad vadovėliai gali būti ir geri, ir blogi, bet svarbiausia, kad jie būtų naudojami kaip šaltinis, o ne kaip pagrindinė mokymosi priemonė.

Mokytojas turi skatinti ir mokinius naudotis įvairiais informacijos šaltiniais, ir pats turėtų taip daryti ruošdamasis pamokoms. Respondenčių buvo prašoma pažymėti, kokiais informacijos šaltiniais jos naudojasi ruošdamosi pamokai (žr. 19 ir 20 pav.). Planuojant pamoka labai svarbus pasirengimas, įvertinant edukacinę aplinką, mokinių poreikius ir galimybes, pasiekimus.

Visos (100 proc.) tyrime dalyvavusios Vilniaus miesto ir rajono pradinių klasių mokytojos ruošdamosi pamokai peržvelgia praėjusios pamokos medžiagą ir vertina ankstesnį mokinių darbą, taip pat peržvelgia būsimos pamokos medžiagą vadovėlyje, pratybose. Daugiau nei pusė (63 proc.) miesto mokytojų visada naudojasi kompiuterinėmis programomis ir internetu. Iš rajono mokytojų internetu ruošdamosi pamokoms visada naudojasi šiek tiek mažiau - 57 proc. Rečiau ir miesto, ir rajono mokytojos medžiagos pamokoms ieško bibliotekoje (visada tai nurodė darančios 13 proc. miesto ir 8 proc. rajono mokytojų). Gana dažnai mokytojos naudojasi ir anksčiau parengtais konspektais ir pamokų planais (dažnai tai nurodė darančios 42 proc. miesto ir 47 proc. rajono mokytojų).

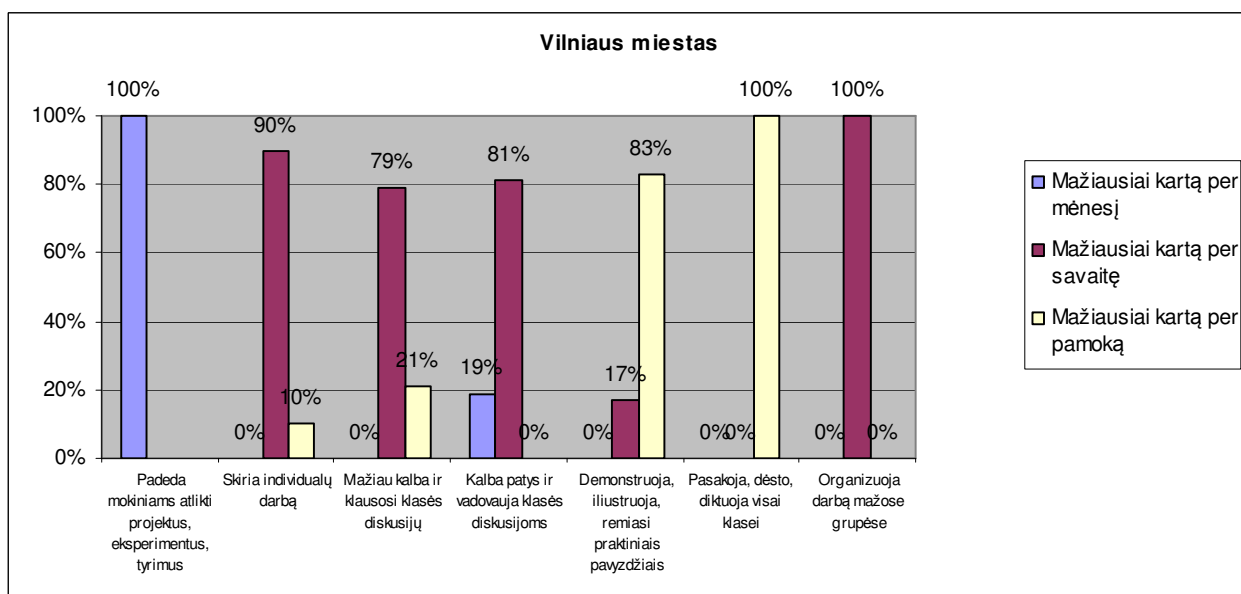
19 pav. Informacijos naudojimas ruošiantis pamokai (Vilniaus miesto mokytojai)

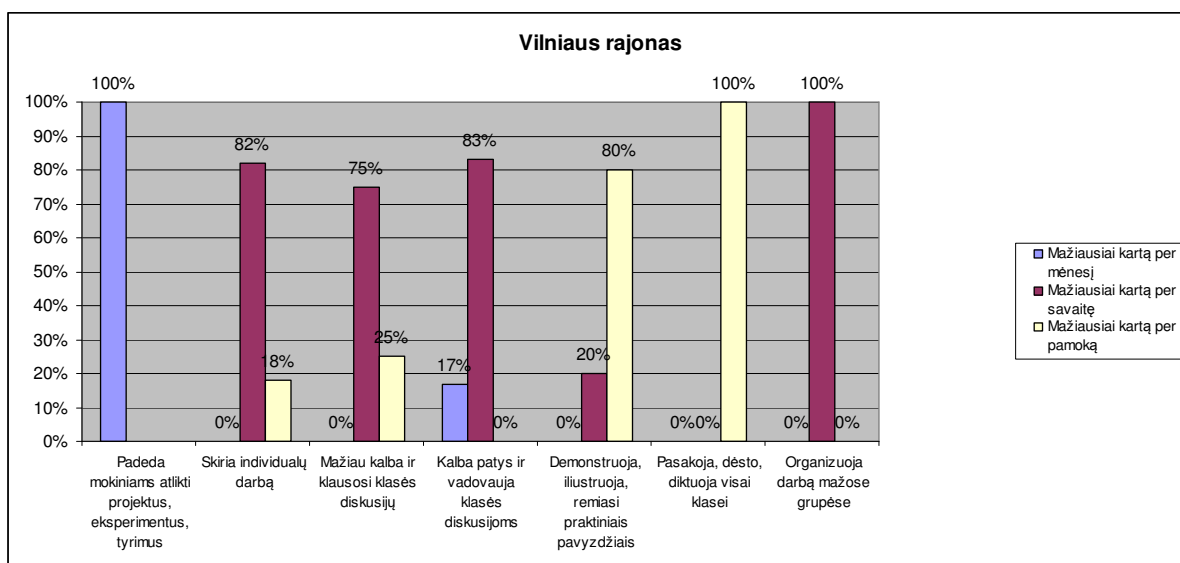
20 pav. Informacijos naudojimas ruošiantis pamokai (Vilniaus rajono mokytojai)

Gerai gebėjimų ir kompetencijų ugdymą išmanantis ir savo darbe taikantis šiuolaikinius metodus mokytojas turi dirbti naudodamasis įvairiais šaltiniais (internetu, knygomis, spauda).

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kaip dažniausiai mokytojai organizuoja ugdomąją veiklą pamokoje (žr. 21 ir 22 pav.). Ir Vilniaus miesto, ir Vilniaus rajono mokytojų atsakymai labai panašūs. Visos mokytojos (100 proc.) nurodė, jog mažiausiai kartą per mėnesį padeda mokiniams atlikti projektinius darbus, bandymus, tyrinėjimus. Taip pat visos mokytojos (100 proc.) mažiausiai kartą per savaitę organizuoja mokinių darbą grupėse. 83 proc. miesto ir 80 proc. rajono mokytojų nurodė, jog mažiausiai kartą per savaitę demonstruoja, iliustruoja, remiasi praktiniais pavyzdžiais. 79 proc. miesto ir 80 proc. rajono mokytojų nurodė, jog mažiausiai kartą per savaitę mažiau kalba ir klausosi klasės diskusijų.

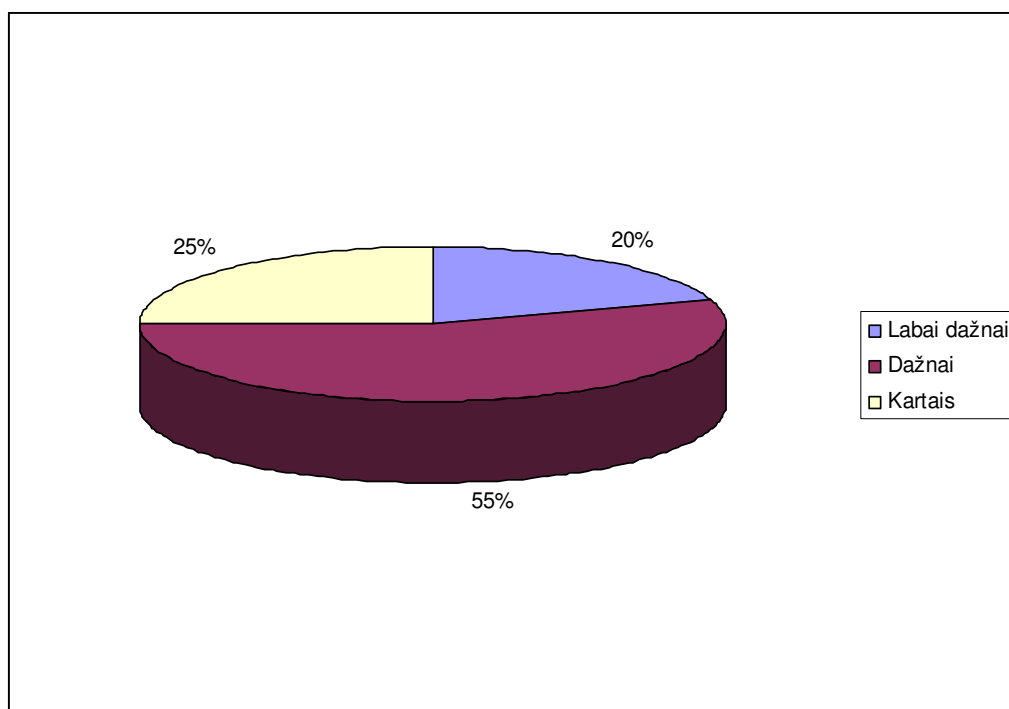
21 pav. Ugdomosios veiklos organizavimas pamokoje (Vilniaus miesto mokytojai)

22 pav. Ugdomosios veiklos organizavimas pamokoje (Vilniaus rajono mokytojai)

Visos respondentės (100 proc.) taip pat nurodė, kad mažiausiai kartą per pamoką pasakoja, dėsto, diktuoja visai klasei, 81 proc. miesto ir 83 proc. rajono mokytojų nurodė, jog mažiausiai kartą per savaitę kalba patys ir vadovauja diskusijai. 90 proc. miesto mokytojų ir 82 proc. rajono mokytojų nurodė, jog mažiausiai kartą per savaitę skiria mokiniams individualų darbą. Tyrimo rezultatai rodo, kad pamokoje vyrauja į aktyvų mokinių mokymąsi orientuoti metodai (darbas mažose grupėse, projektinė veikla, tyrimai), tačiau pamoka dar neretai būna orientuota į aktyvią mokytojo veiklą, kuomet mokytojas kalba, vadovauja diskusijai, demonstruoja, diktuoja.

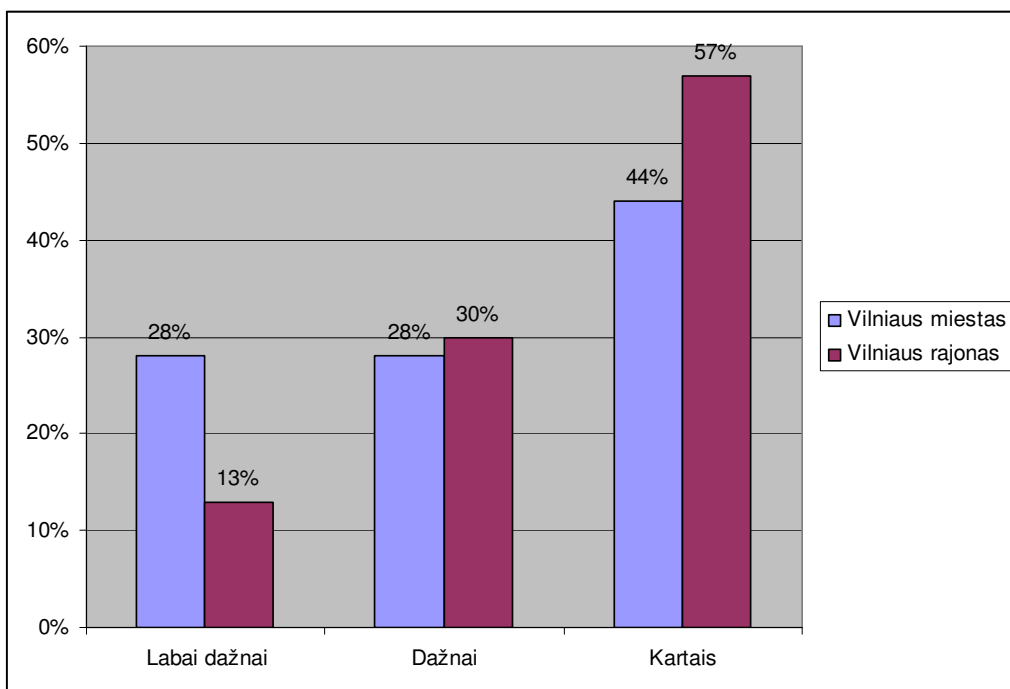
Vienas iš mokymosi paradigmos raiškos aspektų pradinėse klasėse yra IKT naudojimas pamokose. Mokytojų buvo klausiama, kaip dažnai jos naudoja per pamokas IKT (žr. 23 pav.).

23 pav. IKT naudojimas pamokose

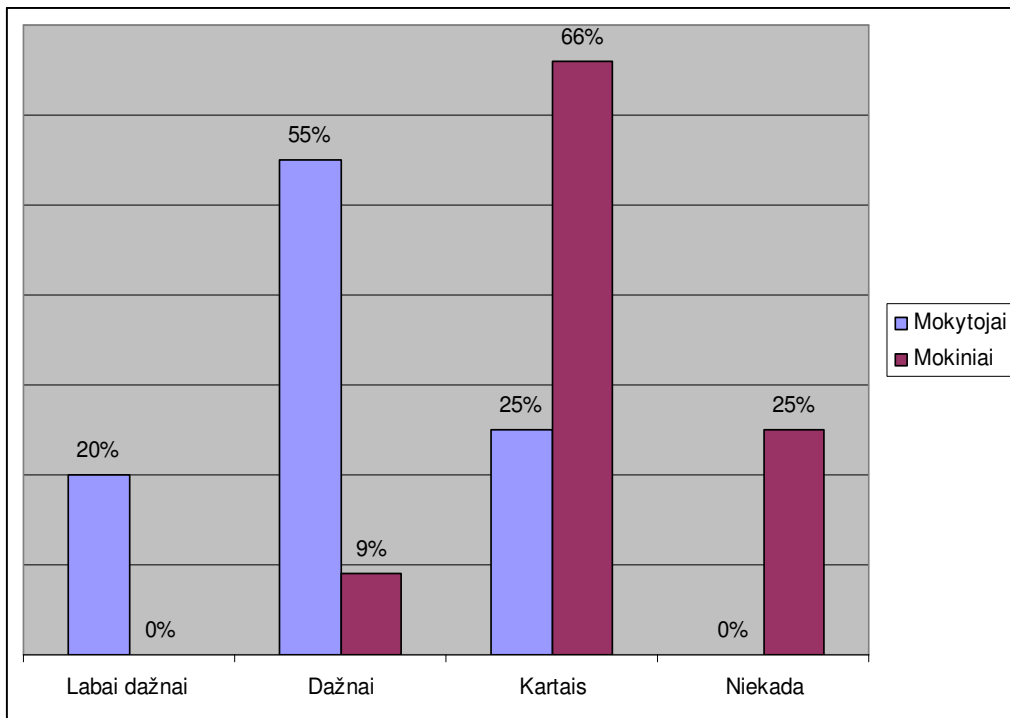
20 proc. respondenčių nurodė, jog labai dažnai naudoja per pamokas IKT, 55 proc.- dažnai, o 25 proc. teigė, jog informacines technologijas naudoja kartais. Nei viena mokytoja nenurodė, jog niekada nevartoja IKT.

Palyginus miesto ir rajono mokytojų atsakymus, matyti, kad Vilniaus miesto mokytojos informacinėmis technologijomis naudojasi dažniau. Iš jų labai dažnai tai darančios teigė 28 proc., kai iš rajono mokytojų dažnai naudojančios IKT nurodė 13 proc.

24 pav. IKT naudojimo pamokose palyginimas (mokytojų nuomonė)

Palyginus mokinių ir mokytojų atsakymus apie IKT naudojimą pamokose, matyti didelis skirtumas (žr. 25 pav.).

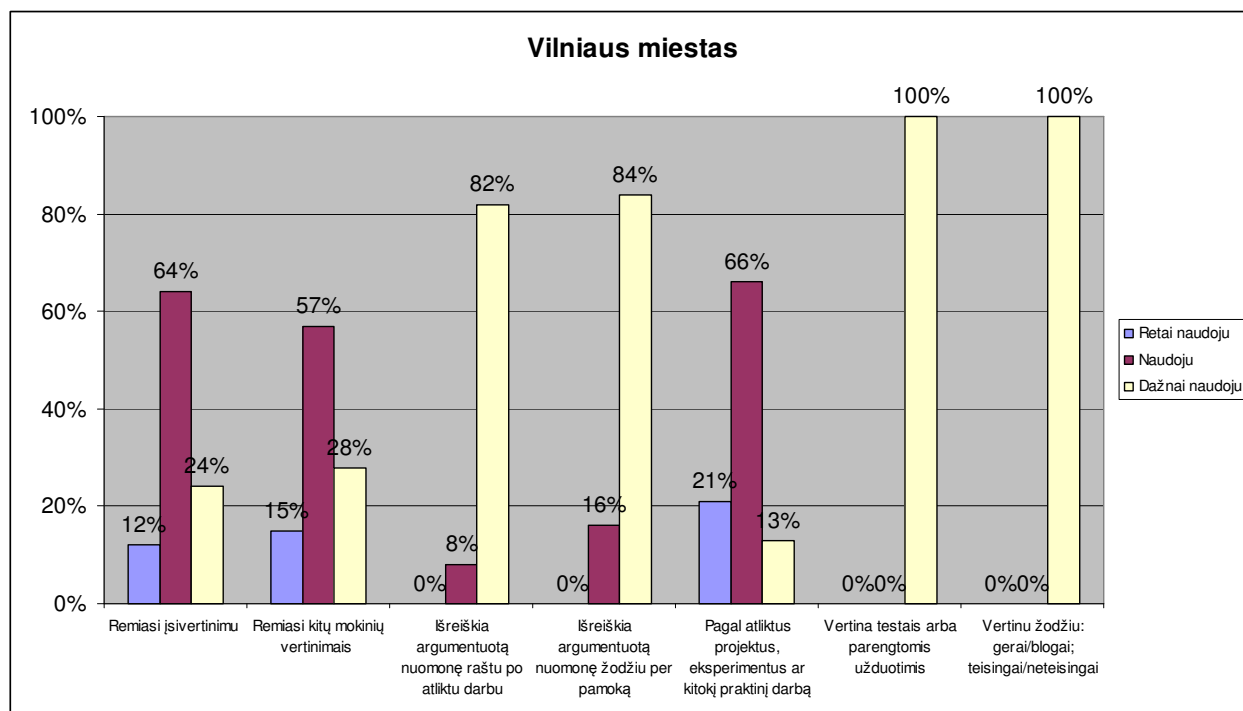
25 pav. Mokytojų ir mokinių nuomonių apie IKT naudojimą pamokose palyginimas

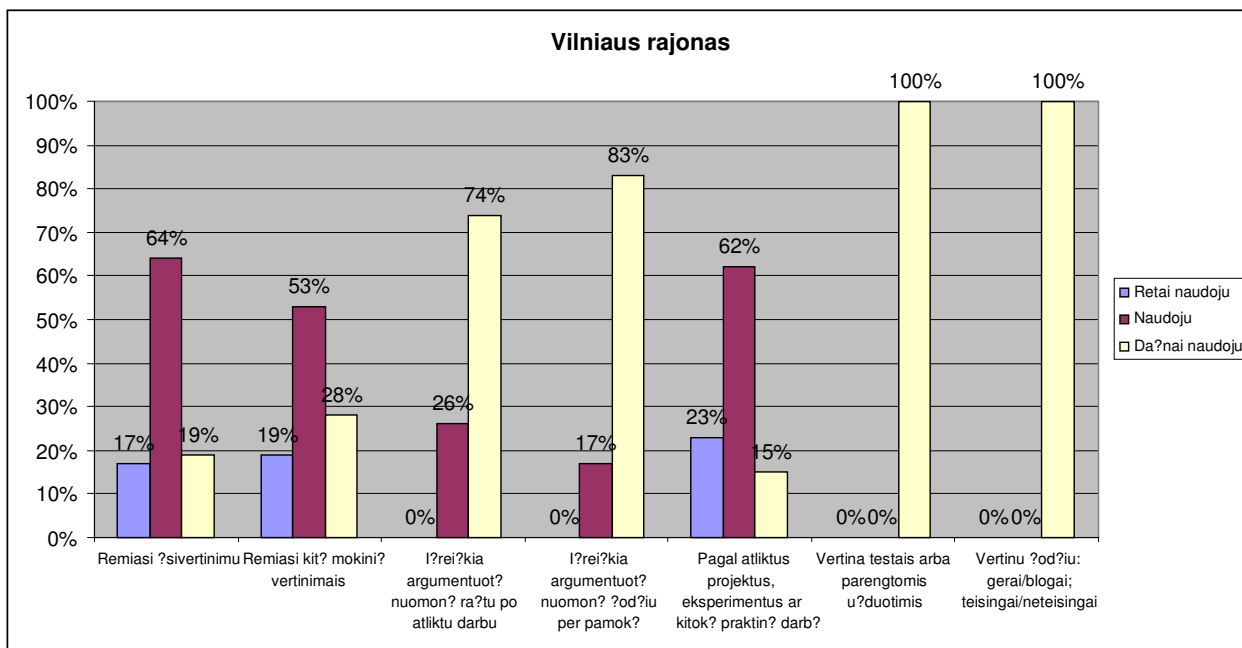
Nei vienas iš 80 mokytojų neparašė, kad niekada nesinaudoja IKT, o iš mokinių taip teigė 25 proc. Labai dažnai naudojantys IKT teigė 20 proc. mokytojų, kai mokiniai nei vienas taip nemano. Dažnai IKT naudojantys teigė 55 proc. mokytojų, o mokinių - tik 9 proc. Kartais naudojantys per pamokas kompiuterius teigė 25 proc. mokytojų ir 66 proc. mokinių. Tokie rezultatai rodo, kad mokytojų atsakymai tik iš dalies atitinka tikrovę. Mokytojos žino, kad siekiant ugdyti mokinių informacinius gebėjimus, pajavairinti ugdymo procesą, reikia taikyti per pamokas informacines technologijas, tačiau tai daro dar ne taip dažnai. Aišku, reikia turėti galvoje tai, kad dažnai mokytojai tam neturi techninių galimybių. Visi tyrime dalyvavę mokytojai (100 proc.), atsakydami į klausimą, su kokiomis problemomis susiduria ugdydami mokinių gebėjimus, paminėjo, kad jiems trūksta IKT. Dažname pradinį klasių kabinetą išvis nėra kompiuterio, o informacinių technologijų kabinetai dažnai būna užimti vyresnių mokinių.

Kad ugdymo procese vadovaujasi mokymo paradigma, rodo ir tai, kokius mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo būdus naudoja mokytojai. Mokytojų atsakymai pavaizduoti 23 ir 24 paveiksluose. Visos apklausoje dalyvavusios respondentės (100 proc.) nurodė, jog dažnai mokinius vertina testais, parengtomis užduotimis bei dažnai išsako mokiniams vertinimus žodžiu (gerai/blogai; teisingai/neteisingai). 84 proc. miesto ir 83 proc. rajono mokytojų dažnai pamokoje išreiškia argumentuotą vertinimą žodžiu. Didžioji dalis miesto ir rajono mokytojų (82 proc. ir 74 proc.) dažnai išreiškia argumentuotą vertinimą raštu po mokinio darbu. Daugiau nei pusė respondentų (64 proc. miesto ir 64 proc. rajono mokytojų) naudoja mokinių įsivertinimą ir mokinių vienas kito vertinimą (57 proc. ir 53 proc.). Šie vertinimo būdai skatina mokinių norą mokytis, ugdo savęs ir kitų teigiamo vertinimo, bendravimo įgūdžius.

Gauti rezultatai rodo, kad mokytojos naudoja įvairius vertinimo būdus, jos dažnai, vadovaudamosi mokymo paradigma, į pasiekimų vertinimą integruoja mokinių savęs ir kitų mokinių vertinimą.

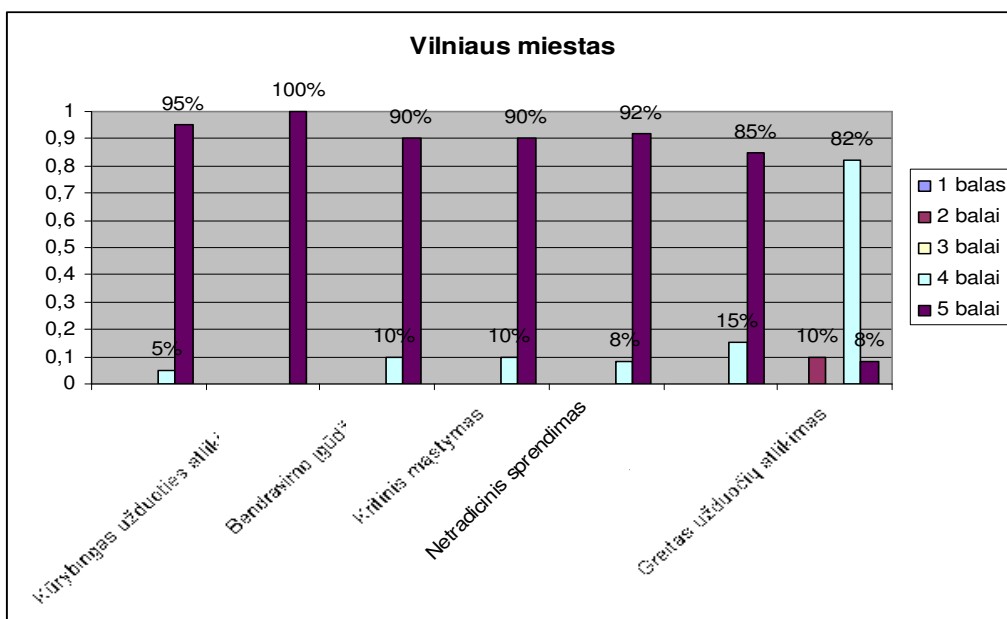

26 pav. Mokinių pasiekimų vertinimas (Vilniaus miesto mokytojai)

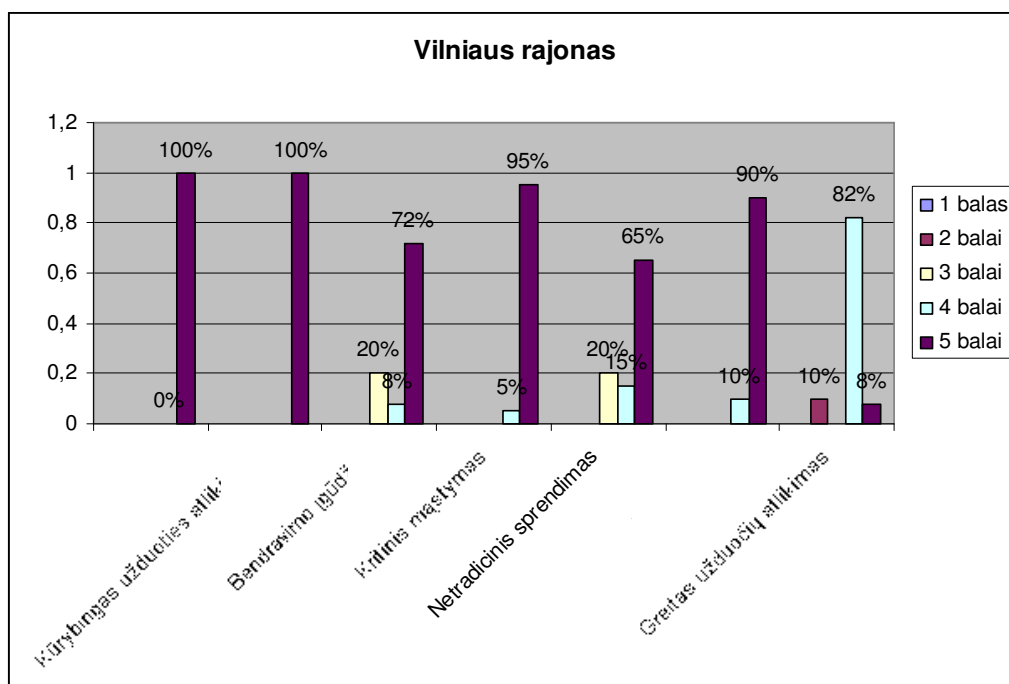
27 pav. Mokinių pasiekimų vertinimas (Vilniaus rajono mokytojai)

Mokytojų taip pat buvo klausama, į kokius dalykus jie labiausiai kreipia dėmesį vertindami mokinius (žr. 28 ir 29 pav.). Vilniaus miesto mokytojai svarbiausiais dalykais laiko kūrybiškumą (100 proc.), dalyko žinias (95 proc.) ir netradicinį sprendimą (92 proc.). Jiems taip pat svarbūs bendravimo įgūdžiai (90 proc.) ir kritinis mąstymas (90 proc.). Šiek tiek mažiau mokytojai vertina mokinių įdėtą pastangą (85 proc.) ir greitą užduočių atlikimą (82 proc. įvertino 4 balais ir 8 proc. 5).

28 pav. Mokinių pasiekimų vertinimas (Vilniaus miesto mokytojai)

Vilniaus rajono mokytojos atsakė panašiai. Joms svarbiausia yra dalyko žinios (100 proc.) ir kūrybingas užduoties atlikimas (100 proc.). Taip pat svarbus kritinis mąstymas (95 proc.). Vilniaus rajono mokytojos mažiau atsižvelgia netradicinį sprendimą (65 proc.). Rajono mokytojos labiau nei miesto linkusios vertinti mokinių įdėtą pastangą (90 proc.), nei bendravimo įgūdžius (72 proc.). Rajono mokytojoms, taip pat kaip ir miesto, vertinant mokinius ne toks svarbus yra greitas užduoties atlikimas (82 proc. įvertino 4 balais ir 8 proc. 5).

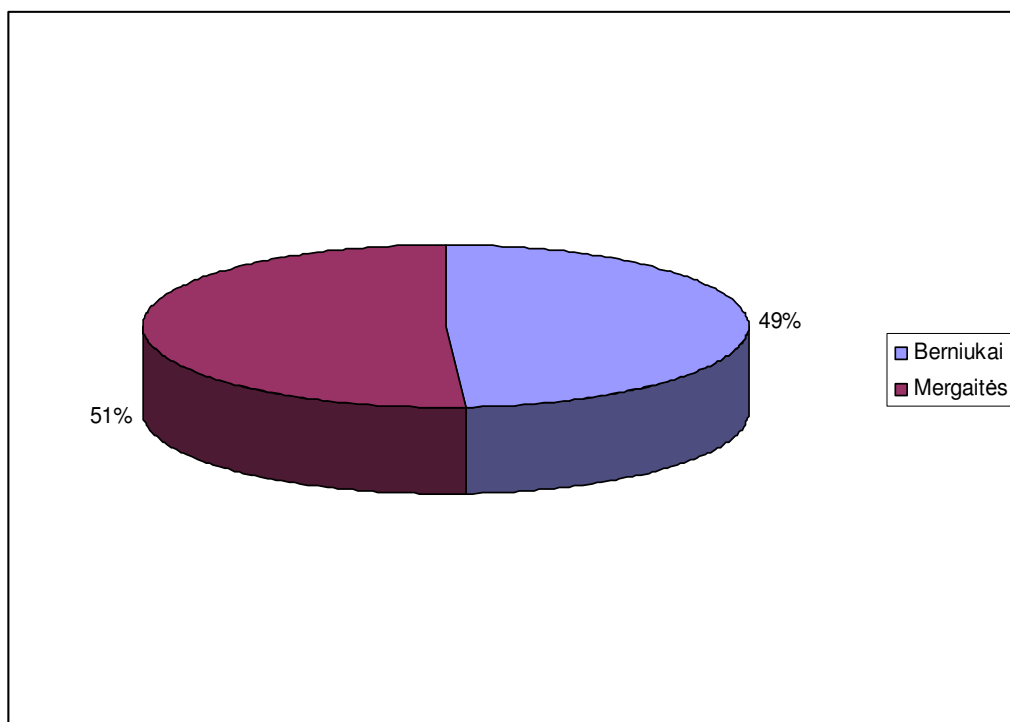

29 pav. Mokinių pasiekimų vertinimas (Vilniaus rajono mokytojai)

Apibendrinant mokytojų anketinės apklausos analizę galima teigti, kad ir Vilniaus miesto, ir Vilniaus rajono mokytojos ugdomo procese vadovaujasi ir mokymo, ir mokymosi paradigmomis. Svarbiausiais asmens gebėjimais mokytojos laiko komunikacinius, bendradarbiavimo gebėjimus, kūrybiškumą ir kritinį mąstymą. Šiuos gebėjimus mokytojos stengiasi ugdyti pamokose derindamos tradicinius ir aktyvaus mokymo metodus. Bendruosius gebėjimus daugiausia ugdo organizuodamos jų darbą grupėmis ar poromis, skatindamos diskusijas, vykdydamos projektus, taip pat naudodamos IKT. Miesto mokytojos IKT pamokose naudoja dažniau nei rajono mokytojos. Kaip didžiausias problemas ugdant mokinių bendruosius gebėjimus respondentės įvardijo IKT, mokymo priemonių ir kompetencijos ugdyti bendruosius gebėjimus trūkumą. Palyginus miesto ir rajono mokytojų atsakymus, matyti, kad kompetencijos trūkumą labiau jaučia rajono mokytojai. Visos apklausoje dalyvavusios mokytojos rašė, kad pradinių klasių vadovėliai ir kitos mokymo priemonės yra pritaikyti arba iš dalies pritaikyti gebėjimų ugdymui. Gauti rezultatai rodo, kad mokytojos naudoja įvairius vertinimo būdus, jos dažnai, vadovaudamosi mokymo paradigma, į pasiekimų vertinimą integruoja mokinių savęs ir kitų mokinių vertinimą. Vertinant mokinius, mokytojoms svarbios ir dalyko žinios, ir mokinių bendrosios kompetencijos.

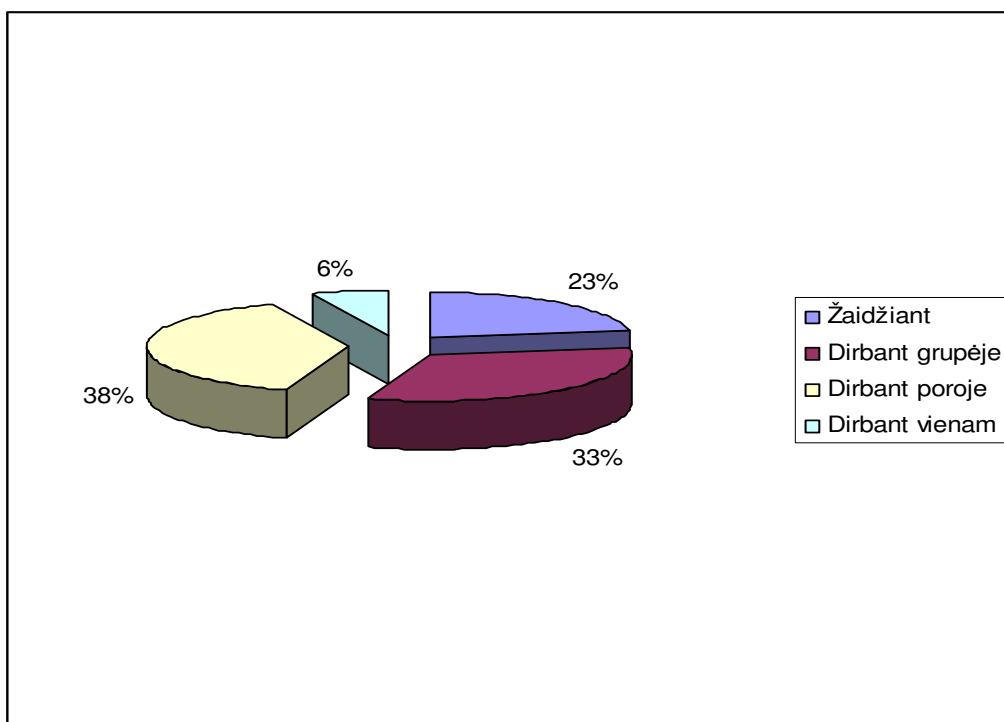
4.3. Mokinių anketinės apklausos analizė

Tyrimo metu buvo apklausta 200 pradinėjų klasių mokinių: 100 iš Vilniaus miesto mokyklų ir 100 iš Vilniaus rajono mokyklų. Kai kurie anketos klausimai gana sudėtingi, todėl buvo apklausiami 3-4 klasių mokiniai. Apklausoje dalyvavo 98 berniukai ir 102 mergaitės (žr. 30 pav.).

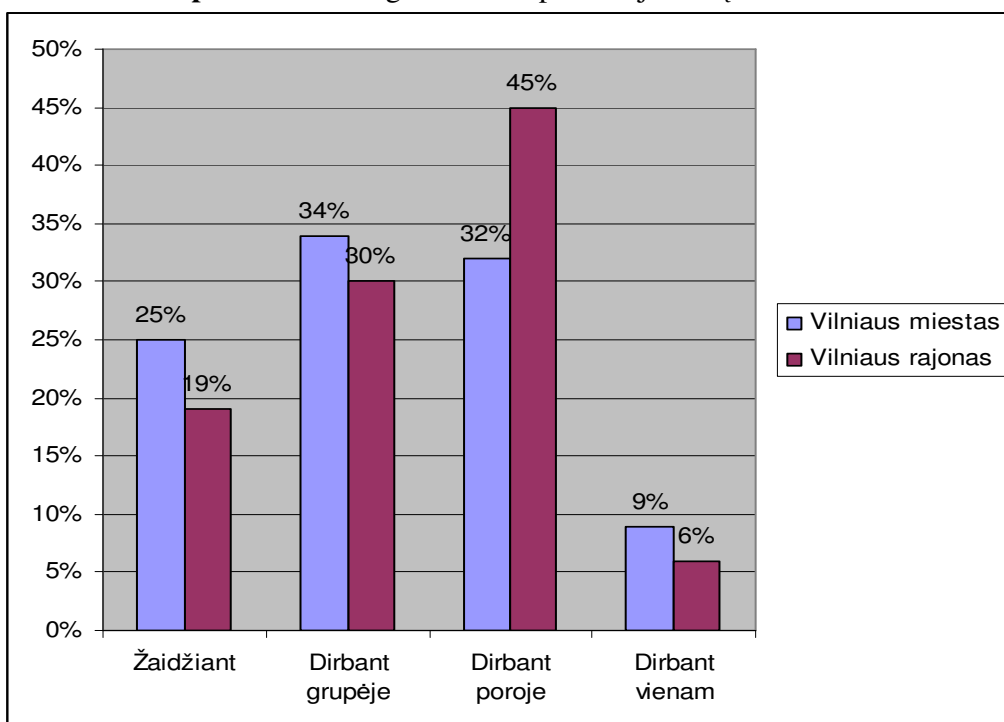

30 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal lytį

Vaikų buvo prašoma parašyti, ką jie labiausiai mėgsta veikti per pamokas. Mokinių atsakymai buvo labai įvairūs. Dauguma mokinių rašė, kad mėgsta mokytis: „mėgstu daryti užduotis“, „mokytis ir piešti“, „klausytis, kaip aiškina naują temą“, „sužinoti daug naujo“, „mokytis ir skaityti“ ir pan. Nemažai mokinių rašė, kad jiems patinka mokytis žaidžiant ir bendraujant: „mokytis, bet linksmi ir draugiškai“, „žaidžiant mokytis“, „patinka bendrauti“, „žaisti ir klausytis istorijų“, „kalbėtis su draugu“ ir pan. Iš kai kurių mokinių atsakymų matyti, kad jiems svarbus mokytojas: „patinka klausyti, kaip kalba mokytoja“, „patinka, kai mokytoja įdomiai pasakoja“, „kai mokytoja rodo įdomių dalykų“ ir pan.

31 pav. Veiklos organizavimo pamokoje būdų vertinimas

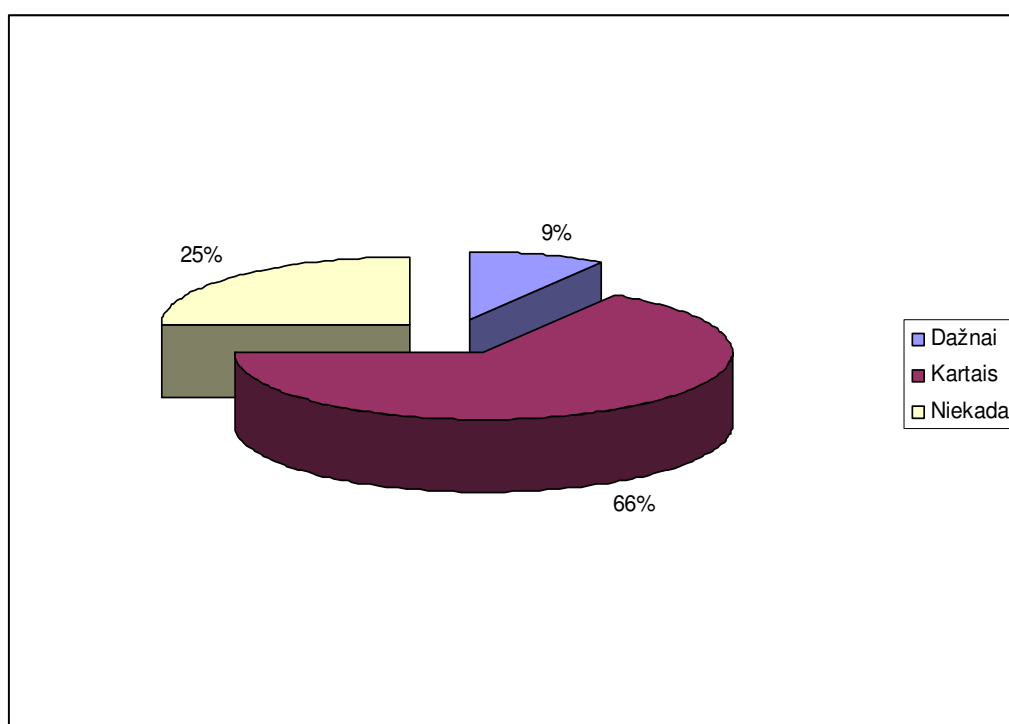

32 pav. Veiklos organizavimo pamokoje būdų vertinimo palyginimas

Vaikų buvo prašoma, prisiminti kokią nors pamoką, kai jiems buvo įdomu mokytis. Ir miesto, ir rajono mokinių atsakymai buvo panašūs. Labai daug vaikų minėjo gamtos pamokas: „kai ėjome matuoti vėjo stiprumą“, „kai žiūrėjome, koks užterštas vanduo“, „kai darėme bandymą, kodėl jūroje sūrus vanduo“, „kai ėjome į mišką stebėti vabalų“ ir pan. Nemažai vaikų rašė apie ekskursijas: „patiko važiuoti į limonado fabriką“, „kai važiavome į bičių muziejų“, „kai

buvome Gedimino bokšte ir mokytoja pasakojo apie Vilnių“, „kai važiuojame kepti šakočių“ ir kt. Vaikų atsakymai rodo, kad jiems mokytis įdomiausia tada, kai pamokos veikla siejama su praktiniais pavyzdžiais, tyrinėjimu, bandymais. Mokiniai taip geriau pažįsta aplinką, suvokia reiškinių esmę ir tarpusavio ryšius. Kadangi tik 6 mokiniai iš 200 parašė, kad tokių pamokų neprisimena, o 8 išvis nieko į klausimą neatsakė, tai galima manyti, kad pradinių klasių mokytojos iš tikrųjų ugdymo procesą organizuoja taip, kad skatintų mokinių norą mokytis, pažinti, sieja teorines žinias su realiu gyvenimu.

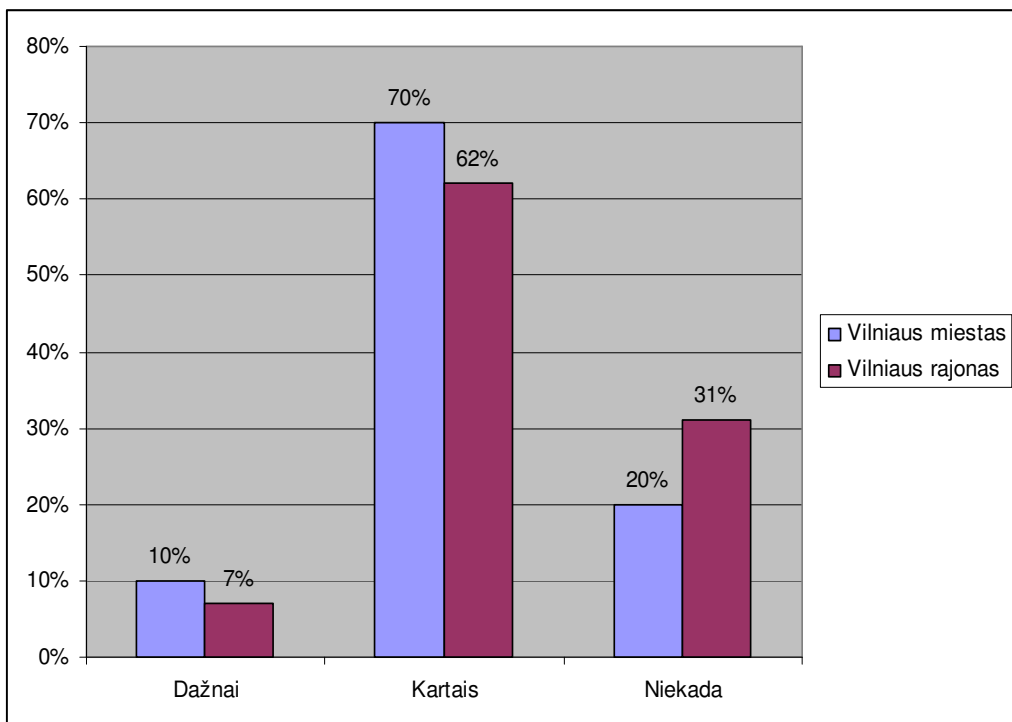
Ugdymo procesą padaryti įdomesnį, efektyvesnį, labai padeda IKT naudojimas. Mokiniai, per pamokas naudodamiesi IKT, ugdomi savo informacinius gebėjimus. Vaikų buvo klausiama, ar jie dažnai per pamokas naudojami kompiuteriu.

33 pav. Mokinių požiūris į IKT naudojimą pamokose

Tik nedidelė dalis (9 proc.) mokinių teigia, kad jie dažnai per pamokas naudojami IKT. Dauguma mokinių (66 proc.) rašė, kad informacinėmis technologijomis naudojami kartais, o 25 proc. teigė, kad niekada jomis nesinaudoja.

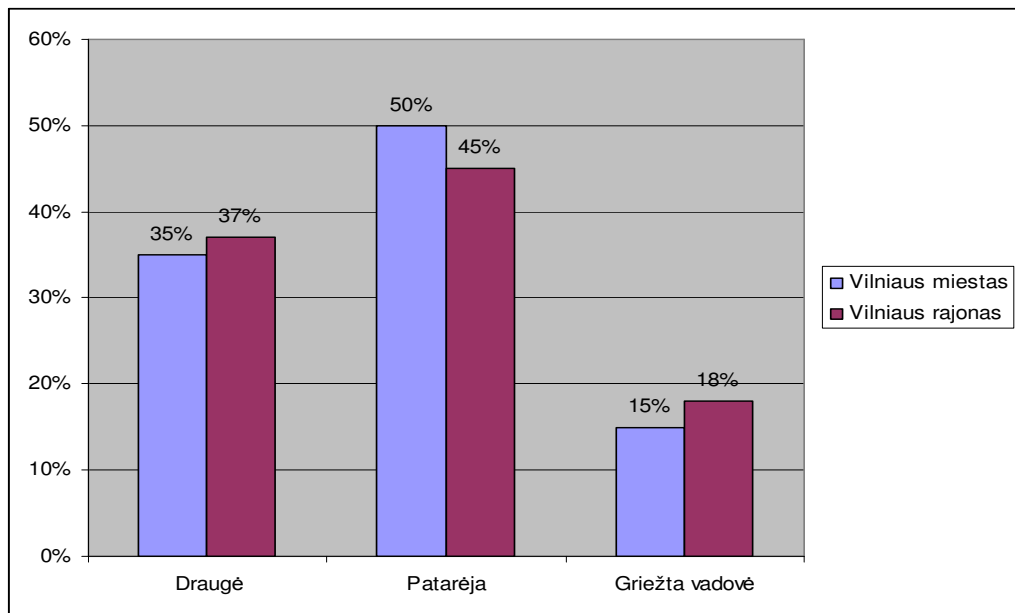
Skirtumas tarp Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokinių atsakymų nedidelis, tačiau matyti, kad Vilniaus miesto pradinių klasių mokiniai šiek tiek dažniau per pamokas naudojami kompiuteriu (dažnai tai darantys teigė 10 proc. miesto ir 7 proc. rajono pradinukų). Daugiau miesto mokinių (70 proc.) nei rajono (62 proc.) teigė, jog naudojami kompiuteriais kartais. Daugiau rajono mokinių (31 proc.) nei miesto (20 proc.) teigė, kad niekada per pamokas nesinaudoja IKT.

34 pav. Mokinių nuomonių apie naudojimąsi IKT palyginimas

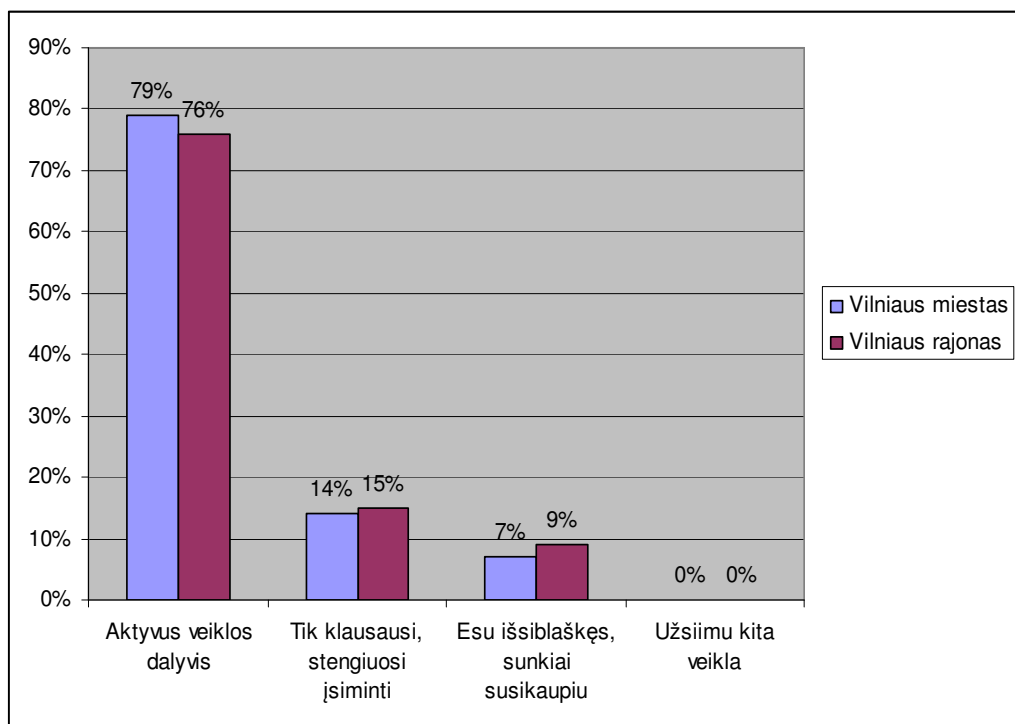
Ugdymo paradigms kaitą ženklina ir pasikeitęs požiūris į mokytoją. Šiandien jis suvokiamas ne kaip žinių perteikėjas, o kaip patarėjas, organizuojantis ugdymo veiklą taip, kad mokiniai būtų aktyvūs ugdymo proceso dalyviai. Laikydamasis šio teorinio požiūrio mokytojas remiasi mokinių patirtimi, o savo žinias ir įgūdžius panaudoja tam, kad padėtų mokiniui įveikti problemas, kurios kilo jam besimokant. Šalia tradicinių mokymo metodų mokytojas dažnai naudoja individualius ir grupinius problemų sprendimo būdus, individualius ir grupinius projektus, mokymąsi iš patirties, individualų tyrinėjimą, savarankišką mokymąsi, kūrybą, darbą su informacijos šaltiniais.

Tyrime dalyvavusių mokinių buvo prašoma parašyti, kas jiems yra jų mokytoja. Vaikų atsakymai pavaizduoti 35 paveiksle. Daugiausia mokinių (50 proc. miesto ir 45 proc. rajono) teigia, kad mokytoja jiems yra patarėja. 35 proc. miesto ir 37 proc. rajono mokinių mokytoją laiko drauge. Tik nedidelė dalis mokinių (15 proc. miesto ir 18 proc. rajono) mokytoją laiko griežta vadove.

35 pav. Mokinių požiūris į mokytoją

Kaip jau minėta, mokymo procese veikla turi būti orientuota į mokinį, jis turi aktyviai dalyvauti pamokoje. Mokinių buvo prašoma įsivertinti savo veiklą pamokoje. Ir Vilniaus miesto, ir Vilniaus rajono mokinių atsakymai labai panašūs (žr. 36 pav.).

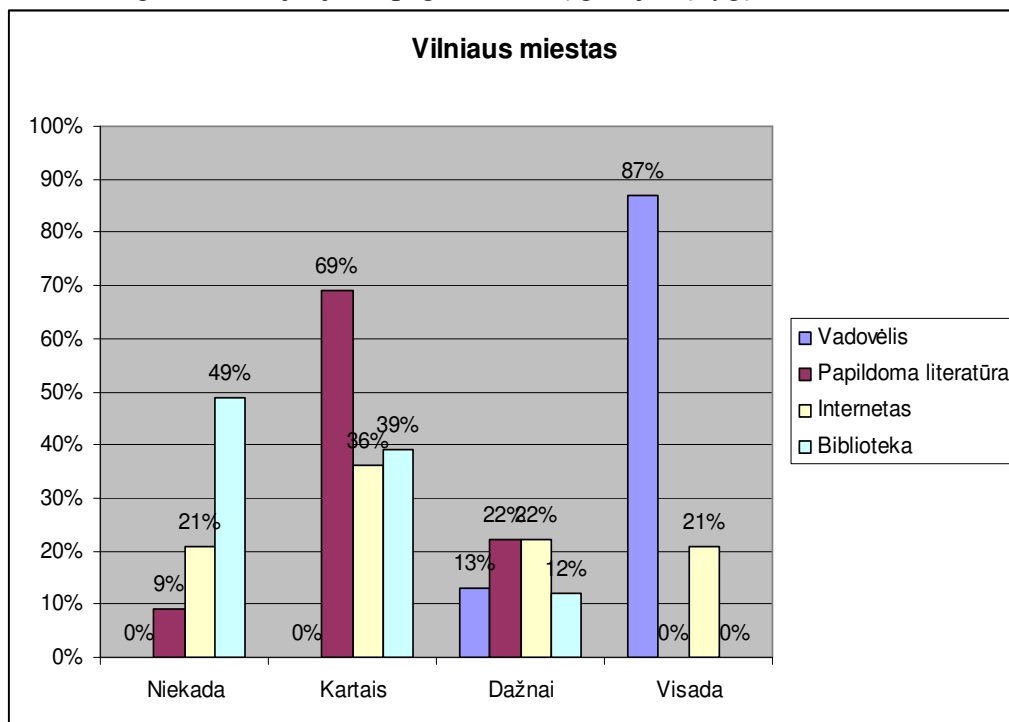
36 pav. Mokinių požiūris į savo veiklą pamokoje

Dauguma mokinių (79 proc. miesto ir 76 proc. rajono) save įvardija kaip aktyvius veiklos dalyvius. 14 proc. miesto ir 15 proc. rajono mokinių teigia, jog per pamokas tik klausosi ir stengiasi įsiminti. Kai kurie mokiniai (7 proc. miesto ir 9 proc. rajono) nurodė, jog pamokose

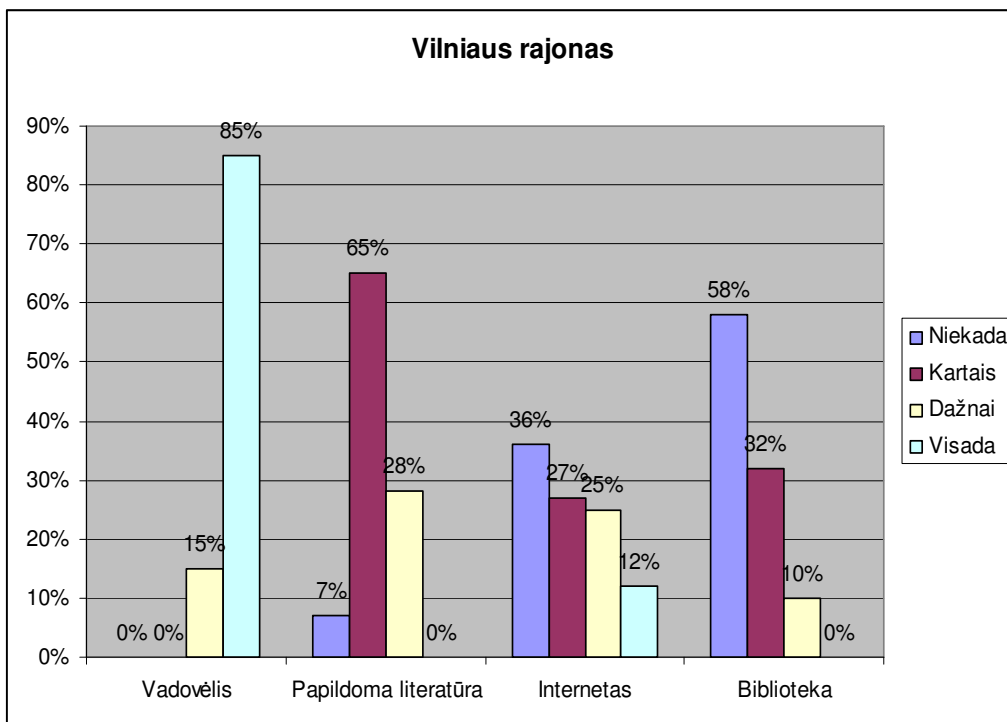
būna išsiblaškę, sunkiai susikaupia. Nei vienas mokinys nepažymėjo, kad per pamokas užsiima pašaline veikla.

Kad mokiniams per pamoką būtų įdomu, kad būtų ugdomi jų informaciniai gebėjimai, reikia skatinti juos naudotis įvairiais informacijos šaltiniais (žr. 37 ir 38 pav.). Paprašyti nurodyti, kokiais informacijos šaltiniais naudojasi ruošdamiesi pamokoms, dauguma mokinių atsakė, jog visada naudojasi vadovėliu (87 proc. miesto ir 85 proc. rajono mokinių). Tokie mokinių atsakymai rodo, kad vadovėlis yra svarbus, tačiau jau ne vienintelis informacijos šaltinis. Kaip nurodė dauguma mokytojų, šiuolaikiniai pradinė klasių vadovėliai pritaikyti mokinių bendriesiems gebėjimams ugdyti, užduotys juose aktualios, siejamos su mokinių patirtimi, medžiaga diferencijuojama pagal mokinių gebėjimų lygį.

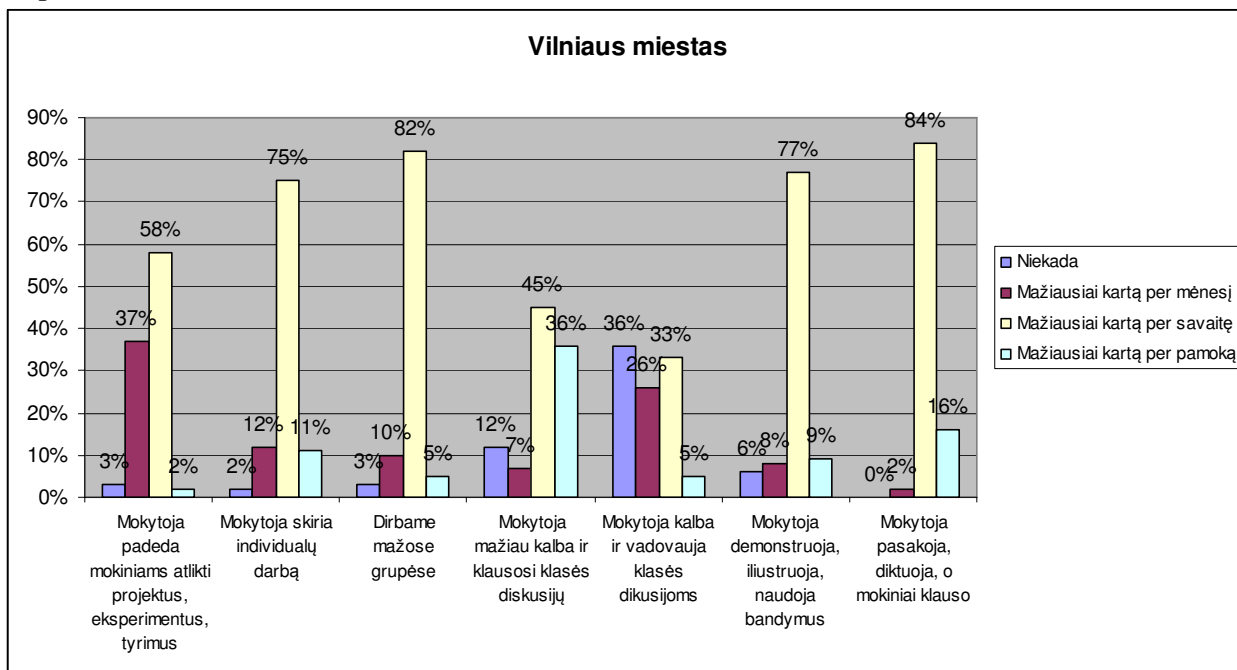
37 pav. Mokinių naudojimas informacijos šaltiniais

Tyrimo rezultatai rodo, kad miesto mokiniai dažniau naudojami internetu. Jį visada naudojantys nurodė 21 proc. Vilniaus miesto mokinių, o rajono – 12 proc. Mažiau mokinių naudojami papildoma literatūra (dauguma miesto ir rajono mokinių teigia, jog ja naudojasi kartais). Mažiausiai mokiniai lankosi bibliotekoje. Niekada ja nesinaudojantys teigia 49 proc. miesto ir 58 proc. rajono mokinių. Mokinius reikėtų skatinti dažniau lankytis bibliotekoje, tuo labiau, kad ten yra įrengtos kompiuterizuotos darbo vietos ir vaikai gali ieškoti informacijos internete.

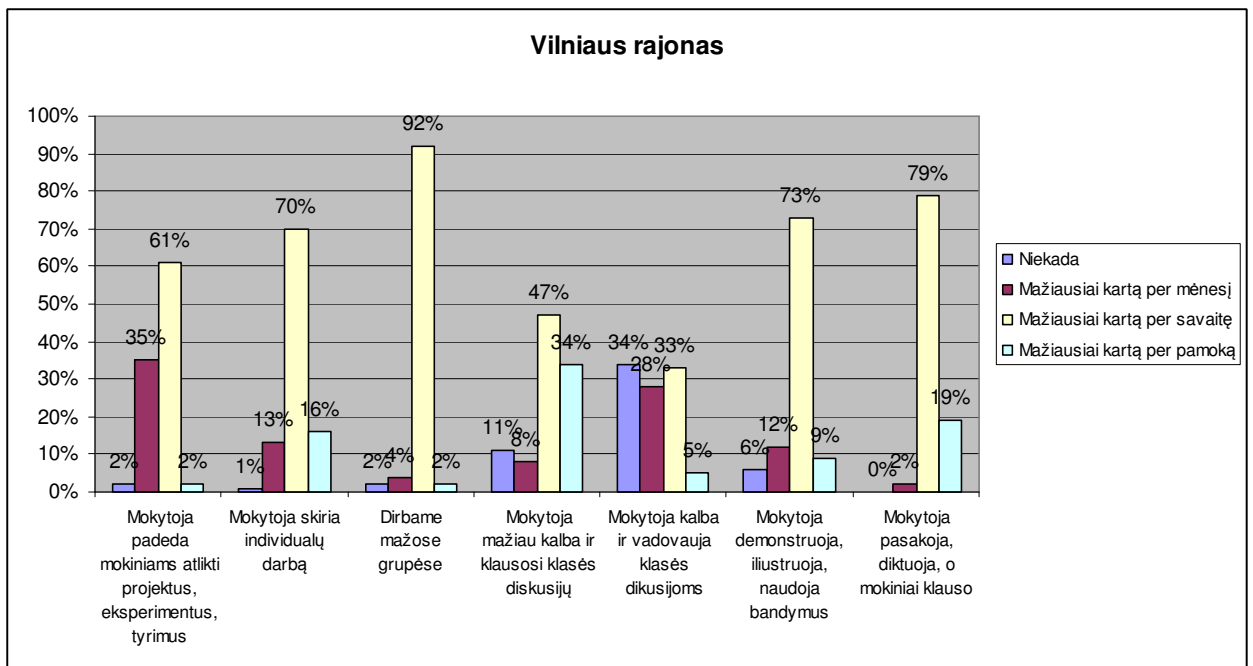

38 pav. Mokinių naudojimas informacijos šaltiniais

Siekiant realizuoti mokymo paradigmą, svarbu pamokose sudaryti galimybes mokiniams diskutuoti, bendrauti ir bendradarbiauti tarpusavyje, atlikti eksperimentus, tyrimus ir pan. Mokinių buvo prašoma nurodyti, kaip per jų pamokas organizuojama veikla (žr. 39 ir 40 pav.).

39 pav. Ugdomosios veiklos organizavimas (Vilniaus miesto mokiniai)

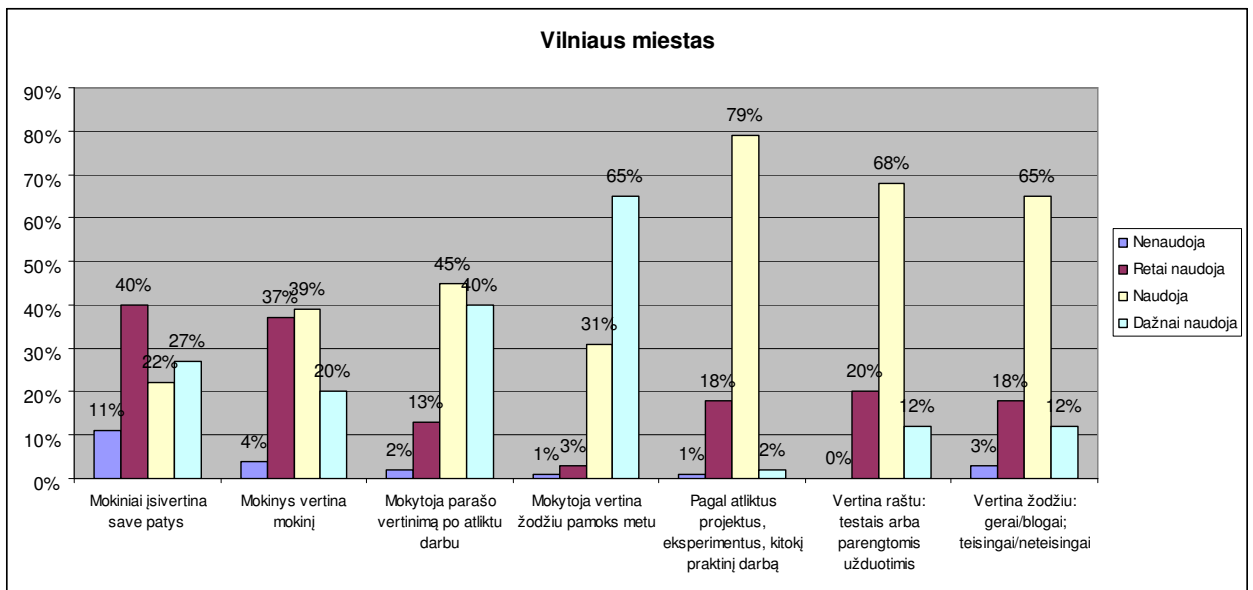

40 pav. Ugdomosios veiklos organizavimas (Vilniaus rajono mokiniai)

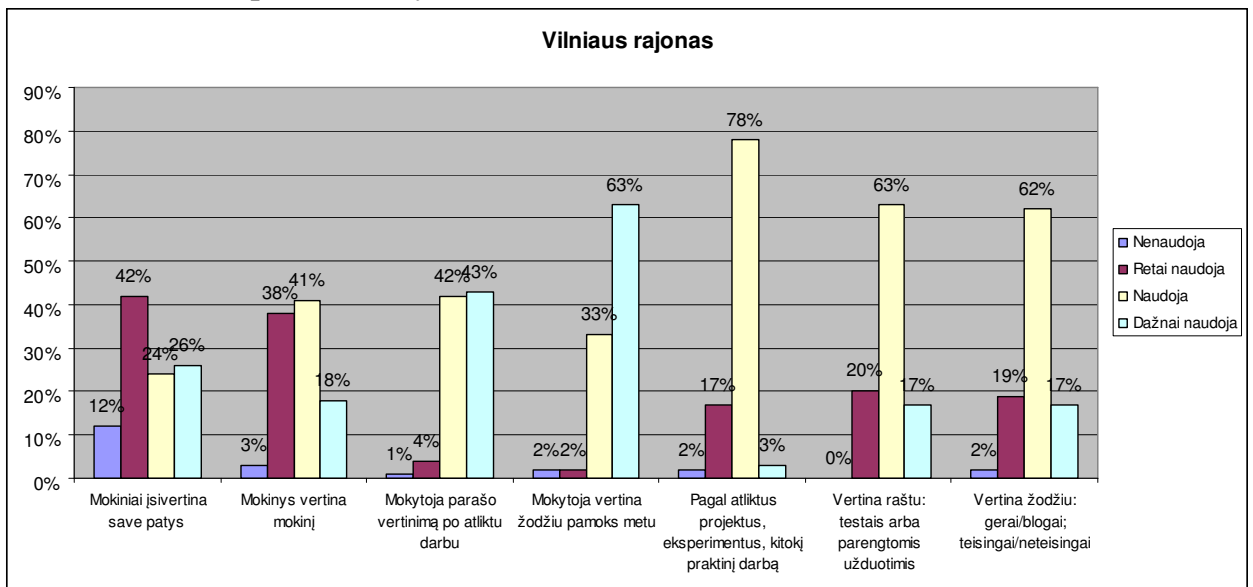
Šis klausimas buvo pateiktas ir mokytojams. Tyrimo rezultatai parodė, kad mokinių ir mokytojų atsakymai šiek tiek skiriasi. Visi (100 proc.) mokytojai teigė, kad jie mažiausiai kartą per mėnesį padeda mokiniams atlikti projektinius darbus, eksperimentus ir tyrimus. Tačiau kai kurie mokiniai (3 proc. miesto ir 2 proc. rajono) rašė, jog mokytojai to nedaro niekada. Visgi daugiau nei pusė mokinių (58 proc. miesto ir 61 proc. rajono) nurodė, jog mokytojai mažiausiai kartą per savaitę tako projektų, bandymų, tyrimo metodus.

Kaip dažnus veiklos organizavimo būdus (mažiausiai kartą per savaitę) mokiniai nurodė mokytojo pasakojimą, aiškinimą, diktavimą (84 proc. miesto ir 79 proc. rajono), darbą grupėse (82 proc. miesto ir 92 proc. rajono), klasių diskusijas (45 proc. miesto ir 47 proc. rajono), individualų darbą (75 proc. miesto ir 70 proc. rajono). Tyrimo rezultatai rodo, kad mokytojai organizuodami mokinių veiklą derina tradicinius ir aktyvaus mokymo metodus. Dažnai pamokoje naudojamas darbas mažose grupėse, skiriamas individualus darbas, mokytojai demonstruoja ir iliustruoja, atliekami bandymai, tyrimai, tačiau nemažai mokytojai ir pasakoja, aiškina bei diktuoja.

Siekiant humanistinio mokinių ugdymo, labai svarbūs jų pasiekimų vertinimui naudojami būdai ir metodai. Tyrimu siekta išsiaiškinti, kokias vertinimo formas ir metodus taiko mokytojai, vertindami mokinių pasiekimus (žr. 38 ir 39 pav.). Mokinių atsakymai parodė, kad dažniausiai yra taikomas vertinimas žodžiu (65 proc. miesto ir 63 proc. rajono mokinių). Kita dažnai naudojama mokinių pasiekimo vertinimo forma – vertinimas raštu parašant argumentuotą nuomonę po darbu (40 proc. miesto ir 43 proc. rajono mokinių).

38 pav. Mokinių vertinimo būdai (Vilniaus miesto mokiniai)

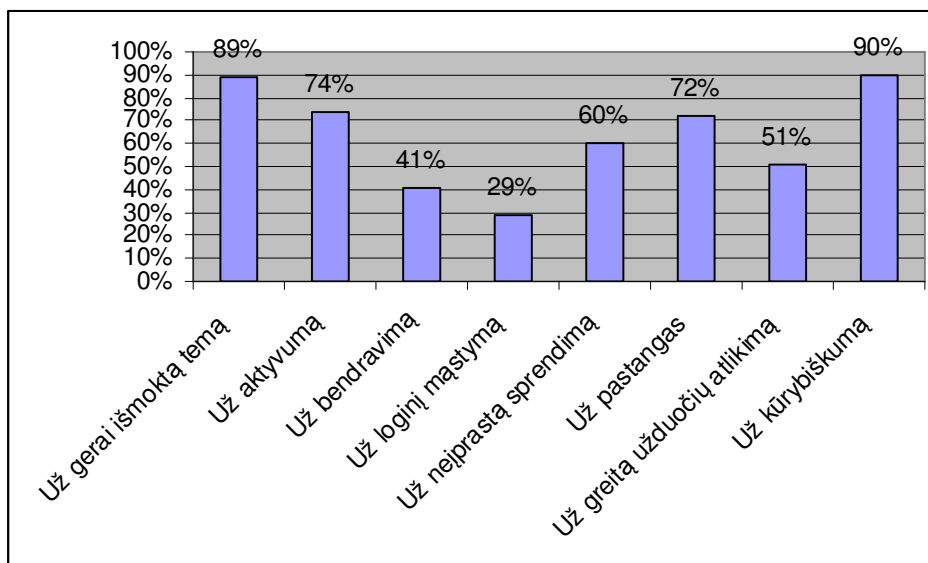
39 pav. Mokinių vertinimo būdai (Vilniaus rajono mokiniai)

Nors visi mokytojai teigė, kad vertindami remiasi mokinių savęs vertinimu, tačiau net 11 proc. miesto ir 12 proc. rajono mokinių nurodė, jog jų mokytojos niekada nenaudoja tokio vertinimo būdo. Mokytojos dažniau taiko mokinių vienas kito vertinimą. Kad jų mokytojos naudoja šį vertinimo būdą, nurodė 39 proc. miesto ir 41 proc. rajono mokinių.

Kaip matyti iš atsakymų, mokytojai šiek tiek linkę pagražinti situaciją. Jie dažnai vertina mokinius ir žodžiu, ir raštu, o savęs vertinimą ir įsivertinimą galėtų taikyti dažniau.

Mokinių buvo klausama, už ką mokytoja juos giria per pamokas. Daugiausia respondentų (90 proc.) nurodė, kad mokytoja dažniausiai juos giria už kūrybiškumą ir gerai išmoktą temą (89 proc.), taip pat už aktyvumą (74 proc.) bei už įdėtas pastangas (72 proc.). Šiek tiek rečiau, mokinių nuomone jie yra vertinami už neįprastą sprendimą (60 proc.) ir greitą užduočių atlikimą (51 proc.). Mažiausiai mokiniai vertinami už bendravimą (41 proc.) ir už loginį mąstymą (29 proc.). Mokinių ir mokytojų rezultatai sutampa: jie rodo, kad mokytojams

vertinant svarbiausia yra dalyko žinios bei kūrybiškumas, kaip viena svarbiausių asmens kompetencijų.

40 pav. Mokinių vertinimas per pamokas

Išanalizavus mokinių anketinės analizės rezultatus, galima teigti, kad dauguma mokinių mėgsta mokytis, kai veikla pamokoje organizuojama taikant tokius aktyvaus mokymo metodus kaip darbas grupėse ir darbas porose. Jiems taip pat patinka mokytis žaidžiant ir bendradarbiaujant. Vaikų atsakymai rodo, kad jiems mokytis įdomiausia tada, kai pamokos veikla siejama su praktiniais pavyzdžiais, tyrinėjimu, bandymais. Mokiniai taip geriau pažįsta aplinką, suvokia reiškinių esmę ir tarpusavio ryšius. Dauguma mokinių save laiko aktyviais mokymosi proceso dalyviais, o mokytoją laiko patarėja ar drauge, bet ne griežta vadove. Mokinių anketinės apklausos rezultatai rodo, kad pradinė klasių mokytojos iš tikrųjų ugdymo procesą organizuoja taip, kad skatintų mokinių norą mokytis, pažinti, sieja teorines žinias su realiu gyvenimu. Mokinių nuomone, mokytojos juos dažniausiai pamokoje pagiria už gerai išmoktą temą ir kūrybiškumą.

Nors Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokinių atsakymai į klausimus labai nedaug skiriasi, visgi peržvelgus atsakymus matyti, kad Vilniaus miesto mokytojai šiek tiek daugiau remiasi mokymosi paradigma. Jie daugiau taiko aktyvaus mokymo metodų, jų mokiniai per pamokas dažniau naudojami IKT nei rajono mokiniai.

Atlikus mokymo ir mokymosi paradigmų raškos pradinėse klasėse tyrimą ir išanalizavus mokytojų ir mokinių veiklą pagal tokius rodiklius kaip *ugdomosios veiklos organizavimas, priemonių ir technologijų atitikimas, mokinių pasiekimų vertinimas*, galima teigti, jog apklaustieji Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokytojai, nors dar kartais remiasi mokymo paradigma, iš esmės dirba vadovaudamiesi mokymosi paradigma.

4 lentelė

Mokymo ir mokymosi paradigmų pradinėse klasėse raška

Mokymo paradigma	Mokymosi paradigma
Tradicinių metodų naudojimas (aiškinimas, iliustravimas, vadovavimas diskusijai)	Aktyvaus mokymo metodų ir būdų naudojimas (darbas grupėse, darbas poromis, diskusijos, bandymai, tyrimai, ekskursijos ir kt.). Kuriama motyvuojanti aplinka
Mokiniai dažniau naudojami vadovėliu, nei	Bendrųjų gebėjimų ugdymui pritaikytų

kitais informacijos šaltiniais.	vadovėlių ir kitų informacijos šaltinių (papildomos literatūros, interneto, bibliotekos ir kt.) naudojimas
IKT naudojamas per mažai, daugiau dirbama su vadovėliais, papildoma medžiaga	IKT naudojimas pajvairina mokymąsi
Taikomi mokymo būdai, kai mokinys daugiau klauso ir stengiasi įsiminti	Aktyvus mokinio vaidmuo, užduočių individualizavimas
Kartais mokytojos dar dirba vadovaudamosi poveikio principu	Sąveikos principu dirbanti mokytoja
Naudojamas mokytojo vertinimas žodžiu ir raštu	Mokinių savęs vertinimas ir mokinių vieni kitų vertinimas

Siekdami ugdyti bendruosius mokinių gebėjimus, mokytojai taiko ir tradicinius poveikio mokiniui metodus (aiškina, iliustruoja, vadovauja diskusijai), tačiau daugiau naudoja aktyvaus mokymo metodų ir būdų (darbas grupėse, darbas porose, bandymai ir kt.), organizuoja veiklas, skatinančias eksperimentuoti, tyrinėti ir spręsti išskylančias problemas. Ugdymo procesui naudojami ir už mokyklos sienų esantys mokymo(si) resursai – mokiniai vyksta į ekskursijas, lankosi įmonėse, tyrinėja gamtą ir pan. Mokytojų nuomone, pradinių klasių vadovėliai yra pritaikyti bendrųjų gebėjimų ugdymui, atitinka mokymo paradigmos keliamus tikslus, tačiau jie naudoja ir kitus informacijos šaltinius. Mokytojai, apibrėždami savo vaidmenį ugdymo procese, vadovaujasi sąveikos pedagogikos principais, ir dauguma mokinių, apibrėždami mokytojo vaidmenį, mato poveikio paradigmai būdingą mokytoją padėjėją. Mokinių ir mokytojų nuomonės dėl kai kurių veiklos aspektų šiek tiek skyrėsi (pvz., IKT naudojimas pamokose, vertinimo būdai), tačiau dauguma mokinių jaučiasi esą aktyvūs mokymosi proceso dalyviai, o ne pasyvūs informacijos perėmėjai, ir tai yra vienas iš svarbiausių mokymosi paradigmos raiškos aspektų. Ugdymo procese taikomi įvairūs vertinimo būdai, į mokinių pažangos ir pasiekimų sistemą integruojamas mokytojo padedantis vertinimas, kai mokiniai įsivertina savo ir įvertina draugų mokymosi pasiekimus. Mokytojų naudojami pasiekimų vertinimo būdai skatina refleksyvų mąstymą ir sudaro galimybes vertinti ir įsivertinti savo pačių mokymąsi, analizuoti mokymosi procesą.

Palyginus mokinių ir mokytojų atsakymus, matyti, kad mokytojai linkę pagražinti esamą situaciją: jie teigia, kad labai dažnai pamokose naudoja IKT, o dauguma mokinių teigia, kad tik kartais. Taip pat mokinių atsakymai parodė, kad mokytojai per pamokas iš tikrųjų rečiau taiko mokinių įsivertinimą ir vienas kito vertinimą, nei teigė anketoje.

Dažniausios problemos, su kuriomis susiduria mokytojai, realizuodami mokymosi paradigmą, yra mokymo priemonių, IKT trūkumas, kompetencijos ugdyti bendruosius mokinių gebėjimus stoka.

Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokinių bei mokytojų atsakymų skirtumai nėra reikšmingi, ir mieste, ir rajone mokytojai panašiai organizuoja mokymo procesą, išskyrus tai, kad miesto mokytojai ir mokiniai šiek tiek dažniau naudoja IKT.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Mokymo ir mokymosi paradigmos skiriamos pagal santykį su asmens prigimtimi – *poveikį* arba *sqveiką*. Mokymo paradigma remiasi didesne ar mažesne prievarta ugdomajam, kai telkiamasi į mokytoją kaip į pagrindinį žinių ir informacijos šaltinį. Mokymosi paradigmos svarbiausias uždavinys – atsigręžti į ugdytinio asmenybę, kooperuotis su asmens prigimtimi, padėti jam ugdytis vertybines nuostatas, bendruosius bei dalykinius gebėjimus.

2. Svarbiausi mokymo paradigmos raiškos pradinėse klasėse aspektai yra *faktinių žinių mokymas, aktyvus mokytojo vaidmuo, sertifikavimui taikomas vertinimas*. Mokymosi paradigmos svarbiausi bruožai yra *kompetencijų ugdymas, ugdymo individualizavimas, aktyvi mokinio veikla, mokytis padedantis vertinimas*.

3. Atlikus mokymo ir mokymosi paradigmu raiškos pradinėse klasėse tyrimą, nustatyta, kad:

- Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokytojai ugdymo procese dar kartais remiasi mokymo paradigma, tačiau iš esmės jau dirba vadovaudamiesi mokymosi paradigma.
- Mokytojai svarbiausiais laiko tokius bendruosius asmens gebėjimus kaip mokėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, kūrybiškumas, mokėjimas mokyti ir kritinis mąstymas. Siekdami ugdyti bendruosius mokinių gebėjimus, mokytojai taiko ir tradicinius poveikio mokiniui metodus (aiškina, iliustruoja, vadovauja diskusijai), tačiau daugiau naudoja aktyvaus mokymo metodų ir būdų (darbas grupėse, darbas porose, projektai, bandymai, ekskursijos ir kt.).
- Dažniausios problemos, su kuriomis susiduria mokytojai, realizuodami mokymosi paradigmą, yra mokymo priemonių, IKT trūkumas, plačios dalykų programos, kompetencijos ugdyti bendruosius mokinių gebėjimus stoka.
- Pradinių klasių mokytojams ir mokiniams vadovėliai vis dar yra svarbūs, tačiau ne vienintelis informacijos šaltinis. Mokytojai ir mokiniai, ruošdamiesi pamokoms, be vadovėlio dažnai naudojami internetu, papildoma literatūra, rečiau biblioteka.
- Dauguma mokinių, apibrėždami mokytojo vaidmenį, mato poveikio paradigmą būdingą mokytoją padėjėją, o patys jaučiasi esą aktyvūs mokymosi proceso dalyviai.
- Ugdymo procese taikomi įvairūs vertinimo būdai, į mokinių pažangos ir pasiekimų sistemą integruojamas mokytis padedantis vertinimas, kai mokiniai įsivertina savo ir įvertina draugų mokymosi pasiekimus.
- Palyginus mokinių ir mokytojų atsakymus, matyti, kad mokytojai linkę pagražinti esamą situaciją: jie teigia, kad labai dažnai pamokose naudoja IKT, o dauguma mokinių teigia, kad tik kartais. Taip pat mokinių atsakymai parodė, kad mokytojai per pamokas iš tikrųjų rečiau taiko mokinių įsivertinimą ir vienas kito vertinimą, nei teigė anketoje.
- Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono mokinių bei mokytojų atsakymų skirtumai nėra reikšmingi, ir mieste, ir rajone mokytojai panašiai organizuoja mokymo procesą, išskyrus tai, kad miesto mokytojai ir mokiniai šiek tiek dažniau naudoja IKT.

Atsižvelgiant į tyrimo išvadas, Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono pradinių klasių mokytojams siūloma:

1. Organizuojant ugdomąją veiklą taikyti įvairesnių aktyvaus mokymo metodų (inscenizavimą, bandymus, ledlaužį, apskritą stalą, interviu, ekspertų metodą ir kt.).
2. Dažniau naudoti mokymo(si) resursus, esančius už mokyklos ribų: vykti į ekskursijas, lankytis įmonėse, tyrinėti gamtą, lankytis muziejuose ir pan.
3. Siekiant lavinti mokinių informacinius gebėjimus, dažniau per pamokas naudoti IKT.
4. Dažniau mokinių pasiekimams ir pažangai vertinti taikyti įsivertinimą ir mokinių vienas kito vertinimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aktyvaus mokymosi metodai. Mokytojo knyga. – Vilnius: Garnelis, 1999.
2. Aramavičiūtė V. Ugdymo samprata. Mokomoji priemonė. – Vilnius: VU leidykla, 1998.
3. Arends R. I. Mokomės mokyti. - Vilnius: Margi raštai, 1998.
4. Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, įgyvendinimo, vertinimo ir atnaujinimo strategija 2006-2012 m. [žiūrėta 2012-04-02]. Prieiga per internetą:<http://www.pedagogika.lt/puslapis/naujienos/UT%20strategija%202006-2012.pdf>.
5. Bendrojo išsilavinimo standartai, 1. (Humanitariniai ir socialiniai mokslai) I-X klasės: projektas. - Vilnius: Leidybos centras, 1997.
6. Beresnevičienė D., Butkienė G., Teresevičienė M. Mokytojas - nuolatinio mokymosi sistemoje//
7. Bitinas B. Ugdymo filosofijos pagrindai. – Vilnius: VPU leidykla, 1996.
8. Bitinas B. Ugdymo filosofija. – Vilnius: Enciklopedija, 2000.
9. Bitinas B., Rajeckas V. ir kt. Pedagogika. - Vilnius: Mokslas, 1981.
10. Bižys N., Linkaitytė G., Valiukevičiūtė A. Pamokos mokytojui. - Vilnius: Margi raštai, 1996.
11. Bruzgelevičienė R. Lietuvos švietimo kūrimas 1988–1997 [monografija]. - Vilnius: Sapnų sala, 2008.
12. Bruzgelevičienė R. Darnaus vystymosi švietimo ir Lietuvos švietimo reformos idėjų sąsajos // Pedagogika. Nr.84. 2006.
13. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas: Pedagoginės psichologijos įvadas studentams, mokytojams, tėvams. – Vilnius: Margi raštai, 1996.
14. Čiužas R. Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis // Pedagogika. – 2007, t. 87.
15. Dewey J. Democracy and Education. - New York: The Macmillian Company, 1961.
16. Duoblienė L. Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link. Mokymo priemonė aukštosioms mokykloms. – Vilnius: Tyto alba, 2006.
17. Freire P. Kritinės sąmonės ugdymas. XX a. pedagogikos klasika. - Vilnius: Tyto alba, 2000.
18. Gage N. L., Berliner D. C. Pedagoginė psichologija. - Vilnius: Alma litera, 1993.
19. Gibson I. W. At the Intersection of Technology and Pedagogy: Considering Styles of Learning and Teaching // Journal of Information Technology for Teacher Education. – 2001, Vol. 10, No 1–2.
20. Grigaitienė R. Kritinio mąstymo ugdymas: kodėl ir kaip? – Kaunas, 2004.
21. Gudžinskienė V. Mokymo ir mokymosi sampratų analizė // Pedagogika. 2008, Nr. 90.
22. Gudžinskienė V. Taisyklės mokytojui // Tarptautinis kritinio mąstymo ugdymo žurnalas. – 2002, (4).
23. Gudelienė-Gudelevičienė L., Kaušylienė A. Ugdymo paradigmos virsmas: nuo mokymo prie mokymosi // Pedagogika, 2006. T. 82.
24. Komenskis J. A. Rinktiniai pedagoginiai raštai. – Kaunas, 1975.
25. Kritinio mąstymo ugdymo principų integravimas į Lietuvos bendrojo ugdymo sistemą. Tyrimo ataskaita. – Vilnius: Šiuolaikinių didaktikų centras, 2010.
26. Kuhn T. S. The Structure of Scientific Revolutions. – Chicago: University of Chicago Press, 1962.
27. Jovaiša L., V. Vaitkevičius. Pedagogikos pagrindai. Didaktika. – Kaunas. 1989.

28. Jovaiša L Enciklopedinis edukologijos žodynas. - Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.
29. Jucevičienė P. Ugdymo mokslo raida. Nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos. Kaunas: Technologija, 1997.
30. Jucevičienė P. ir kt. Mokytojų didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams reikalavimams (tyrimo atsakaita). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2005.
31. Jucevičienė P. ir kt. Lyginamoji edukologija. Monografija. Kaunas: Technologija, 1997.
32. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. - Kaunas: Technologija, 2002.
33. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-256 „Dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos“. 2004 m. vasario 25 d. [žiūrėta 2012-05-03]. Prieiga per internetą:< http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-02-25-ISAK-256.htm>.
34. Lietuvos švietimo reformos gaires. - Vilnius, 1993.
35. Marzano R. J. Naujoji ugdymo tikslų taksonomija. – Vilnius, 2005.
36. Meškauskienė R. Mokyklos vadovai kaitos procese. – Vilnius: Tiklis, 2007.
37. Monkevičienė O. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) turinio kaitos tendencijos // Pedagogika. 2008, Nr. 91.
38. Motiejūnienė E. Projekto „Vertinimas ugdymo procese“ programa / Švietimo plėtotės centras. [žiūrėta 2012-04-12]. Prieiga per internetą:<: www.pedagogika.lt/puslapis/naujienos/programa.pdf>.
39. Pečiuliauskienė, A. Rimeika, L. Kleniauskas. Modulo „Informacinių technologijų taikymas studijų procese“ aprašas. Šiuolaikinių studijų technologijų kriterijai ir aprašas. Mokymo metodinė medžiaga. 3 knyga. – Vilnius: Petro Ofsetas, 2007.
40. Petty G. Šiuolaikinis mokymas. Praktinis vadovas. - Vilnius: Tyto Alba, 2007.
41. Petkūnas V. Edukacinės paradigmos kaita informacinių komunikacinių technologijų diegimo įtakoje: mokinių požiūrių aspektas // Socialiniai mokslai. – 2007, Nr. 3 (57).
42. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008 [žiūrėta 2012 01 20]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/>.
43. Pradinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2009 m. [žiūrėta 2012-04-12]. Prieiga per internetą:< <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pradinis/rekomendacijos>>.
44. Rajeckas V. Pedagogika – ugdymo mokslas ir menas. – Vilnius, 2002.
45. Rajeckas V. Pedagogikos pagrindai. - Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2004.
46. Rogers C. Freedom to Learn. - Columbus, Ohio, 1969.
47. Sahlberg P. Kaip suprantamas mokymasis? // Sėkmingo mokymosi link: mokyklų tobulinimo programos A komponento „Mokymo ir mokymosi sąlygų gerinimas Lietuvos pagrindinėse mokyklose“ dalinio komponento „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimas“ I etapo patirtis (2002-2004 metai)/ sud. E. Motiejūnienė, E. Pranskūnienė, M. Vildžiūnienė. – Vilnius, 2004.
48. Sklizmantaitė R., Velička A. Teorinė lingvistikos ir glotoedukologijos tiriamųjų metodų interpretacija // Santalka. Filologija. Edukologija, 2008, t. 16, Nr. 4.
49. Targamadžė V., Nauckūnaitė Z. ir kt. 12-14 metų mokinių mokymo(si) didaktinės problemos ir jų sprendimo būdai. Tyrimo ataskaita. – Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2010.
50. Šalkauskis S. Pedagoginiai raštai. - Kaunas: Šviesa, 1991.

51. Šiaučiukėnienė L., Visockienė O., Talijūnienė P. Šiuolaikinės didaktikos pagrindai. - Kaunas: Technologija, 2006.
52. Tarptautinių žodžių žodynas. - Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.
53. Teresevičienė M., Gedvilienė G. Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita.- Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2003.
54. Vaitkevičius J. Istorinė (lyginamoji) didaktika. – Vilnius, 2001.
55. Vaškėlienė L. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo pradinėse klasėse kaitos tendencijos. Magistro darbas. – Vilnius: VPU, 2009.
56. Žadeikaitė L. Projektas “Vertinimas ugdymo procese” nacionalinio ugdymo turinio kaitos kontekste [žiūrėta 2012-05-03]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/veikla/docs/renginiai/070316/L_Zadeikaites%20pranesimas%202007%2003.6ppt.
57. Žadeikaitė L., Bruzgelevičienė R. Ugdymo paradigmos kaita XXI a. sandūroje – unikalūs Lietuvos švietimo istorijos reiškinys // Pedagogika. 2008, Nr. 89, p. 18–28.

SUMMARY

Final masterwork analyzes the features of realization of educational paradigms in primary classes. Lithuanian education system today is going through the process of change: from teaching paradigm shift to learning paradigm, which main task is to turn to someone as an absolute value, to allow one's individuality to unfold, awaken the desire to become a personality.

The object – the realization of aspects of education paradigm oriented to the child and the knowledge in primary of classes.

The aim – to analyze the realization of features of educational paradigms in primary classes.

The methods: analysis of scientific literature, a questionnaire survey.

The research of scientific literature and teaching and learning paradigms resolution in primary classes revealed that primary school teachers refer on learning paradigm. To develop students' general skills, teachers use active teaching methods and techniques, use tools and activities that encourage experimentation, research and solving problems. Educational process uses training (learning) resources, which are outside the school. Students are more active participants in their learning than passive recipients of information. Assessment for learning in which students evaluate their own friends and evaluates learning outcomes is applied. The most common problems faced by teachers, realizing learning paradigm, there are instructional materials, lack of ICT, lack of competences to develop students' basic skills.

Key words: educational paradigm, the paradigm of learning, basic skills, active teaching methods and performance evaluation.

PRIEDAI

ANKETA MOKYTOJAMS

Gerb. Mokytojai,

Aš, Jūratė Malinauskienė, Vilniaus edukologijos universiteto magistrantė, rašau magistrinį darbą tema „Ugdymo paradigmos raiška pradinėse klasėse“. Jūsų nuoširdūs atsakymai į klausimus, pasidalinimas pedagogine patirtimi man yra labai svarbūs. Iš anksto dėkoju už atsakymus!

1. Kur dirbate?

- Mieste;
- Rajone.

2. Kokia Jūsų kvalifikacinė kategorija? Įrašykite

- Mokytoja
- Vyresnioji mokytoja
- Mokytoja metodininkė
- Mokytoja ekspertė

3. Koks Jūsų darbo mokykloje stažas?

.....
.....

4. Kokie gebėjimai, Jūsų nuomone, yra būtini kiekvienam asmeniui, siekiančiam sėkmės tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime?

.....
.....
.....
.....

5. Kokiais būdais ir priemonėmis ugdote įvardytus mokinių gebėjimus?

.....
.....
.....
.....

6. Su kokiais problemomis susiduriate ugdymas(-a) bendruosius mokinių gebėjimus?

.....
.....
.....
.....

7. Kaip manote, ar mokytojams užtenka kompetencijos ugdyti šiuolaikiniam asmeniui būtinus gebėjimus?

.....
 .....
 .....
 .....

8. Ar per pastaruosius metus dalyvavote bendrųjų gebėjimų ugdymo kvalifikacijos tobulinimo seminare?

- Taip
- Ne

9. Ar dabartiniai vadovėliai ir kitos mokymo priemonės pritaikytos gebėjimų ugdymui?

.....
 .....
 .....
 .....

10. Kokiais informacijos šaltiniais naudojate ruošdamasis(-i) pamokai?

	NIEKADA	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Naudojuosi kompiuterinėmis programomis ir internetu				
Rengiuosi peržvelgdamas(-a) praėjusios pamokos medžiagą ir vertindamas ankstesnį mokinių darbą				
Peržvelgiu būsimos pamokos medžiagą vadovėlyje, pratybose				
Naudojuosi anksčiau parengtais konspektais ir pamokų planais				
Ieškau medžiagos bibliotekoje				

11. Kaip dažniausiai organizuojate ugdomąją veiklą pamokoje?

	Niekada	Mažiausiai kartą per mėnesį	Mažiausiai kartą per savaitę	Mažiausiai kartą per pamoką
Padedate mokiniams atlikti projektinius darbus, eksperimentus, kitus tyrinėjimo darbus				
Skiriate individualų darbą				
Organizujete darbą mažose grupėse				
Mažiau kalbate ir klausotės klasės diskusijų				
Kalbate patys ir vadovaujate klasės diskusijoms				

Demonstruojate, iliustruojate, naudojate bandymus, remiatės praktiniais pavyzdžiais				
Pasakojate, dėstote, diktuojate visai klasei				

12. Kaip dažnai naudojate pamokose IKT?

- labai dažnai;
- dažnai;
- kartais;
- niekada.

13. Kokiais būdais vertinate mokinių pasiekimus?

	Nenaudoju	Retai naudoju	Naudoju	Dažnai naudoju
Remiuosi įsivertinimu (mokinys vertina pats save)				
Remiuosi kitų mokinių vertinimais (mokinys vertina mokinį)				
Išreiškiu argumentuotą nuomonę raštu po atliktu darbu				
Išreiškiu argumentuotą nuomonę žodžiu pamokos metu				
Pagal atliktus projektus, eksperimentus ar kitokį praktinį darbą				
Vertinu raštu: testais arba parengtomis užduotimis				
Vertinu žodžiu: "gerai/blogai; teisingai/neteisingai"				

14. Kokie dalykai, vertinant mokinius, Jums yra svarbūs? Įvertinkite penkių balų sistema, kurioje 1 reiškia „Visiškai nesvarbu“, o 5 – „Labai svarbu“.

	1	2	3	4	5
Dalyko žinios					
Kūrybingas užduoties atlikimas					
Bendravimo įgūdžiai					
Kritinis mąstymas					
Netradicinis sprendimas					
Pastangos					
Greitas užduočių atlikimas					

ANKETA MOKINIAMS

1. Tavo lytis?

- a) mergaitė
- b) berniukas

2. Ką tau labiausiai patinka veikti per pamokas?

.....
.....
.....

3. Kaip tau labiausiai patinka mokytis per pamokas?

- a) žaidžiant;
- b) dirbant grupėje;
- c) dirbant poroje;
- d) dirbant vienam;
- e) kita (parašyk).

4. Ar dažnai naudojate per pamokas kompiuteriu?

- labai dažnai;
- dažnai;
- kartais;
- niekada.

5. Tavo mokytoja tau yra:

- a) draugė;
- b) patarėja;
- c) griežta vadovė.

6. Pamokoje tu esi:

- a) aktyvus veiklos dalyvis, dėmesingas;
- b) tik klausausi, stengiuosi įsiminti;
- c) esu išsiblaškęs, sunkiai susikaupiu
- d) užsiimu kita veikla.

7. Kokiais informacijos šaltiniais naudojiesi ruošdamas(-a) pamokas?

	NIEKADA	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Vadovėlis				
Papildoma literatūra				
Internetas				
Biblioteka				

8. Kaip dažniausiai dirbate per pamokas?

	Niekada	Mažiausiai kartą per mėnesį	Mažiausiai kartą per savaitę	Mažiausiai kartą per pamoką
Mokytoja padeda mokiniams atlikti projektinius darbus, eksperimentus, kitus tyrinėjimo darbus				
Mokytoja skiria individualų darbą				
Mokytoja organizuoja darbą mažose grupėse				
Mokytoja mažiau kalba ir klausosi klasės diskusijų				
Mokytoja kalba ir vadovauja klasės diskusijoms				
Mokytoja demonstruoja, iliustruoja, naudoja bandymus				
Mokytoja pasakoja, diktuoja, o mokiniai klauso				

9. Kokius mokinių pasiekimų vertinimo būdus naudoja mokytoja?

	Nenaudoja	Retai naudoja	Naudoja	Dažnai naudoja
Mokiniai įsivertina save patys				
Mokinys vertina mokinį				
Mokytoja parašo vertinimą po atliktu darbu				
Mokytoja vertina žodžiu pamokos metu				
Pagal atliktus projektus, eksperimentus ar kitokį praktinį darbą				
Vertina raštu: testais arba parengtomis užduotimis				
Vertina žodžiu: gerai/blogai; teisingai/neteisingai"				

10. Už ką mokytoja Tave pagiria per pamokas?

- a) už gerai išmoktą temą;
- b) už aktyvumą;
- c) už bendravimą;
- e) už loginį mąstymą;
- f) už neįprastą sprendimą;
- g) už pastangas;
- h) už greitą užduočių atlikimą.